

Václav Kaplický:

GORNOSTAJ

1 SNĚHOVÁ BOUŘE

Východní Halič má hlubokou černou hlínu, na věky pohnojenu lidskou krví a masem; má rozsáhlé roviny, smutné a nezdravé, jako jsou šedá oblaka nad nimi. Přejde-li vítr, může se po nich rozběhnout jako málokde. V roce 1916 se po nich rozběhla válka.

Zima toho roku jako by chtěla zápolit s lidskou zbesilostí. Napadlo mnoho sněhu a pak přišly časté sněhové bouře, vždy prudší a prudší. V hlubokých závějích se topily nízké a ubohé chaty, v prudkém a mrazivém větru se lámaly větve starých stromů a zvonily na poplach telegrafní dráty. Ale lidská zloba a touha po krvi byly silnější než rozběsněná příroda. Lidé oblečení do uniforem na obou stranách fronty byli poslušni rozkazů svých velitelů, stříleli po sobě, štváli se navzájem, žili a umírali jako zvěř o panském honu.

Zase jedna z takových nočních sněhových bouří. Vítr skučí, řve, vyje. Oh, kdyby jej tak vojenští páni mohli spoutat a použít podle potřeby proti nepříteli! Jak je útulno v tuto dobu v nízkých a špinavých chatách!

V té, která je skoro až na samotném kraji vsi, svítí světlo. U stropu bliká malá petrolejová lampička, rozložitá pec vydává mírné teplo a ani starý hnilobný zápach není v tuto chvíli zvlášť nepříjemný. Stařenka se opírá zády o pec, v rukou drží růženec a pohybuje bezzubými dásněmi; na peci se tisknou k sobě tři chlapci jako kuřata a. spí. Stařeček bafá z krátké dýmky, dívá se ke dveřím, a vždycky když odplivuje, šeptá:

„Bože, bože!“

Je hned vidět, že zde vlastně hospodaří vojáci. Sedí čtyři u stolu pod lampičkou a hrají v karty. Pátý kibicuje. Černý kocour sedí na trámu a také se dívá na hru.

„Psa bys v tom nečase z domu nevyhnal, a já abych šel za chvíli na stráž!“ řekl jeden z vojáků. Bylo mu to zvlášť těžké, neboť vyhrával.

„Nestěžuj si! Co mají říkat ti, kteří jsou v zákopech,“ pravil druhý.

První hlásil sto červených se sedmou na konec. Najednou někdo zaklepal na okno.

„Co je?“

Zatímco jeden z vojáků šel otevřít, druzí dva položili karty před sebe. Jejich oči prozrazovaly nepokoj. Červená stovka se sedmou na konec nebývá ve hře často. Do světnice vstoupil desátník, který měl službu. Byl zkřehlý a od vousů mu visely rampouchy.

„Co je?“ tázali se ho očima hráči.

Desátník se mlčky pokusil zmrzlými prsty si ukroutit cigaretu.

„Abyste se nelekli,“ pravil konečně s notnou dávkou zlomyslnosti, „zítra se jde na frontu. V šest hodin ráno je budíček. Koukejte si všechno sbalit.“

„V tomhle počasí?“ uklouzlo jednomu z vojáků.

„Jdeme vystřídat Maďary. Na frontě je jim asi příliš zima,“ ironicky řekl desátník. Pak si zapálil cigaretu a šel do sousední chaty hlásit svou neradostnou zprávu.

Hra sto s červenou sedmou na konec nebyla dohrána. Nikdo z hráčů už neměl chuti.

Nejmladší z vojáků spíše zašeptal než promluvil: Napíši mamince feldpostku...“

Ráno vichřice ještě zesílela. Ohýbala větve stromům a střechám nuzných chat nemilosrdně rvala došky. Vojáci, očekávající velitele, stáli v řadě na silnici. Aby jim bylo tepleji, po-

hybovali rameny a přešlapovali. Všechno je studilo: řemen od pušky, ruksak, lopatka, patronašky - nejvíce to, že jdou na frontu.

Nikdy se raport neobešel bez křiku, nadávek a trestů. Dnes však šlo všechno tiše a rychle; jako by to ani nebyl hejtman Borský. Nenadával, nehrozil, neklel. Krátké a úsečné povely mrzly mu na rtech:

„Čtyřstupy, vpravo v bok! Pochodem pochod!“

Řady se daly do pohybu.

Za jedním okénkem marně hledala selská dívčina svého vojáčka. Nikdo se ani neohlédl.

Jde se proti větru. Těla jsou ohnuta daleko dopředu; rovnováhu udržuje jen ruksak, nabitý k prasknutí. Dýchá se namáhavě. Horký dech mrzne na vousech, límcích, ano i štítcích od čepic. Nad pochodujícím praporem se vznášá pára. Občas někdo sklouzne a zakleje.

Už čtyři hodiny tak pochodují čtyři roty.

Nikdo nepromluví zbytečného slova, nikdo neudělá o jediný pohyb více, než musí. Nelze ani přemýšlet, jako by i myšlenky vyžadovaly fyzické námahy. Únavu léčí vojáci kousky ledu, které si kladou do úst jako bonbóny.

Konečně odpočinek. Prý se bude rozdávat oběd.

Ubozí lidé v plné zbroji uléhají do měkkých sněhových závějí. Jen málokdo dá si tolik práce, aby si zapálil cigaretu. Jak dlouho se půjde? To je otázka, již lze vyčíst ze všech očí.

Na koni přijíždí trubač. Tváře má od větru a mrazu rudé, ale jeho černé oči se smějí šibalstvím.

„Je to ještě daleko?“ ptají se ho vojáci.

„Ještě nemáte ani půl cesty za sebou!“ směje se trubač a neuvědomuje si, jak tím ranil sto nových kamarádů. Trubačův kůň si poskočil, ale srdce vojáků zasténala. Trubač jel s hlášením pro velitele. Bylo stručné: kuchyně uvázly kdesi v závějích a nemohou oddíl dohonit...

„Schweinerei!“ řekl velitel a dal rozkaz k dalšímu pochodu.

Každá další hodina byla horší předcházející. Síly vyprchaly, nohy se slabostí sotva ohýbaly. Únava a hlad. Někteří padali do závějí a těžko se zvedali.

„Rozmyslete si takové vtipy! Zmrznete jako hrušky. Sanitní vozy s sebou nemáme!“ utěšoval vojáky šikovatel.

Nastala už tma. Taková že nebylo vidět na tři kroky. Peklo dostupovalo vrcholu. Mnozí dostávali horečku. Domnívali se, že vidí před sebou světla - cíl své cesty. Na několik minut jim to dodávalo nových sil, ale když světla zmizela, nechtělo se nic než usnout, nadobro usnout v sněhových kyprých závějích...

Usnout!

Skutečné světlo, ale tak malé a nepatrné jako světlu v zelené louce: Dýchalo z osamělé chaty, jejíž jediné okno bylo jen o málo větší než lidská hlava.

Zde byl dán krátký odpočinek.

Mladý hoch, který šel prvně na frontu, dříve než se svalil do sněhu, podíval se oknem do chaty. Uviděl čistě vydrhnutý stůl a na něm mísu kouřících se zemáků. Za stolem seděl bělovlasý stařec, dvě ženy a několik děcek. Jaká to idyla uprostřed války!

Mladý voják klesl do sněhu. Z očí mu vytryskly slzy.

„Proč pláčeš?“ ptal se ho kamarád.

„Už nikdy nebudeme sedět za stolem a očekávat večeři. Klepne nás to dnes nebo zítra. A jak by byl život krásný Vlastně nač čekat? Lépe zůstat v závěji a zmrznout! Prý je to lehká smrt...“

Kamarád, starý voják, vzal hochu za ruku.

„Jsi ještě příliš hloupý. Nevíš, co všechno člověk vydrží Víc než zvíře!“

Když opět troubili k pochodu, mladý voják nemohl pozvednout svůj ruksak. Starý kamarád chtěl mu pomoci, ale zhrozil se té tíže.

„Jsi blázen, chlapče. Abys věděl, patrony s sebou pořádný voják nenosí. O ty na frontě nikdy není nouze. Spíš o žrádlo!“

2 BOJ

Několik kilometrů za frontou leželo polozbořené židovské městečko. Tam byli voděni vojáci do zálohy, ale měl to být zároveň i odpočinek. Dvacet dní na frontě, deset dní v městečku v záloze.

Toho červnového dne začínal život jako jindy. Slunce se již prodralo řídkou ranní mlhou; vzduch byl svěží, čistý, vlhký. Páchlo kouřem z polních kuchyní, v nichž špekouni, jak se tenkrát přezdívalo kuchařům, vařili černou kávu. Z vojenských baráků se ozýval hvízdot, veselé hlasy a popěvek.

Vojáci, dříve než si šli pro kávu, naplňovali své šálky chladnou vodou a umývali se. I na frontě je rozkoší za krásného letního jitra vylít si šálek studené vody na hlavu, polít si prsa nebo hřbet.

Ne, tohle nevypadalo jako několik kilometrů za frontou! Právě když desátník, který měl službu, vyvolával čtvrtou četou pro kávu,

ozvala se dunivá rána. Nad zákopy se vznesl do výše vysoký, kuželovitý sloup země.

„Pane, ta byla!“ pronesl kdosi s klidem člověka, který je v bezpečí.

V několika minutách všude, kde bylo tušit zákopy, jen se kouřilo. Výstřelů a výbuchů bylo tolik, že všechno splývalo v jediný hluboký hukot. Odborně se tomu říkalo bubnová palba.

Káva vojákům nechutnala. Polooblečení s nedůvěrou se dívali k frontě. Teprve dva dni byli v záloze!

„Z toho nekouká nic dobrého,“ řekl znalecky četař Sváček a šel si do baráku uklidit svůj holicí přístroj.

Z holení opravdu nebylo nic. v půl hodině stál celý bataliόν vystrojen a připraven k odchodu. Major, který se dosud neprobral z včerejší opičky, držel se sotva na koni. Řečnil:

„Rusové, sviňáci, protrhli frontu. Ale máme štěstí, že jsme to my,“ a na toto slovíčko dal zvláštní důraz, „kteří dostali čestný úkol vyhnat je z našich zákopů. Jen s kuráží do toho. Pěkně jim natrháme žaket...“

Šlo se po polích, která už dvě léta ležela ladem. Rusové je hnojili granáty a Rakušané krví.

Zatím kanonáda umlkla a zdálo se, že je všechno při starém.

Major, jako by ještě nevystřízlivěl, vodil zbytečně vojáky po polích a stráních. Teprve pozdě odpoledne je zavedl opuštěné vesničky Cebrova, ležící těsně za frontou. Menáž byla rozdávána v rozstříleném zámečku a bylo přísně zakázáno někam se vzdalovat.

Vojáci brzy odložili výzbroj. Jedni ulehli do stínu a spali, druzí hráli v karty. Jednorochní dobrovolník Weber se šťoural

ve zbytcích shořelé zámecké knihovny. Nakonec našel útlý svazeček Puškinových básní a marně se snažil jim rozumět.

Až večer, když už slunce nepálilo, přiklusal major. Bataliόν byl narychlo seřazen a všichni se zvědavostí čekali, co bude. Pravděpodobně na frontě je zase všechno v pořádku a vojáci se vrátí do městečka na odpočinek. Major dlouho stál mlčky čelem ke svým vojákům. Oči měl červené, vypoulené. Nejvíce se díval na maličkého kadeta, jehož nohy v komisních omotkách vypadaly jako turecké šavle. Pak, jako dostal vztek, že kadetovy nohy nejsou rovné podle předpisu, zařval:

„Bajonety nasadit!“

Řady zaševlily. Povel „Bajonetten auf“ zněl vždy jako umíráček a byl neklamnou předzvěstí, že půjde do tuhého. Teď už nebylo pochyby, ale jistota. Tvrdá a hrůzná. Pach přicházející z fronty byl odpornější, exploze strašnější. Těla slábla a hlasy přeskakovaly.

Trvalo však ještě dlouho, než se bataliόν dal na pochod. Na vojně se musí čekat. Vojna by byla snesitelnější, kdyby nebylo neustálého čekání.

Vojáci narychlo psali feldpostky a vyměňovali si adresy pro případ, že by padli.

Slunce již zašlo, ale stále ještě nebyla tma. Bataliόν šel tiše, vlastně více stál, než se pohyboval. Pak se čtyřstupy rozpadly a vojáci šli jeden za druhým. Tiše. Jen občas zazvonila lopatka, jak narazila na pušku nebo na plynovou masku. Cesta stoupala po stráni rozryté granáty. Ze stromů visely zpřerážené větve. Tu a tam se válely součásti výzbroje... Zdálo se, že vypadalo jako hromádka hadrů. Když se přišlo blíže, byl to mrtvý voják... Nohy, hlava i ruce byly smíšeninou krve, masa a hlíny.

Staří vojáci šli kolem, nevšímajíce si valně mrtvých kamarádů, ale ti, kteří šli do boje poprvé, odvraceli hlavy.

„Pepíku, neztrať adresu! Napiš matce, kdyby se mi něco stalo...“ pravil šeptem mladý voják starému kamarádovi.

Nastala noc, svítily hvězdy a měsíc. Nebyla tma, ale příšeří. Velitel roty, hejtman Nagy, držel v ruce hodinky. Velká ručička se nezadržitelně blížila k šestce. Až bude půl, začne útok.

„Připravit se!“ upozorňoval své lidi četař.

Vtom několik metrů za hejtmanem vybuchl granát. Výbuch byl tak mocný, že to nejbližší vojáky odhodilo na stěnu zákopu. Také hejtman upadl a upustil hodinky. Když nastalo uklidnění, počal hejtman jaksí neobratně hledat své hodinky v sesuté hlíně. Vypadal komicky.

„Myslíme na smrt a hejtman - na hodinky,“ řekl jeden z vojáků.

„Kupředu!“

Jako by povel hejtmanův uslyšeli v nepřátelských zákopech: ruské kulomety spustily pekelný řev.

Ocelové kuličky sviští jako déšť. Všechno se tiskne ke stěně zákopu. Nikdo neposlouchá povel hejtmanův.

„Kupředu!“ křičí znovu hejtman. „

Zbláznil se?

Ještě se nikdo nehýbá. Hejtman vytahuje revolver.

„Kupředu!“

Teprve teď se vojáci začínají škrábat na zákop. Ale hlína se drolí. Ruce se chvějí. Vzduch čpí kouřem. Granáty explodují. Kulomety pracují přesně a vytrvale. Zbytečně jim vojáci nepřeždívají stroje na zabíjení...

Vojáci už jsou nahoře. Teď se dávají do běhu. Běží, seč stačí jejich síly. Jejich ruce křečovitě svírají zbraň, jejich oči jsou vypoulené a rozšířené. Někdo se kácí, někdo nesrozumitelně křičí, někdo si dlaní ucpává ránu v břiše a zoufale volá o pomoc... Ale ostatní běží. Stále běží... Kuličky; to už je neškodný vítr, střelný prach, to je jen zápach chlapeckých ohňů na pastvách... Exploze - to jsou rány z hmoždířů o Božím těle...

Vojáci běží...

Vpředu je hluboký zákop. Hluboká strouha, kterou ráno dobyli Rusové.

Vojáci se vrhají s vítězným křikem do toho zákopu. Zákop je dobyt. Strouha je dobytá...

Po temné modré obloze pluje zelený měsíc a osvětluje těla mrtvých, kteří hrdinně položili životy za nicotnou, prokletou strouhu.

Ranění tiše sténají.

Té noci už nikdo neusnul. Když všechno utichlo, bylo teprve vidět, jak je krásná červnová noc. Země voněla tisícerou vůní. Z hvězd přšel něžný třpyt. Jako ohňostroj vzlétaly občas do výše blíže k hvězdám zelené rakety a pak se pomalu spouštěly k zemi...

Vojáci v dobyté strouze tajně kouřili cigarety, vyprávěli si o právě prožitém útoku a hltali doušky páchnoucího rumu.

3 ZAJETÍ

Čtyři roty byly postaveny do čtverce. Uprostřed prázdného prostranství stál polní oltář, u něhož kněz sloužil mši. Zbytky plukovní hudby hrály falešně starou nábožnou píseň „Tebe,

Bože, chválíme“. Vojáci s obnaženými hlavami, místo aby se bili v prsa, dívali se po aeroplánech. Nudili se.

Artilerie bila do zákopů. Bila již devět dní. Devět dní těžkého očekávání, devět dní strachu a nejistoty. Včera se fasoval rum, půl litru na člověka, dnes přišel polní kurát s ministrantem.

„To je jako před popravou,“ řekl Franta Čížek, když spatřil polního kuráta, ale jeho vtipu se nikdo nesmál.

Kněz červených, zdravých tváří, s očima za zlatým skřipcem obrátil se zády k oltáři a žehnal vojákům:

„Dominus vobiscum...“

Tvářil se tak láskyplně, jako by je posílal na „urláb“. A zatím je posílal na smrt. Vojáci se na něho dívali rozpačitě.

Pán s vámi!...“

Najednou se ozval ve vzduchu výbuch, po němž zůstal ve výši několika desítek metrů malý bílý obláček. Šrapnel!

A bylo po bohoslužbě. První utíkal polní kurát a za ním jeho ministrant.

Rusové do hloubky několika kilometrů prorvali rakouskou frontu. Zmocnili se trojích zákopů, neměli však odvalu postupovat dále. Jejich nerozhodnosti využil rakouský štáb k tomu, aby soustředil všechny rezervy k protiútoky. Železnice a auta dopravily na místo protiútoky značně silné oddíly. Nástup byl určen na 10. srpna. Bojovalo se od časných hodin ranních. Avšak mnohem dříve, než měla zahájit palbu rakouská artilerie, spustila - ruská. Vojáci se choulili do špatných úkrytů. Nesnídali, a co horšího: mizela naděje i na oběd, protože kuchaři budou mít výmluvu, aby se nemusili tahat s menáží do zákopů.

V osm hodin ráno se radoval kadet Hrdliczka:

„Dnes jim to natřeme!“

„V devět hodin kadet Hrdliczka jaksi posupně mlčel.

V deset hodin byl nařízen ústup...

Ale bylo již pozdě: dva prapory byly zcela odříznuty!

Velký a hluboký kryt, který dobře chránil před šrapnelly a lehkými granáty, naplnil se tak, že lidé sotva mohli dýchat...

Všechny naplňovalo mocné vzrušení. Jsou-li Rusové vskutku tací, jak se o nich psalo v plukovních rozkazech, až přijdou; prásknou do krytu granát, a kdo se pak zachrání?

Poručík Dvořák, jediný důstojník v celém krytu, aby pro každý případ svědky, už poněkoličkáte prohlašoval:

„Počkáme zde do večera. Za tmy se vrátíme k našim...

Každý voják však věděl, že Rusové musí přijít každou minutu...

Zákopem běžel první ruský voják. Jeho světle zelená gymnastorka byla rozepjata od krku až po pás. Vojákovu obličej byl nehezský, pihovatý, špinavý, ale těm, kteří ho nejdříve děli, připadal jako anděl spásy.

Rus, vida kryt plný nepřátel, se zarazil a jeho ruka s granátem mechanicky vzlétla do výše.

Ale svobodník Sejk byl na ten pohyb připraven. Bleskurychle mu strhl ruku.

„My Češi!“ zvolal.

Rus byl okamžik v rozpacích. Možná že nerozuměl, možná že nevěděl, kdo jsou to Češi. Viděl však polekané obličej a viděl hroznou úzkost v očích na něho upřených. Napětí polevilo. Usmál se:

„Stupajtě, rebjata...“

Jak sladká byla jeho slova! Jak milý byl jeho úsměv!

Pod prudkým obstřelem utíkali zajatí vojáci k nepříteli. Rusové, nastupující v nepravidelných řadách, volali na zajatce: „V Rossii charašó! Mnoho chleba, masa i děvušek!“ Bradatý voják, jehož bodlo bylo od krve, snivě se díval za utíkajícími a volal za nimi:

„Pozdravujte v Berezovce mou ženu a chlapce...“

„V Rossii charašó!...“ znělo ještě dlouho potom v uších zajatců.

Jako dlouhý had se vinul černou nocí po bílé silnici průvod zajatců. Vpředu i na konci průvodu jelo několik kozáků. Jejich kopí se třpytila v slabém měsíčním přísvitu. Po horkém a krvavém dni nastoupila tichá a klidná noc. Jen zřídka se ozval osamocený výstřel a jen málokdy se nad zákopy rozsvítila raketa.

Zajatci, vyčerpaní bojem, rozčilením a hladem, šli těžce. Prošli kozáky o odpočinek, ale kozáci, sedící na koních, jim nerozuměli. Odpovídali údery nahajak...

„V Rossii charašó!...“

A tu se najednou na frontě rozhovořily kulometry, pušky a záhy basem do toho koncertu zasáhla i děla.

Rázem zajatce přestaly bolet nohy, rázem zmizela všechna únava. Jen rychle co nejdále od fronty!

Kdosi zanotoval píseň v Rakousku zakázanou a vzápětí se nesl nocí za doprovodu děl a kulometů zpěv tří tisíc mužských hrdel.

„Hej, Slované, ještě naše...“

Bylo to jako osvobození.

4 NEMOCNICE

Dávno již zajatci nezpívali. Valili se jako řeka, která za jarního tání vystoupila z břehů. Naplnili širokou cestu do délky nejméně dvou verst. Už je nehnali kozáci, nýbrž vousatí domobranci, a těm se šlo stejně těžce jako zajatcům. Slunce nemilosrdně peklo. Plíce dusil silniční prach a všechny týrala žízeň a hlad.

Ani spánek v noci mnoho neosvěžoval unavená těla. Noci byly příliš chladné a nebylo čím se přikrýt. A vůbec spánek byl spojen s nebezpečím. Spícímu ukradli kamarádi poslední konzervu, poslední kousek chleba; i boty stáhli z nohou...

A přece tyto chladné noci měly v sobě mnoho kouzla. Otrhaným spáčům se za zavřenýma očima rodily nejkrásnější a nejsmělejší sny o budoucím štěstí...

Pochodovalo se dlouho. Všechny dny a všechny noci stejně šedivé. Ke konci cesty nastalo podstatné zhoršení. Vyskytly se první případy úplavice. Zástup zajatců se ještě protáhl. Domobranci nestačili ovládnout zajatce, přišli proto kozáci. A nyní běda tomu, kdo byl nucen zůstat vzadu a svlékat kalhoty. Seznámil se s kozáckou nahajkou!

Oh, už se dávno nikdo necítil šťastným proto, že je zajatcem...

„V Rossii charašó!...“

Berdičev bylo malé, bezvýznamné židovské město na Ukrajině. Za války však neobyčejně stoupl jeho význam, neboť se stalo sídlem štábu jihu západní fronty.

V Berdičevě byl také velký zajatecký tábor. Tvořilo jej několik dřevěných baráků ohraničených plotem. Baráky dlouhé,

tmavé a nečisté; jen budova velitelství, skladiště, kuchyně a nemocnice vzbuzovaly poněkud více pozornosti.

V jednom koutě tábora byla vykopána hluboká, rozměrná jáma a přes ni bylo položeno několik silných prken. Berdičevská latrína, to byl pravý rub vojenské slávy. Několik desítek ubožáků stížených úplavicí, zcela vysílených leželo na pokálených deskách a sténalo. Jejich špinavé a zavšivené šaty byly prosáklé zaschlou nečistotou. Nemocní, jichž si nikdo nevšímal, zůstávali ležet v blízkosti latríny, protože už neměli dosti sil, aby se vzdalovali a opět vraceli. Zdraví chodili okolo nich, ale měli pro ně oči zavřené.

Vojenská sláva! Kdysi byli zavíráni a uvazováni za to, že se jim dost neblýskalo řemení nebo že v kasárnách neměli kavalec ustlaný podle předpisu, kdysi defilovali parádním maršem před generálem, kdysi děvčata mohla na nich oči nechat... A dnes? Jako lazaři leží na latríně, na pověstné berdičevské latríně... Jsou všemi opuštěni, všem, i sobě hnusní a odporní...

Berdičevská latrína přetékala. V jejích nesnesitelných výpa-rech den co den celé desítky vojáků císaře pána očekávaly svůj žalostný konec.

Svobodník Sejk našel u latríny svého kamaráda. Ležel téměř bez vědomí ve vlastních i cizích výkalech. Mračna much pásala se s rozkoší na jeho šatech, rukou i obličejí. Svobodník Sejk by1 však dobry kamarád.

„Karle!“

Laskavý tón kamarádova hlasu byl něčím tak neuvěřitelně zvláštním v tom shluku všeho lidského neštěstí a bídy, že Kar-el pootevřel oči.

„Musíš do nemocnice,“ mluvil ještě laskavěji malý, hubený svobodník.

Karlovi vytryskly z očí slzy.

Další už Sejk zařídil. Našel známého, který mu pomohl odnést Karla do nemocnice.

Kamarádství je jeden z nejkrásnějších květů v lidské společnosti; a tento květ nejspánileji vykvetl právě za války.

Jak málo stačí někdy k lidskému štěstí! Karlovi stačilo, že ho omyli v teplé vodě, zbavili hnusných hadrů a oblékli do čistého, sluncem a mýdlem vonícího prádla. Připadalo mu to jako sen.

Pak ho vedli jako andělíčka. Dvě bílé sestry. Byly asi velmi krásné, protože šly nesmírně měkce a opatrně. Zavedly ho do místnosti plné bílých postelí! Posadily ho na jednu a řekly mu, že je to jeho postel... Ani jeho milá s ním nikdy tak laskavě nemluvila.

Bílé prádlo, bílá postel, bílé stěny, bílé sestry. Nikdy nebylo krásnější barvy na světě než bílá.

„Jaký by to byl člověk, aby tohle znečistil!“ myslil si Karel.

Sestra přinesla šálek čaje a suchar.

„Čaj můžete,“ řekla sestra a usmála se. Jak krásné byly její oči! Jak milý byl její hlas!

Karel slabou rukou pozvedl šálek ke rtům a napil se. Jeden, dva, tři doušky. Dívá se na sestru a sestra na něho. Ale tu už cítí, že je zle. Zatíná zuby, na skráních mu vyráží pot. Nic platno... Prádlo i postel jsou potřísněny krvavými páchnoucími šlemy...

Karlovi se do očí nahrnuly slzy. Také sestřička se již neusmívá.

Šestnáct jich leželo v jednom pavilóně. Maďaři, Němci, Češi, Slováci a jeden Polák. Dny byly všechny stejné. Ráno trochu slunce, které se brzy schovalo, pak hořký čaj, návštěva nemocničního lékaře, šustot sukní ošetřovatelky, opiové kapky. Denně jeden mrtvý. Nemocní sami věděli, na kterém je řada...

„Teď to čeká holohlavého Němce od pětatřicátých; přijde na řadu zcela jistě Polák, který už ani neotvírá oči. A pozítří to budu asi já...“ uvažoval Karel.

Bílé stěny světnice zešedivěly, sluneční paprsky, objevující se časně zrána, ztratily veselý třpyt. Na duši se ukládal smutek.

Nechce se umírat ve dvaceti letech!

Aspoň moci políbit matčiny ruce! Aspoň se moci ještě jednou přísát k ústům svého děvčete... Kolikrát vlastně okusil jejích rtů? Aspoň ji shlédnout naposledy!...

Ve dvaceti letech se nechce umírat!

Nezemřelo všech šestnáct z bílého pavilónu. Polovina se zachránila. Rekonvalescenty přestěhovali do jiné místnosti do jakéhosi velikého sálu, a nikdo si jich dál nevšímal. Ošetřovatelka, která jim byla přidělena, udělala si právě známost s dělostřeleckým důstojníkem z hlavního štábu a o nemocné zdravotce se vůbec nestarala. Pomocným personálem byli Tataři, ale ti stále jen pili čaj a jedli chléb a solené okurky a na všechny otázky odpovídali stejně zdvořile jako vytrvale: neponymaju. Lékař, bělovlasý dědeček, starý penzista; z vlasteneckého zápalu šel znovu sloužit, nic nepředpisoval, jen si dával ukazovat stolici.

„Pokaži!“ byla jediná jeho slova.“

Na cínových miskách nebylo ovšem nic než trochu šlemu.

Bělovlasý dědeček byl nespokojen a kroutil hlavou. Pro nemocného to znamenalo, že k jídlu nedostane nic jiného než hořký čaj a trochu mléka.

Hlad však učí lidi vynalézavosti. Vypomohli dobráci Tataři: použili cínových misek místo zajatců, a bělovlasý dědeček byl hned radostí celý bez sebe. „Kdo by to byl řekl, jací jste modlodci!...“ A ochotně předpisoval druhou dietu.

Ovšem tato léčba připravila o život další dva zajatce.

Starý Matyáš, hospodářský dělník, vášnivý rybář a včelař, měl postel u okna. Celý den ležel naznak a díval se do stropu. Říkával, že člověk, nepohybuje-li se, lehčeji snáší hlad. Rád vzpomínal na časy před vojnou.

Po večerním čaji usedal na postel. A tu bylo vidět, že je to už starý muž, ohnutý těžkou zemědělskou prací. Jeho oči však byly kupodivu živé a jiskrné.

Všichni věděli, že starý Matyáš bude vyprávět. Buď o tom, jak se jednou u nich na Kamenicku protrhla hráz u čtyř rybníků a jak všechny ryby odplavaly do panského. Nebo jak za jedné zimy pohynula všechna včelstva daleko široko, jen Matyášovo zimu šťastně přečkalo...

Svým stářím a svou moudrostí byl všem nemocným starý Matyáš otcem.

Jednou přerušil Matyášovo vypravování příchod jakéhosi důstojníka. Nemocní, pokud mohli, neochotně vstávali ze svých postelí a stavěli se k jejich čelům. Důstojník se postavil do prostřed místnosti a jasným a příjemným hlasem se zeptal:

„Jsou zde Češi?“

Bylo to příliš nenadálé. Ruský důstojník, mluvící krásnou češtinou! Všichni se mu dívali na ústa a nikdo si nevšiml bíločervené stužky na jeho čepici.

Čeští zajatci ho ihned obklopili. Dozvěděli se od něho, že je dobrovolník. Je prý jich mnoho. Všichni se přihlásili dobrovolně do ruské armády, aby v jejích řadách mohli bojovat za svobodu svého národa. Své kasárny mají v Kyjevě a každý Čech a Slovák se k nim může přihlásit...

Té noci starý Matyáš nevypravoval o včeličkách. O jiných věcech uvažovaly zajatecké mozky.

Na berdičevském etapním velitelství před správním budovou na teplém ranním slunci se vyhřívají dva zajatci, které právě pustili z nemocnice. Jsou vyhublí na kost a hladoví jako psi. Tisknou kolena k bradě, aby hlad tolik nebolel.

Jeden z nich byl starý Matyáš, moudrý zemědělský dělník od Kamenice nad Lipou, druhý dvacetiletý hoch, který zázrakem vyvázl z drápů smrti.

Za plotem, kam se zajatci musejí dívat, stojí řada bab s napěchovanými košíky bílých housek a teplých pirožků plněných rýží, zelím, tvarohem i zavařeninou. Pirožky voní, lákají.

Dva hladové žaludky prosí.

K babám přicházejí ruští vojáci, kupují pirožky a pomalu, s chutí žvýkají.

Dva hladové žaludky sténají.

„Zavři oči a ucpi si nos!“ radí mladík. Starý Matyáš neodpovídá, jen se dívá.

„Kdyby ty baby věděly, jak nás dráždí,“ praví mladší kamarád, jemně divže netečou sliny po bradě.

Matyáš sebou vrtí, ale pak, jako by si poručil, zase se uklidní.

Teď ke krajní babě přistupuje ruský poddůstojník, labužnic-ky si prohlíží pirožky a konečně si vybírá jeden s tvarohem. Z pirožku se ještě slabě kouří. Poddůstojník ho polyká natřikrát. Vždycky zamlaská a nakonec si pomalu utírá vousy.

To už nemohl vydržet ani starý Matyáš. Po paměti sahá do splasklého chlebníku a vylovuje z něho pár dobrých kožených rukavic.

„Rukavice!“ ptá se s podivem Matyášův druh.

„Ano, rukavice,“ praví trochu rozechvěně Matyáš. „Na Sibiři jsou prý hrozné mrazy. Bez rukavic tam, myslím, nebude možno pracovat... Ale ty pirožky...“

A starý Matyáš, který si nedovede představit život a svět bez práce, vstává, jde k jedné z bab a kožené rukavice, v nichž chtěl pracovat na Sibiři, vyměňuje za sedm pirožků s tvarohem a zavařeninou, vonících slunečnicovým olejem a ještě teplých...

Tři dává kamarádovi, čtyři si ponechává.

Ale i ze čtvrtého dává nakonec polovinu kamarádovi.

5 DÁRNICE

Ne v Paříži u Vítězného oblouku, ne v Praze na Staroměstské radnici, ne v Berlíně, Římě a Washingtoně měli postavit pomník Neznámému vojínovi, který ve světové válce položil život. V Dárnici, nedaleko Kyjeva, v mladém sosnovém háji, měl by stát tento ohromný pomník a na něm ve všech řečech národů bývalé rakousko-uherské monarchie, Německa a Turecka by mělo být vyryto:

VŠEM NA VÝSTRAHU!

Mráz, hlad, tyfus a jiné choroby tam byly nejlepšími spojenci Dohody. V řídkém sosnovém lese našlo smrt tisíce mladých nešťastných lidí. Jejich těla již dávno zpráchnivěla a i prosté dřevěné kříže snad již zmizely. Synové otců, ženy mužů a otcové dětí, jejichž těla pohnojila zakrslé sosny, snad si časem vzpomenu. Avšak ti, kteří přijdou po nich? Nám slovo

Dárnice nahání hrůzu, těm, co přijdou po nás, neřekne už nic! Lidé strašně rychle a snadno zapomínají!

Voják má cenu, dokud může nosit výzbroj, dokud může střílet a poslušně vykonávat rozkazy svých nadřízených. Jinak, jakou má cenu? Ukořistěná nepřátelská děla se mohou přelít, nepřátelských kulometů lze lehce znovu použít, nepřátelské koně lze dobře zařadit i do vlastní armády; ale co s nepřátelskými vojáky? Je třeba je krmit, musí někde bydlet a nemohou chodit nazí. A to všechno stojí mnoho peněz, za něž by se mohlo vyrobit mnoho střeliva, vydržovat armádu špehů nebo podplatit veřejné mínění.

Dárnickým zajateckým táborem procházeli téměř všichni zajatci z jihozápadní a západní fronty. Mnoho divizí tudy prošlo. Všechny národnosti, všechna náboženství, všechna politická přesvědčení, všechny šarže rakouských a německých armád, všechna povolání. A dárnický režim Čecha jako Němce, katolíka jako mohamedána, socialistu jako liberála; svobodníka jako šikovatele, dělníka jako továrníka dovedl špinavou botou přišlápnout do písku. Z bývalých lidských bytostí učinil zástup ubohých žebráků, stojících trpělivě v dlouhé řadě a čekajících na šálek hnusné polévky.

Kamarádi z dárnického hřbitova! Stydíme se před vámi. Vaše smrt, jíž jsme byli svědky, byla marná, dodnes nepřinesla žádné ovoce. Ale jednou snad to přece bude!

Srbochorvatům, Čechoslovákům a Alsasanům se v Dárnici vedlo přece jen o něco lépe. Ovšem jen tehdy, když se přihlásili dobrovolně do ruské armády.

Čechoslovákům byl vyhrazen barák č. 12. Vypadal jako ostatní: špína, prach, nízké palandy, malá okénka až u stropu, spousta vši a jiného hmyzu. Směnný obchod zde rozvitější než

v jiných barácích. Za kus chleba, tabák nebo vůbec za něco k jídlu dávaly se pláště, boty, prádlo.

Denně přicházely nové transporty. Scházeli se známí, příbuzní i dobří kamarádi. I otec se synem se zde dosti často sešel.

Jednoho dne po příchodu nového většího transportu zajatců vešel do československého baráku ruský voják v nové pěkné uniformě s bíločervenou stužkou na čepici. Jeho červené tváře nesvědčily o bídě. Jeho oči se smály. Nesl s sebou jakési papíry. Zajatci se na něho dívali s nedůvěrou. Věděli, že je to československý dobrovolník, který přišel agitovat pro vstup do dobrovolnické české armády. Agitátor zachovával klid. Vylezl si na palandu a čekal tak dlouho, až se hluk utišil.

„Bratři, něco vám přečtu,“ řekl potom hlasem pevným a sympatickým.

Všichni byli zvědaví. Téměř ani nedýchali. Tu dobrovolc pomalu, s dobrým přízvukem a vroucím hlasem jal se předčítati Horkého výzvu „Teď, anebo nikdy!“

Lahodný zvuk hlasu předčítajícího, vášnivá a strhující slova výzvy, podivné prostředí a neočekávanost - to všechno působilo jako silný úder. Lidé, kteří před několika dny zachránili své holé životy, hladoví, nemocní, špinaví, zoufalí, sáli nyní slova o porobě národa, o slavné historii, o jasné budoucnosti, o národní povinnosti a dějinné chvíli, která se již nikdy nevrátí, o osobní oběti... Teď, nebo nikdy! Jako by leták byl evangeliem a předčítající dobrovolc novým apoštolem...

V očích ponížených žebráků, kteří už nemají nač se těšit, leda na šálek páchnoucí polévky, jejichž největším majetkem byl rozbitý vojenský plášť, se zažíhaly ohýnky nadšení...

I z chudáků se dá zbohatnout. Bohatli někteří i z dárnických žebráků!

Bratr Hudec mnoho měsíců agitoval v Dárnici pro vstup do armády, ale sám nešel.

Bratr Procházka nosil na čepici červenobílou stužku, bušil jiným do svědomí a přitom prodával zajatcům tabák. Vydělával na každém balíčku plných sto procent.

Bratr Hart, který také nosil bíločervenou stužku, postavil si v jednom baráku primitivní kuchyň a vyvařoval. Jídla byla výborná a platily se za ně strašlivé peníze, vlastně celé jmění neboť oběd stál plášť, a nebyl snad plášť tehdy pro jeho majitele celé jmění? Bratr Hart vydělával dvě stě procent a snad i víc!

Vůně z jeho kuchyně vydražďovala k šílenství. Kolik lidí pro tu vůni okradlo kamaráda, když už neměli co prodat!

Z Dárnice často vyjížděly transporty zajatců na Sibiř. Posílali tam nejvíce Němce, Maďary a Turky. Čechy a vůbec Slovany posílali raději kopat na frontu zákopy nebo na Murmaň stavět železnici, což bylo ještě horší peklo než fronta.

Starý Matyáš se belhal k vlaku, který měl transport odvézt na Sibiř. Matyáš onemocněl a slabostí se sotva držel na nohou. Loučil se s mladým hochem, kterého zdobila bíločervená stužka.

„Hochu, kdyby mi nebylo už tolik let a kdybych byl zdrav, nejel bych na Sibiř, ale šel bych s tebou...“

„Vím,“ řekl dobrovolc a vtiskl do rukou starého nemocného kamaráda, který mohl být jeho otcem, zbytek svého chleba.

„Já budu jíst knedlíky, ale ty možná budeš mít hlad...“ pravil.

Jednoho dne odcházel z Dárnice zástup dobrovolníků k náhradnímu praporu do Borispolu. Byl to podivný průvod: před a vzadu šlo několik vojáků s nasazenými bodly, dlouhými a tenkými jako obrovské jehly, a mezi nimi několik dobrovolců, oblečených v cáry, špinavých, bez prádla: a bosých... Průvod připomínal transporty ruských vězňů na Sibiř.

Jenomže tito lidé zpívali, vesele zpívali! Šli znovu do války - a zpívali!...

6 BORISPOL

Dvě řady v zemi ukrytých zemljanek a mezi nimi to byl vlastně celý vojenský tábor borispolský. Na jižní straně cvičiště šla silnice a za ní na malém návrší se podle větru otáčely dva nebo tři větrné mlýny...

Od rána do večera pochodovaly po borispolském cvičišti roty ruských vojáků. Měli dlouhé pláště, sahající skoro až k zemi, dělali dlouhé a pomalé kroky, nad hlavami se jim leskly dlouhé a špičaté bodáky. Vojáci měli dlouhé a husté brady a zpívali ještě delší a táhlejší písně. Jeden vždy předzpěvoval a ostatní po něm opakovali vážným, mohutným a trochu teskným sborem:

„Vyšel mesjac zolotinkij, vyšel zolotoj...“

To byl záložní prapor ruského pěšího pluku číslo sto a několik.

V borispolských zemljankách však žili ještě jiní vojáci. Měli tenké zelené anglické pláště, pružnější krok a štíhlejší těla. Jejich čapky byly ozdobeny bíločervenými stužkami. Povelý měli ruské, po ruském způsobu cvičili, ruští důstojníci jim veleli. Ale jejich písně byly jiné, měly jiné tempo a vojáci jiné hlasy. Vyšší, veselejší, mladší.

To byli vojáci prvního záložního praporu československé dobrovolnické brigády.

Slunce již zapadlo. Zanechalo po sobě na obloze sytě rudý pruh, v jehož zář se chvělo několik mladých bříz. Na sklizeném poli, jehož konce splývaly s obzorem, se páslo spokojeně stádo ovcí. Hlídal je starý dobrovolc a pomáhal mu černý ovčácký pes. Větrné mlýny líně otáčely svými křídly. Mlely na prázdno.

Přicházel zástup nových dobrovolců. Byli bosí, rozedraní a podobali se spíše žebrákům než novým bojovníkům. Pravda, před táborem se seřadili, na komando vykročili a zanotovali jakousi vlasteneckou pochodovou píseň. Ale cožpak je možno bosým lidem zpívat si do kroku?

Jejich zpěv ovšem vyvolal rozruch v táboře. Před zemljanky vylézali dobrovolci a vidouce posilu, běželi jí vstříc.

Když se noví dobrovolci postavili doprostřed cvičiště, ve chvíli byli obklopeni starými dobrovolníky. A nyní otázkám nebylo konce.

„Je tu někdo od Jaroměře?“

„Od Berouna?“

„Od Kroměříže?“

„Od osmadvacátých?“

„Od Smutných bratří?“

„Nazdar, Pepíku!“

„Těbůh, Tondo!“

Známi se objímali, líbali. Vyprávění, dotazy, vzpomínky, vtipy. A jinde dojemné kamarádké shledání. A kdesi se slzami v očích se vítají dva bratři!

Nově příchozí byli zavedeni do zvláštního baráku. Dokud nebyli převlečeni a umyti, nebylo radno je pustit mezi dobrovolce.

V osm hodin se ozval tábořem melodický zvuk vojenské trubky. Prověrka.

Do baráku v celé své poddůstojnické důležitosti vstoupil desátník, jemuž byli noví dobrovolci svěřeni, a hlasem, který nesnesl odporu, rozkázal, aby se všichni postavili do dvou souběžných řad. Potom stále stejným hlasem vyvolával jednotlivá jména a vyvolaný slůvkem „zde“ měl prokázat svou přítomnost. Co na tom, že několik se jich hlásilo ještě slůvkem „hier“...

Po ukončení toho důležitého aktu desátník zanotoval pěkným mužným hlasem carskou hymnu. Jenom málo nových dobrovolců zpívalo s sebou, neboť málokdo ji znal, zato když po ukončení carské hymny desátník spustil „Kde domov můj?“, zachvívala se zemljanka v základech.

Některým vlhly oči, jiným přeběhl mráz po zádech; byli dojati.

Takto se žilo v Borispolu: ráno čaj, pak cvičení, v poledne oběd, pak hodina odpočinku, potom zase cvičení až do soumraku; k večeri čaj, kolik kdo chtěl. V osm hodin prověrka a potom dlouhá noc.

Četař Suchochleb, který měl stále dost peněz, kupoval si denně noviny. Když je přečetl, půjčoval je jiným, takže i Borispolská zemljanka č. 1 měla spojení se světem. Jídla bylo málo, tabáku ještě méně; rubl představoval jmění, jež vzbuzovalo závist. Zato víry bylo mnoho a ještě více plánů do budoucnosti. Také vši a blechy bylo mnoho.

Noci v borispolských zemljankách neměly konce, proto se vojáci nesnažili brzy usínat. Kamarádi leželi zpravidla vedle sebe a dlouho do noci si vyprávěli, vlastně snili nahlas. Oh, jaký to bude krásný život, až se vrátí do osvobozené vlasti, jak si jich budou všichni vážit, jak pomstí všechny křivdy, které zůstaly nepomstěny, jak zařídí jiný a lepší pořádek...

Nad zemljankami skučela vichřice.

Hoši snili a snili. Ti, kteří se nedovedli nikomu svěřit, chytali při blikajících lampičkách vši.

V celku pobyt v Borispolu nebyl idylou. Když uhodily mrazy, bylo opravdu zle. Letní pláště nechránily před zimou, prkna, na kterých se spalo, nejenže byla tvrdá, ale propouštěla i chlad od země. Čtyři ohromné hliněné pece také nemohly vytopit celou zemljanku.

Mnozí dobrovolci ztráceli z podvýživy po západu slunce zrak. Musili být voděni jako slepci. Jiní onemocněli ledvinovou chorobou od dlouhé zimy a v noci stále vycházeli do mrazu a sněhu vykonat svou potřebu, takže noc pro ně nebyla odpočinkem.

Měsíční plat dobrovolců činil 75 kopejek. Místo mýdla, tabáku a části cukru dostával voják rovněž peníze, ale přesto celkový žold činil za měsíc jen rubl a sedm kopejek. Za takovou částku se dalo koupit pouze čtvrt kilogramu salámu, tři housky, dva balíčky tabáku a papírky na cigarety. Zápalky se považovaly za veliký přepych. Důstojníci, většinou Rusové, žili v soukromých bytech v městečku a tam už se dalo leccos sehnat, co zaplašilo nudu.

Jednou z večera se roznesla zemljankou č. 1 příjemná, pronikavá vůně. Taková, že se mnohým sbíhaly v ústech sliny.

Jedni hádali, že je to zvěřina, druzí se domnívali, že je to telecí pečeně. Všichni se seskupili okolo peci, z níž vůně vycházela.

Bratr Široký občas z ní vytáhl velký starý pekáč, na němž se opékal řádný kus masa. Cibulka se na něm škvařila a její známá vůně připomínala mnohým domov.

Brzy začala hostina. Bratr Široký řezal maso na kousky a kladl je kamarádům na skrojky chleba.

„Pověz, Široký, jaká je to pečeně?“

„Žral bys, ale už není!“ smál se lišácky Široký.

„Kdes to ukradl?“

Široký se jen usmíval, ale neodpovídal.

„Neukradl to, ale lacino koupil,“ řekl jiný, jemuž v hrál týž úsměv jako Širokému.

Vtom začal někdo napodobovat štěkot psa a všem bylo hned jasno, jakou pečení bratr Široký svým kamarádům připravil...

Od té doby se potulovalo po táboře psů stále méně.

7 REVOLUCE

Ten den začínal jako každý jiný. Ráno budíček, pak cesta sněhovými závějemi pro horkou vodu na čaj, v sedm hodin cvičení.

A přece, jak zvláštní to byl den! Žádný se mu už nikdy vyrovná!

Když při cvičení byla dána první přestávka, všem bylo nápadné, že důstojníci mají hlavy pohromadě a o čemsi horlivě rozprávějí. Mužstvo jako jindy kouřilo cigarety, sem tam někdo udělal vtip. Někteří si ohrnovali límce u plášťů a strásali do sněhu vyplašené blechy. Hovor důstojníků byl sice pode-

zřelý, ale nejpravděpodobnější vysvětlení našel Josef Kubricht:

„Páni důstojníci strávili asi včera velmi příjemnou noc!...

O druhé přestávce přinesl rotmistr Šára od důstojníků senzační zprávu. Prý se v Petrohradě děje něco velmi vážného.

Snad revoluce...

Revoluce?

Nikdy nebyl očekáván konec cvičení s takovou netrpělivostí jako toho dne. Jak hloupé je dělat ve sněhu půlobraty doprava nebo doleva nebo šlapat na místě, když v Petrohradě je snad revoluce!

Po obědě se zpráva potvrdila. V zemljankách to hučelo jako v úlech. Hluk, debaty, zpěv, stálé přecházení. Poslední kopejky měly být obětovány za noviny, ale kde je sebrat, když všechny byly vyprodány? Někomu se podařilo vypůjčit si někde výstisk Kyjevské mysli. Musil číst nahlas, musil křičet, protože všichni chtěli slyšet každé slůvko.

„Tak už i na ruského cara došlo,“ řekl s jistou dávkou smutku četař Suchochleb.

„Ať žije revoluce!“ vykřikl hned nato Vašek Lébl, který se Suchochlebem nežil právě v nepřátelštějším styku.

„Ať žije revoluce!“ ozvalo se více hlasů, ale většina si ještě nedovedla představit, co to znamená.

„Dejme Frantovi hobla!“ zvolal Ferda Ptáček.

Toto byla pravá slova v pravou chvíli. Hobl se dával z radosti a bujnosti. Dva nejbližší vzali do práce Frantu Drápelu, jeden za nohy, druhý za ramena...

Tak to začalo. Všichni si dávají navzájem hobla, smějí se, zpívají, křičí...

Je revoluce!

Kdosi přišel se zprávou, že se ruští vojáci zdobí rudými stužkami.

Rudá je barva revoluce. Je nutno se ozdobit rudými stužkami. Kde je však sehnat? Snad se někde najde ještě z domova červený kapesník! A nenajde-li se, lze přece lehce udělat červenou stužku z bíločervené!

V půlhodince celý batalión byl ozdoben rudými stužkami. Jaká je píseň revoluce?

Marseillaisa samozřejmě! Jaká jiná! Kdosi zná francouzsky první sloku.

Toho dne se místo cvičení vojáci učili Marseillaisu.

Plukovník Makarov, velitel záložního praporu toho dne považoval za vhodné zajít mezi vojáky do špinavých zemljanek. Dosud ho v nich nikdo neviděl.

Dokonce i on měl na prsou připevněnou rudou stužku! Je revoluce. Dějí se divy!

Přišla zpráva, že vojska kyjevské posádky uspořádají velkou manifestaci.

Ne, Čechoslováci na té manifestaci nesmějí chybět!

V rotách to hučelo:

„Všichni půjdeme!“

Rozvážnějším dalo mnoho práce vysvětlit nadšencům, že to není možné. Záložní prapor nemá pojízdné kuchyně, v Kyjevě nejsou ubikace pro tolik vojáků a pak - není rozkaz. A revoluce není přece anarchie... Nakonec bylo usneseno vyslat z každé roty deputaci deseti vojáků.

Snad ještě žádný kolektiv nevybíral tak pečlivě deputaci jako borispolský záložní prapor. Musili to být vojáci urostlí, statní a příkladně dobří kamarádi. Ostatní jim půjčili nejlepší části

ze svých uniforem, jen aby se Čechoslováci o takovém svátku vytáhli.

A zatímco celý Kyjev manifestoval pro revoluci, v malinkém a bezvýznamném Borispolu improvizovali v miniaturním měřítku něco podobného Čechoslováci. Uspořádali slavnostní průvod městečkem. Kapela hrála, vojáci zpívali. Lidé vybíhali z chat, vítali vojáky, mávali šátky, vyvolávali hesla, smáli se.

Svoboda!

Poprvé od nepaměti zněla Borispolem ohnivá revoluční hymna, Marseillaisa. Lidé si nabírali do plic více vzduchu aby mohli hlasitěji vykřiknout.

Svoboda!

V Borispolu, jako v celém obrovském Rusku, se slaví svátek nejslavnější.

Svoboda!

8 NA FRONTU

Bobrujsk je dnes veliké město v Běloruské sovětské socialistické republice. V roce 1917 bylo to jen nepatrné špinavé městečko s mnoha kostely, biografem a starou pevností, vypínající se nad řekou Berezinou, v jejíchž vodách se před sto lety škaredě vykoupala vojska Napoleonova... Město leželo již v přífrontovém pásmu a je nasnadě si představit, jak asi bylo přecpáno vojskem všech zbraní: autokolonami, pěchotou dělostřelci, kavalérií, velikými sanitními sbory, dokonce i zvláštní trestní rotou, skládající se z nejrůznějších provinilců. Sem blíže k frontě, přestěhovali z Borispolu záložní prapor dobrovolců.

Nejvyšší autoritou ve městě byl sovět vojáků, dělníků a rolníků. Jeho jednatelem byl střelec Hrček od 1. roty záložního praporu.

Jaký to byl tehdy život! Mítinky, schůze, řeči, písně! Svoboda! Byly krásné jarní dny. Od Bereziny vanul ještě chladný vítr, ale v březovém háji na starých valech, kam přicházela rozkošná děvčata, nikdo si naň ani nevzpomněl.

Jak krásný to byl čas! Slunce, jaro, láska a svoboda!

Jednoho dne nastal konec: většina dobrovolců odjížděla na frontu...

Ulicemi hřměly známé písně, nejvíce Marseillaisa a Rudý prapor. Z domů vlály prapory, všude samé prapory: rudé, bíločervené i černé s rudým kalichem.

Hustým špalírem, živě pozdravováni, jdou dobrovolci. Hudba jim hraje. Jdou vesele jako praví dobrovolci. Jejich krok je řízný, smějí se na všechny strany, posílají vzdušné polibky, ale jejich myšlenky, které jdou s nimi, nejsou tak příliš veselé...

Znovu na frontu. Kdo ví co všechno bude?...

Dříve než se nastoupilo do vagónů, uspořádal místní sovět tábor lidu. Mluvili Češi i Rusové, vojáci i civilisté. Jaká to záplava slov o svobodě, bratrství, o cti, povinnostech, nejvíce o boji do poslední kapky krve...

„Soudruzi,“ končil svou řeč předseda místního sovětu, „my za vaši a vy za naši svobodu. Na frontě na shledanou!“

„Na shledanou!“ volali dobrovolci, ale žádný z nich se s nikým z Bobrujských na frontě neshledal...

Vlak se pomalu plazil na jih. Až do Saren. Na cestě potkávali dobrovolci mnoho vlaků jedoucích od fronty, plných vojáků všech zbraní. Prý jsou to nemocní a ranění, ale každý vo-

ják hned na první pohled poznal, že jsou to vlastně u1ejváci, dezertéři a simulanti.

„Jaké je to na frontě?“ ptají se Čechoslováci svých ruských kamarádů.

„Naplevat,“ odpovídá jeden jako druhý.

Dlouhý vlak Čechoslováků všude vzbuzuje pozornost.

„Vy jedete na frontu?“ diví se Rusové. „My odtamtud utíkáme. Máme svobodu!“

„Je třeba jít proti Němcům,“ namítali dobrovolci. „Proti důstojníkům, statkářům a buržoustům je třeba jít,“ tvrdí dezertéři a ničím se nedají přesvědčit...

Čechoslováci věsí hlavy. Takhle si svůj příchod na frontu nepředstavovali!

K večeru zastavil vlak v prvé haličské stanici. Dobrovolců se zmocnilo rozechvění. Opět tedy na rakouské půdě, ale tentokrát ne jako rakouští vojáci, nýbrž jako dobrovolci československé armády, rakouští vlastizrádci...

Všechno vystoupilo z vagónů. Někdo promluvil dojemnou příležitostnou řeč a po ní celý prapor zazpíval hymnu Kde domov můj.

Co citu, co víry, co touhy dovedli vojáci vložit do prostých slov této písně!

Před železničním strážním domkem seděl hlídač. Jedl chléb a přikrajoval k němu slaninu. Pozoroval výjev, ale nerozuměl mu.

Včera sem přijel také tak dlouhý vlak plný vojáků. Také měli mítink. Vojáci však prohlásili, že přes hranice nepojedou, a také nejeli. A tito zde? Sami se dobrovolně ženou na frontu! Teď, když je svoboda... Všichni ostatní odcházejí...

Vlak s Čechoslováky se hnul kupředu. Železniční strážník s pootvřenými ústy se dlouho díval za vlakem. Nerozuměl. Po rovných polích pokládají se dlouhé černé stíny. Z lokomotivy prší chumáče žhavých jisker. Ve výši krákají vrány. Brzy bude noc.

V srdcích dobrovolců je svatvečer. Vírou přetéka jejich srdce.

Čím více se blížili k frontě, tím nevraživěji se na ně dívali ruští vojáci.

„Co zde chcete? My chceme mír, a vy válku!“

Dobrovolci s ruskými vojáky polemizovali; bude-li Rusko poraženo, učiní si Němci z Ruska svou kolonii a bude po svobodě. Nejdříve je třeba Němce porazit.

„Uděláme i v Německu revoluci!“ říkali na to Rusové.

V dálce už bylo slyšet děla. Ve vzduchu se občas objevil aeroplán s německými černými kříži.

„Tak přece je ještě někdo na frontě!“ utěšovali se dobrovolci.

Byly to kapky útěchy do moře pochybností.

Přece není možné, aby se jejich nádherný sen rozplynul, jako kouř. Přece jejich věc je spravedlivá! Přece není možno aby jejich odhodlání a jejich víra byly marné! Zvítězí Němci? Přeletí se jako velká mořská vlna přes všechno neněmecké a udusí, utlačí a pohltí všechno? Ruská fronta taje jako sníh na jarním slunci. Najde se někdo, kdo toto tání zastaví?

Budou to Čechoslováci?

9 ZBOROV

Ještě je trochu vidět, ale za chvíli bude tma. Na západě se poslední zbytek červánků mění v kobaltovou modř. V koutě

jezernského hřbitova stojí mladý topol, jehož listy se chvějí v slabém večerním větru. Za toho barevného večera a okolo toho mladého topolu šli dobrovolci na frontu. Jejich srdce se tak trochu podobala listům mladého topolu.

Dobrovolci opouštěli Jezernou a odcházeli na frontu vyměnit nespolehlivé ruské pluky. Úkol, který jim byl svěřen, byl nemalý: zahájit nástup a dát tak příklad celé obrovské ruské armádě.

Hudba hraje řízný pochod. Pikola má sólo, je veselá, rozpustilá, jako by hrála do tance a jako by nablízku nebyl hřbitov s mladým topolem, jehož listy se chvějí. Vojáci jdou svižným krokem, ač jejich výzbroj není právě lehká. Nemluví mnoho, neboť je-li hlava přeplněna myšlenkami, ústa nikdy nenačázejí slov.

Už se docela setmělo. Hudba se již dávno vrátila do Jezerné k štábu, na frontě jí není zapotřebí. Ve tmě se stává pochod nestejným, poněkud tajemným. Plynové masky narážejí o lopatky a kotlíky.

Podle jasných raket, vzlétajících prudce do výše a zvolna se spouštějících k zemi, lze tušit, kudy se asi táhne fronta.

Kdesi líně zařehotal kulomet; pak někde explodoval ruční granát.

Velitel dává rozkaz, aby se roty zastavily. Krátký oddech. Vojáci uléhají na pokraji cesty a zapalují si cigarety. Důstojníci s několika vojáky odcházejí do zákopů, aby je převzali od ruských pluků.

Zákopy našli dobrovolci v prabídném stavu. Vojáci, kteří v nich až dosud byli, pomýšleli už jen na mír a ne na vojnu.

První povinností tedy bylo dát zákopy do pořádku. To trvalo několik dní. Zatím nepřítel zpozoroval, že v ruských zákopech

nastala změna, a zvýšil ostražitost. Jeho hlídky, které byly výborně zastříleny, mířily na každý cíl. Denně byly u každé roty ztráty.

Dobrovolci zpočátku mlčeli, ale později jim to bylo hloupé: „Tohle přece nemá smysl. Chceme nastupovat, a ne se tady dát postřílet...“

Když reptání rostlo, sešel se brigádní komitét, složený z volených zástupců. Důstojník, člen tohoto výboru, žádal, aby velitelství odvolalo dobrovolecké části z fronty, a zdůvodňoval to tím, že vojsko není dostatečně vyzbrojeno. Ruské části, navazující na dobrovoleckou brigádu, také nejsou prý dostatečně spolehlivé, a tak místo úspěchu může přijít debakl. Zástupci mužstva však prohlásili:

„Jsme zde proto, abychom nastupovali. Proto čím dřív půjdeme do nástupu, tím lépe!“

Zítra!

Toto slovo visí ve vzduchu, jde od úst k ústům, je na všech očích. Zítra, konečně zítra! Zítra se bude nastupovat!

Zítra ukážeme světu, kdo jsou Čechoslováci! Zítra potomci slavných husitů ukáží se hodni svých předků a rozdrtí Němce. Zítřejším vítězstvím se vzpamatuje velká ruská armáda... Zítra bude zahájena nejslavnější a konečná ruská ofenzíva!...

Zítra!

Je teplý, tichý večer. Na obloze se objevují první hvězdy. Voní tráva. Koně se svázanýma předníma nohama se klidně pasou. Z polních kuchyní se ještě trochu kouří. V dálce kdosi hraje na harmoniku.

Dobrovolci se ukládají k spánku. Ani teď, několik hodin před velkým dnem, neopouští je víra. Ale jejich srdce jsou malá, tak malá jako zrnka maku.

Možná že tě zítra zabijí. Nic už neuvidíš, nic už neuslyšíš, nic tě již nerozveselí. Možná že zítra skončí tvůj velkolepý sen o osvobození národa... Možná že osud ti bude příznivý a že zítřek bude tvým nejslavnějším dnem... Maminko, snad se v tuto chvíli na mne díváš. Zítra stůj při mně, zítra ochraňuj své dítě... Aničko, kdybys tu byla a já tě mohl na přivinout k srdci...

Na trávu padá stříbrná rosa, údolím se táhne hustá bílá mlha. Je cítit kouř z hasnoucích ohňů. Kdesi v dálce řehotá kůň a kvílí harmonika.

Zítra!

Na okraji spojovacího zákopu stojí připravena rota. Artilerie bije již několik hodin. Je horko, třeba není ještě devět hodin. Vojáci si rozpínají blůzy. K boji jdou nalehko, jen puška, patrony, chlebník, v něm místo chleba jsou granáty, lopatka a plynová maska. V rozčilení dokuňují zbytky cigaret. Velitel prohlíží plánek nástupu. Telefonista bez čepice se sluchátky na uších je skrčen v malém dolíku a dívá se na velitele.

„Tondo, dnes budeme mít zase rakouské cigarety!“ těší se Titěra.

„Copak cigarety, ale konzervy!“ praví Trojan, který si nemohl vynachvátit machorku.

Teď se ozval telefon. Písklavé:

„Ta-ta-tá-ta...“

Telefonista spíše očima než rukou dává veliteli znamení. Velitel i vojáci vědí, co to znamená. Poručík vytahuje z tašky nagan, těžkou služební pistolí.

„Hoši, tak do toho!...“

Jeho hlas je pevný, ale to není rozkaz, neboť zde není třeba rozkazu, je to jen znamení, že se má už začít.

Rota se dává do pohybu. Napřed se jde zvolna zákopem, když se vojáci náležitě roztáhli, velitel se vyšvihl na povrch a v okamžiku za ním všichni ostatní.

A už to jde. Děla hřmí, kulometry třeští, čpí dým. Slunce praží. Vojáci běží, padají, zase vstávají a zase běží. Kobylka, Talián, Skácel zůstali ležet. Nikdy už nevstanou... Ale ostatní letí. Teď už nikde nic není. Není boha, není matky, není milého děvčete. Je jen boj. Život a smrt jdou vedle sebe...

Slunce praží, duní děla, čpí dým a kulometry třeští. Nejvíce ten, proti němuž nastupuje rota. Ale už z levého boku se k němu plíží jeden odvážlivec. Teď se vztyčuje a vrhá naň bombu...

Exploze, a kulomet umlká !

„Hurá!... Hurá!...“

A rota opět letí kupředu...

První nepřátelské zákopy jsou dobyty.

Pak druhé a třetí...

Zajatci - a je jich mnoho - jsou většinou Češi. Slyší český hovor a nemohou rychle pochopit, co se s nimi děje. Zachránili si život - to je naplňuje radostí, byli zajati Čechy, třeba v ruských uniformách - to je naplňuje údivem. Rádi se podrobují rozkazu a vždy dva berou do stanového plátna těžce raněného a odnášejí ho dozadu.

Jeden zajatý důstojník, mladičkový fähnrich, však protestuje:

„Jsem důstojník a mně nepřísluší...“

„Poneseš nebo neponeseš?...“ zařval na něj dobrovolc, jemuž každá minuta byla drahá.

„Mně nepřísluší...“

Ale nedořekl. Dobrovolc ze vzdálenosti jednoho metru vpálil mu kulku do hlavy.

Mladičký fähnrich byl také Čech. Z Plzně. V náprsní kapse měl podobenku matčinu. Stará paní měla na fotografii takový laskavý, mateřský úsměv...

A zase byl krásný, tichý letní večer. Zase kouřilo z polních kuchyní, zase voněla káva, zase řehtali koně a zase v dálce kdosi hrál na harmoniku.

Už bylo po boji.

Všude, i na frontě, bylo ticho.

Vítězové v úžlabině cecovského potoka rozdělávali ohně a na nich si vařili kávu z ukořistěných konzerv. Kouřili ukořistěné cigarety a pili rakouský rum.

Hvězdy neměly tolik lesku jako oči bojovníků!

Jejich víra nebyla marná. Zvítězili. Slavně zvítězili. Teď už to půjde hravě: Nejdřív Lvov, pak Přemyšl, Krakov, Moravská Ostrava... Celá ruská fronta se rozhoupá, všechno se to hne na západ...

Umdlým bojovníkům se zavíraly oči. Nejkrásnější sen sestupoval do jejich mysli.

Tráva vlhla rosou. Nastávala noc, jaká může být jen jednou v životě.

Škoda vás, dobří kamarádi, kteří jste dnes padli. Vaše rozbitá těla, přikrytá plachtami, leží v dlouhé řadě tam na stráni.

Ale váš včerejší sen se vyplnil. Zvítězili jsme!

10 ÚSTUP

Po několika deštivých dnech, které dobrovolníci strávili pod stany v řídkém dubovém lese, konečně vysvitlo slunce a s ním vzrostly nové naděje. Těch několik deštivých dní bylo ostatně pro dobrovolce těžkou zkouškou: podle toho, jak přicházely

zprávy, zdálo se čím dál tím více, že zborovské vítězství nebude ruskou armádou využito.

Toho dne, kdy se zase objevilo slunce, hned zrána počala silná dělostřelecká přestřelka. Od fronty se neslo nepřetržitě zlověstné dunění. Dobrovolci se dívali směrem k frontě. Co se tam asi děje? Důstojnický sluha Klíma, který byl vždy o všem dobře informován, ujišťoval, že to je jen dělostřelecká příprava k nástupu ruských vojsk. Jednotlivci vylézali na střechy chat a na stromy, aby něco uviděli.

Dělostřelba stále zesilovala. K polednímu vyvrcholila. Pak slábla. Někdo přinesl zprávu, že Rusové nastupují a že v jejich rukou jsou již tři linie nepřátelských opevnění...Krátko potom dělostřelba znovu oživila, avšak zdálo se, že je poněkud blíže než prve...

A zase se našel někdo, kdo to dovedl vysvětlit. Rusové prý úmyslně otevřeli Němcům frontu! Pustí je hodně daleko, zatím je kozáci obejdou a pak rozdrtí...

Bylo dost optimistů, kteří se už teď radovali z porážky Němců, ale více bylo těch, kteří takovým řečem mnoho nevěřili.

Ticho na frontě bylo jaksi příliš podezřelé!

„Co zde budeme dělat, přijdou-li sem Němci?“ ptaly se oči méně statečných.

Oh, kdyby dobrovolníci byli věděli, že moskevský pluk, složený výhradně z bývalých carských policistů, odešel z fronty, zanechav zákopy zcela prázdné... Kdyby byli věděli, že Němci toho využili a vnikli snadno nejméně patnáct kilometrů do týlu...

K večeru střelba utichla úplně. Jednotlivé výstřely, které se ještě tu a tam ozvaly, byly však velmi blízko a některým se zdálo, že jsou už vlastně v týlu fronty. Teoriím obchvatu věřil již jen desátník Žídek, nenapravitelný optimista. Bylo vidět,

jak od fronty ujíždí dělostřelectvo, nekonečné řady vojenských povozů i jak v nespořádaných houfech ustupují různé vojenské části.

Zkušení vojáci věděli, co to znamená, a zmocňoval se jich nepokoj.

Také velitel byl netrpělivý. Mluvil sice stále ještě něco o obchvatu a o tom, že v Jezerné jsou připraveny tři divize kozáků, ale bylo příliš průhledné, že tomu sám nevěří.

Potom přijel tryskem na koni zvláštní posel. Podal veliteli jakési hlášení, a hned potom byl dán rozkaz k odchodu.

Kam? Nikdo nevěděl.

Zatím nad frontou zazářily červánky a nad smutným krajem se snesl soumrak.

Dobrovolecké pluky pochodovaly zcela tiše, nikomu nebylo do řeči ani do zpěvu jako jindy. Po půlhodinové cestě se skutečně setkali s kozáky, zabajkalskými kozáky. Byli to Mongolové nízkých postav, černých, šikmých, pichlavých očí s ohromnou kšticí černých vlasů, koketně vyčnívajících zpod čepice. Měli žluté výložky a žluté lampasy. Jeli na chlupatých koních velmi tiše a v polotmě vypadali tajemně.

Že by Zabajkalci zastavili Němce?

Noc byla velmi teplá. Těla, obtížená výzbrojí, se potila. Šlo se tím obtížněji, poněvadž všichni tušili, že se ustupuje. V dálce svítily požáry, od nichž nebe dostalo růžový nádech. Občas se ozvala ohlušující rána. To Rusové vyhazoval do vzduchu muniční skladiště... Pod temným pláštěm dělo cosi tajemného. Nebylo nic vidět, ale každý tušil, že všechno je v pohybu, že všechno se kamsi valí: lidé, zvířata, stroje. Celá fronta se dostala do pohybu... Tajemné ticho bylo při tom nejstrašnější!

Dobrovolci šli, nemluvíce, jako lidé nesoucí pokorně své těžké břímě.

K ránu byl dán odpočinek ve vesničce Hostašovce, rozložené pod mírným kopcem. Vojáci, unavení dlouhým nočním pochodem, usínali, kde se to jen dalo.

Než se rozednilo a než kuchyně připravily vodu na čaj, naplnila se vesnice spoustou vojska, nikým neovládaného. Kdo si přišel na myšlenku uspořádat tábor lidu. Mluvili důstojníci i vojáci. Vysvětlovali, uprošovali, zaklínali vojáky aby dále neustupovali, aby se znovu postavili proti nepříteli a chránili svobodu revolučního Ruska. Odpovídalo jim hrobové ticho. Poslední řečník vyzval ty, kdož jsou ochotni poslechnout vojenských rozkazů, aby se postavili na stranu. Vystoupili čtyři vojáci...

Vtom na návrší za vesnicí se ozvalo několik výstřelů z pušek. „Němci!“ vykřikl kdosi.

Ten výkřik stačil, aby nastal zběsilý útěk. Panika. Nikdo nevydával rozkazy, a kdyby se i byl někdo tak odvážný vyskytl, nikdo by .ho nebyl poslechl! Pěchota, jízda, dělostřelectvo, všechno zoufale hledalo východ z vesnice. Padali lidé i zvířata. Vojáci odhazovali výzbroj a všechno, co vadilo v rychlém útěku. Nebylo velitelů, nebylo armády, byl jen neovládaný houf lidí, z nichž každý se chtěl zachránit buď co buď'...

Pod dělem řídicím se z kopce padl kůň; dělo ho rozmačkalo na kaši. Jinde dělostřelci přeřezávali postraňky a sedali na koně. O děla se nestarali.

Nad vesničkou zařehotaly německé kulomety.

Všechno utíkalo směrem k Jezerné, v níž se stýkaly všechny artérie velkého úseku fronty. Kromě štábů byly tam obrov-

ské sklady mouky, cukru, konzerv, sena, ovsa, veliké auto-parky, hory dělostřeleckých nábojů. Štáby spoléhaly, že se najisto podaří před Jezernou nepřátelský nástup zastavit, dokud se hlavní sklady nevystěhují.

Události se těmto výpočtům vysmály...

Granáty už padaly přímo do Jezerné. Skladiště hořela, vysoké sloupy dýmu se dotýkaly nebes. Hořelo seno, cukr, ben-zín, mouka, chleba, maso. Všechno hořelo, ze všeho se valil dým. Vojáci se pouštějí do drancování. Zahazují poslední části výzbroje a ověšují se slaninou, chlebem, konzervami.

Na nádraží je připraven vlak určený k evakuaci nejcennějších věcí. Vojáci s křikem a nadávkami vyhazují z vagónů všechna zavazadla a nasedají. Musí však sami zatlačit, má-li se vlak dostat do pohybu...

Ranění sténají, prosí o pomoc, ale nikdo si jich nevšímá. Jako ohromná vlna se to všechno valí na východ.

Tarnopol, Zbaraž, Podvoločisk.

Stále se ustupuje. Důstojníci mlčí a utíkají také, neboť i jim je život drahý. Vojáci, aby se uživili, kradou, nač přijdou; důstojníci, aby nezašli hladem, kradou také nebo žebrají na vojácích...

Dobrovolnické pluky, které se scvrkly na desetinu svého původního stavu, jsou určeny k ochraně štábu armády. Roty čítají sotva deset patnáct mužů. Lidé, kteří před několika dny dovedli neuvěřitelnou odvahou vzít troje rakouské zákopy, opevněné jako pevnost, utíkají nyní při náhodném výstřelu z pušky...

Každý den nová trápení a nikde jiskřička naděje. Až před Podvoločiskem...

Proti zbědovaným částem pochoduje silný vojenský oddíl. Vojáci jdou svižným krokem, zbraně se jim blýskají, nesou vlajky s nápisy o vítězství, zpívají.

„Jací jsou to vojáci?“ diví se dobrovolci.

První ženský dobrovolnický batalión... Vojáci klopí zrak a tisknou k sobě zuby.

11 NA UKRAJINĚ

Tenkrát ještě bývalo zvykem, že vojska, která prodělala těžký ústup, byla dávána na delší oddech. A tak trosky vojsk od Zborova, aby se zotavily, byly ubytovány v rajóně Polonoje na Ukrajině.

Jaká to byla tehdy armáda! Vojáci vyhladovělí a vyhublí; z bagančat se jim draly prsty a místo oděvu visely na nich cáry, ne zcela přikrývající jejich špinavá těla. Jaký mohl být duch v takové armádě? Jaké štěstí, že přišli do ukrajinské vsi, čisté a veselé, která cizí hosty přijala jako své rodné. Hospodyně i vojačky uctívaly vojáky brambory, mlékem, okurkami, prosnou kaší, a když byl svátek, slavnostním borščem s kousíčky masa a slaniny. Vojáci se jim za to odměňovali tím, že jim pomáhali při práci na poli, ve stodole nebo chlévě.

Báby i děvčata rády poslouchaly vyprávění o frontě.

„Neviděli jste tam někde našeho Ivana? Byl takový silný, ramenatý, s nazrzlými vousy...“ ptávaly se Máši, Xenie a Parasky.

Kolik takových silných, ramenatých Ivanů s nazrzlými vousy se stále ještě toulá po frontě! A kolik se jich už netoulá! A nikdy se nevrátí!...

Nastaly krásné podzimní dny, plné čistého, modrého vzduchu a slunce. K večeru se objevovala nízko při trávě bílá hustá mlha, po níž zůstávalo mnoho studené stříbrné rosy .

A tento čas si vybral profesor Masaryk, aby navštívil své vojáky.

Jeho jméno bylo tehdy vyslovováno s úctou v celém vojsku, ale málokdo ho z frontových vojáků znal osobně.

Byl to tehdy veliký svátek. Ukrajinské chaty, bílé zevně i uvnitř, znovu se natíraly, dvorky se uklízely a vyspravovaly. Dokonce kuchaři, připravující slavnostní oběd, oblékli čisté košile.

Na louce, řídce porostlé věkovitými duby, očekávala svého vůdce celá první Husitská divize. V řadě rovné jako pravítko stály vedle sebe tři pluky střelecké, pluk Jana Husi, pluk Jiřího z Poděbrad a pluk Jana Žižky z Trocnova: Dále pak stály oddíly kulometů a naposled baterie dělostřelectva, turkeštánská baterie, která bojovala s dobrovolci u Zborova a jež se měla stát jádrem budoucího československého dělostřelectva.

Velitelé stáli na svých místech a stejně jako mužstvo se ne-trpělivě dívali na cestu k vesnici, odkud měl přijet ten, na něhož čekali.

„Už jede!“

Skutečně, od vesnice po cestě zahýbající kolem rybníka, lesknoucího se na slunci jako veliká perla, blížil se černý odkrytý kočár, tažený čtyřmi bělouši, jejichž tenké nohy se zvedaly v mírném klusu.

Řady vojáků se slabě zavlňily jako stébla žita při nárazu větru.

Kočár zastavuje. Hluboké ticho rozřezává mohutný hlas velitele:

„Smirno! Slušaj na karaul!“

Hudba začíná hrát starý husitský chorál Kdož jste boží bojovníci...

Tři pluchy vojáků, napjatých jako struny, hledí doprava. Velitel divize na vysokém černém koni jede vstříc vzácnému hostu.

Z kočáru vystupuje starší muž štíhlé postavy se šedivou nepokrytou hlavou. Je oblečený v černém. Skla jeho skřipce se na slunci lesknou.

Jde vážně před frontu a volá slabým a trochu pohnutým hlasem:

„Nazdar, bratři!“

Jako výstřel zní z tisíce mladých a nadšených hrdel odpověď:

„Zdar!“

Potom šel vůdce podél dlouhé řady vojáků. S někým promluvil, na někoho se usmál. Potom vystoupil na tribunu a počal mluvit. O německém imperialismu, o válce Slovanstva proti Germánům, o tom, jak je v Rakousku, které popravuje nevinné lidi.

„Bratři, umřít není tak strašné. Smrt na bojišti je čestná, je lepší než potupný žalář a hladovění...“

V jeho řeči nebylo bombastu - to obstarával po něm plukovník Mamontov - ale bylo v ní vše, čeho bylo třeba k obnovení víry a k posílení odvahy a trpělivosti. Defilírka, která potom následovala, to bylo slavnostní obnovení slibu, nová přísaha!

Pak přišla zima.

Zatímco na západních bojištích byl ještě pořádek, vojáci tam poslušně stříleli do nepřítele, velitelé se snažili postoupit aspoň o stupínek výše a váleční dodavatelé za slušnou odmě-

nu zásobovali armády vším, čeho potřebovaly, na východě už nastal naprostý rozvrat. Vojáci v nepřátelích viděli své bratry, důstojníci zoufali nad svými kariérami a váleční dodavatelé se už dávno vzdali práce pro vlast. Tiskařské stroje po celém Rusku dnem i nocí chrlily nové letáky a nové proklamace. A samá vlastizrada. Letáky zaplavily frontu, města, průmyslové závody, zachvátilo to celou Rus, i městečka, vesnice i samoty.

Nakazila se i Berezovka, nepatrná vesnička na Ukrajině, kde bydlil prapor dobrovolců. Přinesli to tam vojáci, kteří utekli z fronty. Dosti prý prolévání krve, dosti bídy a hladu a vůbec konec imperialistické válce! Rozdělte půdu mezi nemajetné a udělejte konec vládě statkářů a kapitalistů!

Berezovek bylo na širé Rusi na tisíce. Všechny měly nízké chaty, blátivé cesty, bradaté sedláky, syté právě tak od žní do vánoc, a jednoho všemohoucího pána nad sebou - poměščíka. Poměščík bydlíval v dobrém, zděném domě a měl všeho nadbytek. Jeho synové sloužili v armádě a jeho dcery čekaly na ženichy, o něž za války byla značná nouze.

Když se hesla, která zachvátila frontu, dostala do Berezovky, měla tam vlastně lehkou práci; všude se našlo několik dezertérů, kteří snadno popudili hladové sedláky a jejich báby proti poměščíkovi. Vyvlastňovalo se! V noci se podnikl útok na zděný dům, a kdo co potřeboval, prostě si vzal. Pán byl často rád, zachránil-li holý život. O humanitě se při tom ovšem nemluvilo. Byla revoluce a vesnické obyvatelstvo ji chápalo po svém.

V Berezovce, kde bydlil prapor dobrovolců, nešlo všechno tak lehce jako jinde. Především: Berezovka byla z poloviny židovská. Ne že by židé, pokud se týče vyvlastnění poměščíkova majetku, měli jiný názor než ukrajinský pravoslavný lid -

bůh chraň - všichni byli stejně vysáváni a všem se chtělo něco uchvátit z tučného majetku Ivana Petroviče Brjuchina. Jenže židé nedůvěřovali. Půjdou se sedláky na statkáře a potom půjdou sedláci na ně. Židé na Ukrajině měli z dřívějšího mnoho smutných zkušeností! Ale byla ještě jedna vážnější příčina: prapor československých dobrovolců. Tito vojáci - to byla pravá příčina, proč berezovští sedláci i židé záviděli sedlákům i souvěrcům z jiných vesnic a městeček. Kdyby nebylo těch podivných vojáků, Ivan Petrovič už by dávno nechodil ve svých vysokých juchtových botách, netloukl by do nich z bujnosti rákoskou, necedil by skrze zuby žluté sliny a nepořádal by ve svém domě veselé večery při kartách a víně.

U Ivana Petroviče bydleli důstojníci, v chatách u židů i pravoslavných prostí vojáci. Ale jací to byli vojáci! Čert aby se v nich vyznal. Mluvili mezi sebou jakousi neznámou řečí; se sedláky se však snadno domlouvali podivnou smíšenou ruštinou, ukrajinštinou a ještě nějakého nářečí. Chodili čistě oblečení, zdravili své důstojníky, chodili pravidelně na cvičení a zpívali při tom veselé a neznámé písně. Říkali si Češi. V Berezovce nikdo nikdy nic o Češích neslyšel, ale Rusko je veliké a dost možná, že je někde i gubernie, kde žije tento zajímavý národ. Jen proč se jim nechce domů?

V Berezovce žil jediný kovář, který se jmenoval Avram Mojsevič Altmann. Lišil se nápadně od sedláků i svých židovských souvěrců. Byl silný, pěkně rozložitý, chodil pevným, důstojným krokem, skoro jako Ivan Petrovič. Nosíval také vysoké boty, ale ne z juchty, kožený kabátec a koženou čapku. Co nejvíce však na něm zaráželo, byly jeho tři zlaté přední zuby. Nikdo v celé Berezovce neměl zlaté zuby - jen Avram. Vysadili mu je před válkou v dvanáctém roce v Bostonu v Americe. Tenkrát tam pracoval jako dělník v továrně. Když vypukla stáv-

ka, Avram stávkovoal s ostatními. Při stávce se nebojuje v rukavičkách a Avramovi jeden policista, prý v sebeobraně, vyrazil pěstí zuby. Avram o tom nerad vyprávěl, ale v Berezovce jeho příběh znalo každé malé dítě. Nikdo tam také nepožíval větší úcty než Avram Mojsevič.

Chodili muži na Altmanna:

„Hleď, Avrame, hladovíme! Mnozí už žijí jen z toho, co zůstane po vojácích. Dobytek nám hyne, krávy nedojí. Přejde jaro, čím osejeme svá pole? A příští rok nebude lépe! Naše pole jsou malá a kamenitá. Je revoluce, a kdybychom tak po způsobu Lipovských...“

V Lipovce před několika dny muži vydrancovali svého poměščíka a jeho dům zapálili.

Avram Mojsevič zamítavě kroutil hlavou:

„Soudruzi, to nejde. V Lipovce neměli Čechoslováky. A ti mají kulometry a na slovo poslouchají své důstojníky i Ivana Petroviče. Je třeba čekat, až odejdou!“

Sedláci bručeli, ale proti Brjuchinovi a cizím vojákům - čert aby je vzal - nic nespraviš!

Hlad rostl. Ale ještě horší než hlad byly záře z požárů, jež bylo možno spatřit na obzoru. Mužici se scházivali na návrší za vesnicí.

„Pěkně dnes zatopili v Bílé Cerkvi Maximu Vasiljeviči! Už nebude našeho bratra řezat nahajkou... Je čas, aby došlo i na našeho Ivana Petroviče, psího syna...“

Avram Mojsevič měl u kovárný pěkný domek, pobitý červeným plechem. V domku byly dvě světnice, v jedné bydlil sám se svou dcerou Chájou - žena mu umřela hned na počátku války - druhou světnici obsadili tři vojáci. Dva mladí, holobrádci, oba trochu zamilovaní do Cháji, a jeden starší, vousatý, který se jmenoval František Drnda. A s tím Františkem,

jemuž Avram zkráceně říkal Franc, vedl kovář dlouhé rozhovory: o válce, revoluci, o Rusku, Evropě, Americe. Franc býval před válkou zámečnickem v boleslavské Laurince. Hrál tam určitou roli v dělnickém hnutí, v armádě byl rotním důvěrníkem.

„Nechápu, jakou vy děláte politiku,“ říkával Altmann. „Prý jste pro revoluci, ale zatím neděláte nic jiného, než že revoluci dáváte, kde můžete. Vy jste vlastně největší oporou reakce!“

„Jak to?“ bránil se Franc. „Máme jen jiné cíle než vy. Do vašich věcí se nemícháme.“

„Nemícháte se do našich věcí? Už jen svou přítomností! Stavíte se přímo do řad našich nepřátel...“

Franc, slyšel-li slovo *nepřítel*, měl na mysli vždy jen Němce nebo Rakušana. Nyní pomalu začal chápat, že slovo *nepřítel* může mít ještě jiný význam, ale dosud tomu dobře nerozuměl.

„Společným nepřítelem je nám Němec, a s tím se ruští vojáci spřátelili...“

„Společným nepřítelem je nám buržoazie!“

A pak nastalo zpravidla dlouhé pření, kdo je větší nepřítel. Jednoho dne ukradli vojáci vdově Xenii vepře. Chtěli ho zapíchnout vojenským bodlem, ale udělali to špatně, prase se jim vyrvalo a se zapíchnutým bajonetem za hrozného kvikotu běhalo po vesnici. Vyburcovalo tak půl osady. Nebýt energického a rychlého zakročení Avrama Mojseviče, jistě by bylo došlo k otevřenému nepřátelství mezi vojáky a sedláky.

Večer po této příhodě spolu opět rozmlouvali Avram Mojsevič a Franc Drnda.

„Hled'te, jací jste. Vdově Xenii, která přišla ve válce o dva syny, živitele, vzali vaši vojáci prase, a byl to její jediný majetek. Kdyby některý z našich chudáků ukradl Ivanu Petroviči svini, co by dělali vaši vojáci?“

Franc neodpovídal, ač dobře věděl, co by udělali.

„Říkáte, že zachovávejte neutralitu, ale v případě, který jsem uvedl, vynaložili byste všechno, abyste zloděje vypátrali, svini mu vzali a chudáka jaksepatří potrestali. To je vaše neutralita: ochraňovat majetek Brjuchinův. Ovšem, vy tomu také říkáte - starat se o pořádek. Naši lidé trpí hlad, a vy hlídáte Brjuchinovy sýpky, aby se mu neztratilo ani jediné zrna. Náš dobytek se sotva drží na nohou, a vy hlídáte Brjuchinovi stoh slámy, aby ani jediné stéblo nesežraly naše krávy... To je ten váš pořádek, to je ta vaše neutralita...“

Avram mluvil podrážděněji než jindy. Ale také France příhoda s prasetem přivedla z míry. Trochu se za své lidi styděl.

„Vy říkáte, že obilí v sýpce a sláma ve stohu jsou Brjuchinovy. To není pravda. Obilí i sláma jsou naše. Koupili jsme to od Brjuchina a hlídáme svůj majetek, ne Brjuchinův.“

Avram se zasmál.

„Všechno si dáte od svých důstojníků namluvit. Říkám vám jasně: je to majetek Brjuchinův. Důstojníci vás klamou. A proč by neklamali? U Brjuchina bývá veselo: víno, zpěv, karty, hudba a dvě krasavice. Jen se přesvědčte...“

František Drnda ještě zcela Altmannovi nevěřil, ale kudy chodil, tudy o věci uvažoval. Naši neměli Xeňce krást prase, to je pravda. Je to hnusné a podlé. Také je pravda, že u Brjuchina bývá v noci veselo; sám na vlastní oči viděl, jak z jeho stavení odcházeli důstojníci nejistým krokem, sám na vlastní uši slyšel z jeho domu se rozléhat zpěv jako z hospody. Židům však přesto není radno věřit, beztak jen oni svedli ruskou revoluci na scesti. Avšak přesvědčit se, čím je vlastně obilí a sláma, je povinností důvěrníka.

Drnda byl také členem plukovního zastupitelstva a v té funkci měl právo zkoumat hospodářství pluku. Šel a přesvědčil se.

Altmann měl pravdu: obilí, sláma, dobytek - všechno patřilo poměščíkovi.

O tom, co zjistil, Altmannovi nevyprávěl - styděl se před ním, zato o tom řekl vojákům ve své rotě. Ti pak učinili krátké rozhodnutí: Brjuchinovo obilí nehlídáme! A když přišla na ně řada, aby šli v noci na stráž, prohlásili, že nikam nejdou, protože si pro Brjuchinovu slámu nebudou kazit noc... Sháněla se narychlo nová stráž, ale celý prapor jako by se umluvil, nikoho nebylo možno nalézt. Pak se přece jen přihlásilo několik dobrovolců, ale stačili jen na hlídání dvora a sýpky. Stoh zůstal tu noc nehlídán.

Když se to Brjuchin dozvěděl, ztratil dobrou náladu. Zuřivě se bil rákoskou do holínek a přehazoval uhaslou cigaretu z levého koutku do pravého. Důstojníci však ujišťovali svého hostitele, že nemusí mít obav. Přítomnost praporu disciplinovaných vojáků je dostatečnou zárukou, že pořádek bude zachován. Brjuchin se dal nakonec přemluvit a rozveselil se. Ze sklepa kázal přinést víno dobrých značek a dlouho pak do noci v zámečku hlaholil veselý zpěv. Brjuchin uléhal v nejlepší náladě. Jaké štěstí, že mu bůh do Berezovky poslal batalión tak udatných vojáků!

Jeho probuzení však bylo horší. Místo stohu našel jen místo, kde stoh stával. Brjuchin se mračil, nadával, plival. Důstojníci stáli před ním rozpačitě a krčili rameny.

„Čert vzal slámu,“ ulevil si nakonec statkář, „ale obilí račte, pánové, ochránit ubohému statkáři. Jinak jsem žebrák!“

„Postaráme se, Ivane Petroviči,“ odpovídali páni důstojníci, ale jejich hlasy příliš nepřesvědčovaly.

Druhého dne byla vykradena sýpka...

Sedlákům i židovským obchodníkům a řemeslníkům zářily oči. Stáli ve skupinách před chatami a pochichtávali se.

Nad vesnicí se vznášel vtip a smích. Jako by v Berezovce slavil svátky.

Avram Mojsevič kul železo a prozpěvoval si. Franc stál nad ním a díval se na jeho práci.

„Měl jste pravdu, Avrame Mojseviči, obilí bylo Brjuchinovo... Už není...“

Avram nechal práce a podíval se zpřímá do očí Francových.

„Tomuhle, soudruhu, já říkám neutralita,“ řekl a upřímně stiskl ruku Františka Drndy.

Za několik dní nato přicválal do Berezovky na zpěněném koni jezdec a jel přímo do zámečku. Vyhledal velitele praporu a odevzdal mu písemné hlášení. Za několik minut potom trubač troubil poplach a za několik dalších minut se počali shromažďovat vojáci v plné zbroji na předem stanovená místa. Nejdříve čtyři, pak roty a nakonec na násvi stál vystrojen celý prapor. Naposled přijel na koni velitel. Několik povelů a prapor cizích vojáků se dal na pochod. Nejdříve velitel; pak roty, jedna pěkně za druhou, nakonec kuchyně.

Za kuchyněmi lehký kočárek a v kočárku - Ivan Petrovič s dcerkami Zinaidou a miláčkem Ljubou...

Vesničané se dívali za vojáky. Přáli jim ze srdce šťastnou cestu. Usmívali se, jen mladá děvčata pouštěla do pošlapaného sněhu hořké slzičky.

Když však je míjel kočár s Brjuchinem, ozvaly se nadávky, někdo vykřikl, aby si statkáře podali, ale nikdo se neodhodlal. Před poměščikovým kočárem šel prapor podivných vojáků, kteří i v revoluci poslouchali své důstojníky, ale kteří i s lidem to nemyslili špatně... Čert aby jim rozuměl...

12 DRUHÁ REVOLUCE

Ten památný říjnový den začínal vlastně velkou švandou. Ráno, ještě za tmy, když šel Mazánek pro horkou vodu na čaj, ztratil v bezedném blátě botu. Kamarádi se mu smáli, ale postiženému nebylo do smíchu. Chtěl pak, když se rozednilo, na kaptěnármusovi, aby mu dal nový pár obuvi, ale kaptěnármus odmítl, protože podle předpisů mohl vydat nové boty jen tehdy, dostal-li za ně původní, vysloužilé křápy. A Mazánek mu mohl odevzdat jen jednu botu a k tomu ještě docela dobrou. Rota se samozřejmě postavila za Mazánka. Vznikl spor a jen na energické zakročení rotního výboru byly konečně Mazánkovi vydány nové boty. Velitel pak přísně nařídil, že příště nikdo nesmí chodit pro čaj jen naboso...

K obědu smažili kuchaři kobližky. Vojáci je hrozně rádi jedli a byli by je chtěli mít třeba třikrát týdně, kuchaři však na koblihy nadávali, protože jim daly nejméně o tři hodiny víc práce. Toho dne se koblihy nepodařily a rotní výbor měl zase mnoho starostí, aby vojákům vysvětlil, že někdy něco zvrže i nejlepší kuchařka.

K večeru přijel z Kyjeva Sylva Dostál. Jezdívával tam často vyřizovat různé plukovní záležitosti a vždycky po svém příjezdu o všem, co se dověděl - a nebylo toho málo - informoval nejdříve rotu. Tentokrát byl vystrašený. Nesezval celou rotu, nýbrž jen nejspolehlivější známé, a světil jim novinku nad jiné důležitou:

„V Petrohradě je nová revoluce. Bolševici vzali všechnu moc do svých rukou...“

Takovou zprávu nelze však udržet, letěla od úst k ústům a všude, kam přišla, zanechávala nejistotu, tíseň a velký otazník.

Už to věděli i důstojníci. Shromažďovali se narychlo v důstojnické jídelně a vášnivě debatovali o významu události. Velice je zaměstnávala otázka, zakázali-li bolševici nosit staré carské nárameníky či nikoli, jaký teď budou dostávat plat a podobně.

Už to věděl i Avram Mojsevič Altmann. Stál před svou kovárnou a nepracoval. Nejen oči, ale celá jeho bytost se usmívala.

Nebe bylo šedivé a zamračené a lil se z něho nepřetržitě hustý, studený déšť.

„To je konec Ruska,“ pravil Vaněček, odstrojuje se.

Zemánek ležel už na pryčně a pokuřoval.

„Copak s Ruskem! Ale s námi... Z fronty teď všechno uteče a Němci jako na procházce projdou vítězně celým Ruskem. Co bude s námi?“

„Ujedeme do Francie!“

„Kudy?“

Strašně těžce se té noci usínalo dobrovolcům a mnozí ještě ani neusnuli, když se v uličkách ozval pronikavý hlas vojenské trubky.

Poplach! Stalo se jistě něco vážného. Poplach v noci se netroubí jen tak pro nic za nic. V mžiku byla oblečena výstroj a jednotlivci se začali trousit na stanoviště.

Co se děje? Nikdo nic nevěděl. Koně i lidé ve tmě padali do bláta. Ozývaly se nadávky a klení.

Později se ukázalo, že se v noci nelze vydat na cestu, a tak vojáci zůstali do rána v pohotovosti stát na ulici, marně přemýšlejíce, proč nemohli klidně spát až do rána.

Do rána napadlo mnoho sněhu, místy ho bylo až po kolena a byl rozbředlý. Prapor se v něm namáhavě pohyboval.

Nikdo stále ještě nevěděl, kam se jde. Teprve před Starokonstantinovem dal velitel krátký oddech, shromáždil kolem sebe všechny vojáky a vyložil jim příčinu náhlého odchodu:

„V Petrohradě bolševici způsobili násilný převrat. Je to konec Ruska. Náš prapor jde nyní do Starokonstantinova, kde je štáb XVI. armádního sboru. Budeme jej chránit a udržovat ve městě pořádek. Jsme nyní součástí francouzské armády, a proto se nebudeme nikterak míchat do vnitřních ruských věcí politického rázu.“

Hned potom byly vojákům rozdány ostré patrony a nařízeno nabít jimi pušky.

„Pěkná neutralita!“ poznamenal kdosi. „

Do Starokonstantinova se šlo bojovým pořádkem jako do nepřátelského města.

Ve městě však byl klid. Po ulicích tekla voda a z nízkých komínů se spokojeně kouřilo. Ženské obyvatelstvo projevovalo zvědavost, židovští obchodníci upřímnou radost. Dezerteri v dlouhých vojenských pláštích, přehozených jen tak přes ramena - opovržení. Gymnazisté v modrých čapkách šli za vojskem.

Nad městem visely těžké mraky.

Na západním konci města stála vysoká budova starého špýcharu; měla dvě patra a malá zamřížovaná okna. Budova stála o samotě na menším návrší a z jejích okének bylo dobře vidět na všechny strany.

Sem zavedli dobrovolnický prapor. První, co se udělalo: do oken na všechny čtyři strany se postavily kulometry. Proč?

Ještě dále za špýcharem byla velká kasárna pěšího a dělostřeleckého pluku. V nich nyní sídlil štáb XVI. armádního sboru s generálem, štábními důstojníky, kurýry a telefonisty. Ovšem zcela bez vojska, které se již dávno rozběhlo.

„Budeme jistě hlídat pana generála, aby se mu nic nestalo „ smál se četař Titěra.

A měl pravdu. Generál nenašel v celém svém armádním sboru ani dvě spolehlivé roty, do jejichž ochrany by se mohl svěřit... Musili přijít českoslovenští dobrovolníci!

Nad městem stále ještě visely těžké olověné mraky, ale bývalý klid zmizel. Jako by se připravovalo něco neobyčejného. Čajovny a pivnice hučely dlouho do noci. Objevil-li se kde Čechoslovák, všechno utichalo.

Co se děje?

Dobrovolci stále měli pohotovost, nikdo bez zvláštního povolení nesměl do města, polepeného dávno ušpiněnými plakáty k volbám do Ústavodárného shromáždění. U kulometů, jejichž hlavně bylo vidět i z ulice, byla stálá služba. U generála v kasárnách měla službu zesílená stráž.

Velitel byl velmi nervózní a nikomu nechtěl nic říci.

Co se bude dít? Jsme přece neutrální!

Neutrální?

Nezbývalo nic jiného, než aby se někdo z rotního výboru na vlastní pěst vypravil do města pro informace. Informace? Kdo jiný by se k tomu hodil lépe než Sylva Dostál!

Drnčí telefon. Velitel přijímá jakousi zprávu. Je velmi rozčilen, stále si sahá na tašku s pistolí. Hned jak položí sluchátka, dal rozkaz, aby se obsadila všechna okna. Kulomety jsou tedy namířeny, hlavně na cestu od města. Dosud nikde však nic podezřelého. Cesta je zcela prázdná. Až teprve teď se něco na ní objevilo. Je to voják. Spěchá, zdá se, že i utíká. Je to určitě voják, ale bez zbraně.

Snad je to parlamentář, myslí si velitel a dává rozkaz, aby se na něho nestřílelo.

„Vždyť je to Dostál od naší roty,“ zvolá kdosi.

Jiní odporují:

„Je to bolševik!“

Byl to však skutečně Dostál.

Ale teď již něco jiného upoutalo pozornost lidí ve špýcharu. Od města se valí velký zástup lidí... Mnoho lidí s prapory v čele.

Všichni se napjatě dívají na tuto pohybující se masu. Velitel přešlapuje. Skla jeho skřipce se směšně třesou. V ruce drží vyleštěný nagan. Kulomety jsou připraveny a čekají jen na rozkaz, aby se daly do práce.

Zástup od města se blíží. Už je možno rozeznávat i jednotlivé figury. Jsou tam také ženy a děti. Vpředu vlaje veliký prapor. Kupodivu: není rudý, ale modrožlutý.

„Pozor, připravit se!“ volá velitel.

Vtom se v sále ocitá Dostál.

„Proboha, nestřílejte!“ křičí, sotva popadaje dechu: „To jsou Ukrajinci, manifestují jen za nezávislou Ukrajinu.“ Zástup je už před špýcharem. Ve vzduchu se malebně vlní modrožlutý ukrajinský prapor a prostorem se nese neznámá ukrajinská píseň.

Velitel ukládá do pouzdra svůj nagan a kapesníkem si utírá strašně zpocené čelo...

Opět drnčí telefon.

Velitel jde neochotně k aparátu.

Hlásí se četař Titěra, který je velitelem stráže určené k osobní ochraně generálního štábu XVI. sboru.

„Bratře poručíku,“ hlásí Titěra, „velící generál a náčelník štábu pravděpodobně v přestrojení za prostého vojáka zmizeli. Máme hlídat ještě dál?“

„Hlídejte,“ nařizuje poručík, na jehož čele se objevují nové kapičky potu.

13 CHAOS

Přišlo to jako vichřice. Stromy se ohýbaly, domy sténaly, lidé se tiskli k zemi. Některé stromy to vyvrátilo, některé domy se zřítily a mnoho, mnoho lidí to nevydrželo.

Stalo se něco, co otřáslo samými základy života. Jako když popraskají hráze obrovských nádrží a voda, dravý živel, se řítí do krajiny.

Přišla revoluce. Bolševická revoluce!

Staré pravdy zmizely a na jejich místa byla vyzvednuta z děr a hnojiště pravda nová, mnohým odporná, hrůzná a nesnesitelná. Pravda hrubá, nahá, primitivní, avšak pro milióny jasná a srozumitelná. Nový proud zachvátil všechno, co mu přišlo do cesty. Smetl vládu, rozmetal armádu, vykopal policii, zesměšnil justici, co bylo dole, postavil nahoru. Jednou provždy umlčel prolhaná a prašivá ústa, která až dosud měla pravdu, a dal promluvit jazykům, jejichž údělem až dosud bylo - mlčet. A jejich slova nebyla jemná. Byl to řev přehlušující vodopády.

Ti, kteří ještě nedávno vládli nad životem a smrtí jiných lidí, byli najednou ubozí a směšní, když se chvěli o vlastní holý život. Nad všechny radosti a neřesti světa byl by jim nyní klidný kout země, kde by svítilo slunce, pryskyřící voněly stromy, kde by ptáci svými písněmi oslavovali stvořitele a kde by nebylo potuchy po revoluci, ale takový kout nebyl v celé zemi. Z děr zákopů, z ubohých chat, z dílen a továren, z lesů a poli vyšli

na světlo špinaví červi, urážení, bídní, hladoví, tisíckrát poplivaní a okrádaní, aby slavnostním pochodem protáhli celou širou Rusí.

Oni byli tou vichřicí, hromem a bleskem.

A na jejich pochodu stromy se ohýbaly, domy sténaly ve svých základech a lidé se tiskli k zemi. Stromy to nevydržely, domy to nevydržely, ani všichni lidé to nevydrželi...

Do výše stoupal dým z požárů, popské modlitby, hrozby prokletí, výkřiky matek, hlasy zvonů, pískot továrních sirén, ale nejdříve zalétaly vítězné revoluční písně...

Ruská fronta vlastně již nebyla. Zůstala jen hluboká strouha, plná různého neřádu. Vojáci táhli domů. Pušky si někteří ponechávali, většina však je zahazovala jako nepotřebnou věc. Děla zůstávala na frontě, dokud si je Němci nepřivlastnili. Koně se prodávali levněji, než co stála koňská stažená kůže. Kulometry se nabízely za babku, ale nebyli na ně kupci.

Blízko za frontou ležel Žitomír, bohaté a pěkné město. Nyní se přes něj valily dva proudy. Ruští vojáci táhli tudy ke svým ženám. Chvátili, aby nepřišli pozdě, až se u nich na vesnici bude dělit půda. Opačným směrem proudili bývali rakouští a němečtí zajatci; také šli domů. Nevěděli ovšem, že je pošlou znovu na frontu, až se vrátí.

Město žilo v stálém strachu a nejistotě, neboť vojáci nedělali valně rozdíl mezi svým a cizím. Jen v hluboké kryptě pod hlavním soborem stejně jako před sto lety vypasení mniši chválili svými hlubokými basy Hospodina.

K Žitomíru se už blížili Němci. Dobrovolníci, ubytovaní v kasárnách za městem i v gubernské věznici, nemohli otálet s odchodem. Kupodivu jen několik tisíc dobrovolníků dovedlo vzdorovat všeobecnému chaosu. Stáli jako mostní pilíř

za jarního přívalu. Jako by pro ně nebylo revoluce. Stále ještě pozdravovali své důstojníky, stále ještě chodili na cvičení, vykonávali řádně všechny služby, které jim byly nařizeny. Dokonce si sami na sebe odhlasovali trest smrti, dopustili se kdo činu, který by poskvřnil dobré jméno československého dobrovolce.

Pravda, rotní výbory, volené svobodně mužstvem, měly v některých ohledech větší moc než důstojníci, ale tenkrát to jinak nešlo. Důstojník s úřady nic nepořídil, všude musil voják. Než se nastoupil ústup, projednávaly se zvláště tyto otázky: mají se zrušit důstojnickí sluhové, nebo mají zůstat? Mají si důstojníci chodit s kotýlkem sami pro menáž, nebo jim ji smí někdo přinést? Má se zrušit důstojnická jídelna, či nikoli?

Otázky tyto se však už nevyřešily. Němci byli příliš blízko a nezbyvalo, než se rychle vydat na cestu na východ. Dobrovolci neodcházeli rádi. Ze vzteku pomalovali stěny kasáren protiněmeckými nápisy a obrázky a do kamen nastrkali bomby, aby až Němci přijdou a budou si chtít zatopit, zatopili si pořádně...

Silnice spojující Žitomír s Kyjevem bývala jednou z nejstarších ruských silnic a také nejlépe vystavěných. Mnoho let se po ní proháněly v celé své slávě kočáry břichatých gubernátorů, generálů, statkářů, desítky let ji sešlapávaly bosé nohy tuláků a mužiků. Po revoluci už nebyl takový ruch na žitomírské silnici. Kde jsou gubernátoři, generálové a páni statkáři?

Nyní po silnici pochoduje pluk dobrovolců. Jde bojovým pořádkem jako v nepřátelském území: dvě roty vpředu, dvě roty vzadu a mezi nimi ve vzdálenosti několik set kroků hlavní těleso pluku. Jde se velmi rychle, neboť podle zpráv Němci

míří rovněž na Kyjev a je vážná obava, aby tam nebyli dříve než dobrovolci.

9. a 10. rota jsou jako arriére-garde. Vlastní pluk je hodně vpředu. Obě roty jdou nyní z kopce a zpívají.

Pojednou se za nimi ozve automobilová houkačka.

Automobil zde? K smíchu!

Roty jdou vesele, zpívají a nevšímají si automobilu.

Velitel zpívá s sebou.

Kdosi se otáčí.

„To je nějaký divný automobil!“ praví.

Ale ten, který jde za ním, ho okřikne:

„Udržuj krok a neohlížej se!“

Sotva to dořekl, vykřikl jiný dobrovolc:

„Pancéřák!“

Vtom už začal z něho pálit kulomet.

Vojáci se jako vrabci rozutekli po lese.

Ti, kteří se svalili hned do příkopu, uviděli na automobilu modrožlutou ukrajinskou vlajku.

Od té doby měli dobrovolníci nového nepřitele.

Bolševici byli nuceni vyklidit pravý břeh Dněpru. A také Kyjev. Pluk Čechoslováků ustupujících ze Žitomíru byl však ještě daleko od Kyjeva. V patách měli Němce, kteří se však blížili ke Kyjevu také ještě ze severu. Budou-li Němci v Kyjevě dříve, dobrovolcký pluk jim neunikne. Bylo třeba nasadit tempo. Poslední den se šlo od časného rána až do půlnoci, celkem osmnáct hodin.

Konečně Kyjev.

Město však tonulo v naprosté tmě. Nikdo neviděl třpyt pozlacených bání starých klášterů, nikdo neviděl pohádkovou

scenérii, kterou skýtá Dněpr, obtáčeující město, nikdo neviděl bohaté dači. Jen tu a tam blikalo malé světélko, jako by to ani nebylo slavné město Vladimírovo, nýbrž jakási ztracená vesnice. Ulice byly prázdné: ani milicionáři, ani zloději, ani prostitutky, ani psi. Ticho, jako by město bylo mrtvé.

Osmnáctihodinový pochod zmučil vojáky k smrti. Při vstupu do města, cíle svého putování, dostavilo se trochu vzpruhy, ale brzy tvrdá dlažba únavu zdvojnásobila. Největší neštěstí přišlo nakonec. Ukázalo se, že nikdo nezná dobře město, ani velitel. A přece bylo třeba stůj co stůj co nejdříve najít cestu k mostu.

Nikde ani človíčka. Bušíte-li do domovních vrat, nikdo ani za nic neotevře. A čas letí... Možná že z druhé strany vnikají už do města Němci! Tisíc lidí znavených na smrt bloudí začarovaným městem. Nekonečné ulice, hloupé uličky, protivná náměstíčka. Nohy se chvějí, rty praskají žízni, mozek není schopen klidně uvažovat. Jediná úleva je v nadávce. Vojáci tedy nadávají. Na Němce, na osud, ale nejvíce na svého velitele, který vlastně za nic nemůže. Jde pokorně přede všemi. I jemu se únavou chvějí nohy, i on má strašnou žízeň. Slyší nadávky, které se sypou na jeho hlavu, sprosté urážky a jízlivosti. Každý krok znamená nové utrpení. Ale byl to dobrý velitel, zapřel se a mlčí.

Konečně se našel na ulici jakýsi stařík, který ukázal veliteli cestu. Poslední napětí a v krátké době roty uviděly před sebou most. Mají vyhráno.

Za mostem uléhají všichni tak, jak jsou, do zaprášených příkopů podél silnice a okamžitě usínají. Jejich velitel tam leží a spí mezi nimi.

14 BÍDA

Jaký to byl tehdy chaos! Každé město mělo svou vlastní vládu, vlastní zákony, vlastní výkonnou moc, státní aparát skoro nefungoval, staří úředníci, pokud ještě úřadovali, práci sabotovali a nová vláda neměla nikoho, kdo by je nahradil. Místní sověty se opíraly hlavně o dělnictvo a rudé gardy. Kde bylo dělnictvo vyspělé, udržoval se správný stroj ještě jakž takž v chodu ale kde nebylo uvědomělé průmyslové dělnictvo, stála všechna veřejná moc na písku. Všude se sice organizovaly rudé gardy, ale to byly útvary velmi různých kvalit, které někde revoluci spíše škodily než prospívaly. Skládaly se ponejvíce z výrostků a různých maloměstských nekalých živlů, jimž dělalo dobře, mohli-li nosit zároveň karabinu, revolver, patronový pás z kulometu a za pasem několik granátů. Tyto oddíly zpravidla neměly zkušené vůdce, a ti, kteří se za vůdce považovali, páchali často jen škodu a násilí. Stará a armáda se rozprchla. Do vojenských plášťů a bot se oblékla celá země, a to byla vlastně jediná památka na velkou ruskou armádu. Mezitím se tlačili rychle na Ukrajinu Němci, jimž nacionalističtí Ukrajinci ochotně připravovali cestu.

Co nejrychleji z Ruska! Na západní frontu do Francie a pokračovat v boji proti Němcům!

Nebylo těžké vymyslet takové heslo, ale bylo téměř nad lidské síly sehnat pro tolik tisíc dobrovolců dostatek vagónů a lokomotiv. Ale i to se podařilo!

Dlouhý vlak se pohyboval jen velmi pomalu, lokomotiva nemohla utáhnout takový náklad. Vojáci, namačkaní po šedesáti a osmdesáti v jedné těplušce, hladoví a promrzlí,

se rozmyšleli, nemají-li zatlačit do kopečku. Času bylo málo a nebezpečí veliké. Směrem k Bachmači bylo vidět na obloze známé bílé obláčky ze šrapnelů a slyšet zlověstný hukot děl.' Jak daleko může být na bachmačské bojiště? Pět nebo sedm kilometrů?

Možná, že se půjde na pomoc bratřím od 6. pluku. A také možná, že už je vše ztraceno, že za půl hodinky bachmačským nádražím neprojde ani drezína!

„Havrila, kruti!“ volají dobrovolci na strojvůdce, ale ten ukazuje, že není v jeho silách, aby donutil lokomotivu k rychlejší jízdě. Je to starý, vysloužilý stroj, na který by byl dost slušný výkon, kdyby vezl dvacet vagónů, a zatím mu jich připjali aspoň sedmdesát!

Někteří už vyskákali z vagónů, opírají se o zadní stěny vozů. Opravdu, zdálo se, že se lokomotivě trochu ulevilo.

„Jen kruti, Havrilo,“ volají vojáci vesele.

Ale vtom je veselost přešla. Němci zpozorovali vlak a pustili na něj sérii šrapnelů. Šrapnely se s velkým hlukem rozervaly, zanechaly po sobě na obloze malebné obláčky, ale nikomu neublížily. Pak spustili Němci na vlak sérii granátů. To už bylo horší a nebezpečnější. Naštěstí granáty šly daleko a také se nikomu nic nestalo.

„Havrilo, kruti!“

A stará lokomotiva jako by si teď už dala říci. Zhluboka vydechla, jednou, dvakrát, třikrát, z komínu se jí vyvalil černý hustý dým a k radosti všech cestujících se dala do pohybu, který byl nejméně dvakrát tak rychlý. Nebyla to ovšem její zásluha; pomocí vojenských paží vyjela kopeček a nyní po rovině šlo to již lépe.

Vojáci v jízdě naskakovali do červených těplušek a smáli se Němcům: všechny jejich granáty šly vedle. Jen jeden pro-

létl střechou hustě obsazeného vagónu a vybuchl mezi kolejnicemi. Jakoby zázrakem nikomu se nic nestalo, jen Körnerovi granát propálil plášť.

Körner později chodil s tím pláštěm od vagónu k vagónu a vybíral na pohořelé!

Nádraží v Konotopech bylo zatřískáno vlaky. Na sever odjížděly vlaky s dobrovolci, na jih, na frontu, vlaky s rudými gardisty. Vlaky stály na všech kolejích. Gardisté se dívali do vagónů dobrovolců a dobrovolci do vagónů gardistů.

„Proč odjíždíte?“ ptali se rudí gardisté Čechů.

„Jedeme do Francie na západní frontu bojovat s Němci!“ odpovídali dobrovolci.

„Jak? Vždyť Němci jsou u Bachmače. Můžete se s nimi bít hned a nemusíte až do Francie. My jdeme s nimi bojovat, vy, jak se zdá, před nimi utíkáte!“

Dobrovolníkům se takové řeči nelíbily. Nedovedli dobře odpovídat. Ani jim nebylo všechno zcela jasné. Mezi sebou říkali:

„S rudou gardou nestojíme o žádné spojenectví. To nejsou vojáci. Když míří dělem, dívají se na cíl, který chtějí zasáhnout, hlavní děla...“

Stanicí projíždělo mnoho vlaků: od jihu ranění gardisté, od severu posily. Přijel z Moskvy také vlak internacionalistů, dobrovolníků z řad bývalých válečných zajatců. Němci, Maďaři, Poláci, Chorvati, Češi, nejvíce Němců.

Josef Kořínek, který v rakouské armádě sloužil u německého pluku, našel mezi nimi dva známé Němce.

„Kam jedete?“ ptal se jich.

„Na frontu. Proti Němcům!“

Přijel vlak, jehož vagóny byly ozdobeny bíločernými vlajkami. Pluk anarchistů.

„Kam jedete

„Na frontu. Proti Němcům!“

Vlaky Čechoslováků jely na sever. Vezly dobrovolníky také na frontu proti Němcům, ale na západní bojiště, vzdálené od Bachmače mnoho tisíc kilometrů...

Na jedné malé staničce našli dobrovolci 6. roty svého kamaráda invalidu, propuštěného po Zborovu z armády. Báł se příchodu Němců a čekal zde na svou rotu; spoléhal, že ho kamarádi vezmou s sebou. Také se nezklamal. Jeho kamarádi se uskrovnili a vzali ho do těplušky. Vešlo-li se do ní šedesát dobrovolníků, jak by se nevešel ještě jeden? Také svého starého druha krmili, třebaže na něj nic nefasovali. A byla tehdy bída, veliká bída.

Invalida přemýšlel, jak by se odvděčil svým druhům. Brzy se mu naskytlá příležitost. Když uviděl na jedné stanici volně pobíhat vepřika, mnoho se nerozmýšlel a prase zastřelil. Jeho kamarádi pak odtáhli úlovek do vagónu, v němž byla kuchyně, a celá rota se těšila na hody.

Když se to dověděl sedlák, jemuž prase patřilo, šel si arcistěžovat veliteli transportu. Ten dal celý případ rychle vyšetřit a když zjistil, kdo je původcem, rozkázal, že invalida musí okamžitě opustit vlak a rota že musí prase zaplatit.

Rota souhlasila jen s druhou částí velitelova rozkazu a vojáci také hned mezi sebou vybrali potřebnou částku. Vysadit však starého kamaráda z vlaku a ponechat jej osudu - zamítli. Velitel ovšem trval na svém rozkazu. Ale také rota si postavila hlavu.

„Spíše ty a ostatní důstojníci s námi nepojedete, ale invalida pojede!“ prohlásil zástupce roty.

Konflikt se přiostrčil. Rota, aby dokázala, že své rozhodnutí myslí vážně, vyřadila důstojnický vagón z vlaku a zavezla jej na slepou kolej.

Veliteli nezbývalo, než aby se umoudřil. Svolil tedy, aby invalida jel s transportem. Teprve potom vojáci zase přijali důstojnický vagón k vlaku.

Zatím z kuchyně 6. roty se šířila vůně, při níž se sbíhaly v ústech sliny. Dráždila vojáky jako důstojníky, neboť všichni byli stejně hladoví.

„Ani čuchnout!“ prohlásil Ignác Rybola, vida důstojníky okouňet u kuchyně. „To je jen pro mužstvo, které si prase zaplatilo...“

Bída stále rostla. V rotních kuchyních se vařila jen voda na čaj a jednou denně polévka, jež byla vlastně také jen voda s několika pohankovými krupkami. Nebyl chleba, cukr, tabák, maso. Jelo se pomalu, sotva dvacet kilometrů za den.

Jakmile vlak dojel do nové stanice, vojáci vyskakovali z vozů a odcházeli do nejbližších vesnic - žebrot. Šťastní byli ti, kdo přišli do takové vesnice první. Mužici z mála dávali rádi a poměrně mnoho. Ale jestliže se přehnalý přes vesnici tři čtyři transporty, mužici už dávat nemohli, neboť neměli z čeho.

A tak rotním výborům nezbylo než žebrotu organizovat... Ustavily se zvláštní žebračí komise, které jediné byly oprávněny chodit po vesnicích žebrot. Vše, co vyžebrały, musily odevzdat rotnímu výboru, který pak kořist spravedlivě rozdělil na všechny příslušníky roty. Nebylo příjemnou funkcí být členem žebračí komise. Kamarádi chtěli jít a v mužických chatách už toho nebylo o mnoho víc než ve vagónech!

Do stanice vjel vlak ještě za tmy. Vojáci hladem nespali, a sotva se rozednilo hnali svou žebračí komisi do vesnice. Ta se zdála být blízko, sotva šest verst, ale cesta k ní se kroutila. Žebračí komise si chtěla nadběhnout a namířila si to přímo přes pole, zaváté sněhem. Ale záhy poznala, proč se cesta klikatila: ve sněhu byly úplně zaváty hluboké jámy.

Hlad však hnal komisi vytrvale kupředu. Jaké by to musily být závěje, aby zastavily takový motor, jaký má v sobě hladový voják?

Rota zatím netrpělivě očekávala návrat komise.

„Mám tušení, že se dnes dobře pomějeme,“ pravil už poněkolkolikaté Ferda Brabec, popíjeje hořký čaj.

„Nedovedu si představit nic lepšího než pořádný krajíc chleba a kus špeku,“ marně sebe dráždil jiný:

Kdosi začal vykládat o svatováclavské huse. Daleko se nedostal, protože by ho byli ostatní zbili.

Konečně se objevily v bílém sněhu černé tečky.

„Komise se vrací!“

Všechno se to vyhrnulo před vagóny. Komise se vrátila.

Přinesla celkem sedm studených vařených brambůrků.

15 MRAČNA

Rozhodnutí, aby se československá armáda v Rusku stala součástí armády francouzské a odjela do Francie, sjezd neodhlasoval, nýbrž nařídil profesor Masaryk. Sjezd jeho rozhodnutí měl jen dodatečně schválit.

Armáda se na tento sjezd chystala velmi živě. Připravovaly se různé rezoluce, téměř každá rota formulovala své požadavky. V rotách to vřelo. Konečné byly vypsány volby a delegáti zvoleni.

Vedení a důstojníci však konání sjezdu stále oddalovali.

„Sjezdu vůbec není třeba,“ říkali. „Odjedeme do Francie a tam se staneme složkou francouzské armády. Musí zmizet všechno, co snad mohlo být trpěno v bolševickém Rusku, ale rozhodně se nesmí objevit v demokratické Francii. Například sjezdy a výbory. Škodilo by nám to v očích Západu!“

A horlivě se snažili zavádět takzvanou francouzskou disciplínu, jejímž hlavním rysem byla absolutní poslušnost. Mužstvo reptalo:

„Dokud jsme v Rusku, neplatí žádná francouzská disciplína. Jsme dobrovolnickou a demokratickou armádou, která má své vlastní zákony. Jen sjezd má právo činit tak dalekosáhlé opatření. Svolejte sjezd!“

Rezoluce, které se nyní psaly, byly už ostřejší a útočnější. Ve vagónech debaty neměly konce.

Na těpluškách se objevovaly veliké nápisy napsané křídou:

„Chceme sjezd!“

Mezi dobrovolníky byly rozdávány hektografované letáky, začínající:

„Chceme sjezd!“

Zanedlouho volala celá armáda:

„Chceme sjezd!“

Vedení tedy nezbyvalo, než svolat aspoň sjezdové předpory.

Došly zprávy, že se v Penze utvořil při rudé gardě zvláštní oddíl Čechů-komunistů. Mezi dobrovolníky se o tomto oddílu rozšířilo mnoho nejdivočejších pověstí. Zatímco my odjíždíme do Francie, budou čeští komunisté bojovat v Rusku proti německému a rakouskému imperialismu. Oni prý neopustí zbaběle Rusko v jeho nejtěžších chvílích. A ještě jiné zprávy se ší-

řily: rudogvardějci prý dostávají ohromně vysoký žold. S otevřenou náručí přijímají každého dobrovolce a beze všeho Je povyšují na důstojníky.

Do vagónů se dostaly i jejich letáky. Zvaly ke vstupu do Rudé armády. Varovaly před odjezdem do Francie. Zdůrazňovaly, že povinností každého revolucionáře je nyní podporovat ruskou sociální revoluci a nikoli dohodový imperialismus.

Jen ruská sociální revoluce může skutečně osvobodit Čechy a Slováky národnostně, hospodářsky a sociálně.

Mnoho se mluvilo o těch letácích.

Jedné noci zmizeli z jedenácté roty tři dobrovolci, z desáté dva a z dvanácté jeden.

Všech šest, vesměs dělníků, vstoupilo do rudé gardy.

Svátek 1. máje se v celém Rusku slavil r. 1918 velmi okázale. Také v Rtiščevě, důležité železniční stanici. Hrály hudby, městem procházely průvody s rudými prapory, vesele se třepetajícími v jarním vzduchu.

Slavností se zúčastnily i oddíly československé armády se svými hudbami a prapory. Dělnické organizace je vítaly nadšeně. Do předsednictva velkého tábora lidu ve Rtiščevě byl zvolen i Čechoslovák.

Mluvil předseda místního sovětu:

„Je nutno ukončit tuto nesmyslnou, krvavou válku, ve všech válčících státech je třeba podniknout sociální revoluci a nastolit tak opravdové bratrství všech národů.“

Mluvil Čechoslovák:

„Nejdeme proti vaší revoluci. Odjíždíme do Francie, abychom tam bojovali za svou svobodu. Naše sympatie patří vaší revoluci!“

Hrála hudba, rudé prapory, popsané revolučními hesly, se vlnily, zněly písně...

Ruští i českoslovenští dělníci, oblečení ve vojenské stejno-kroje, defilovali před místním sovětem a představiteli sovětské vlády.

Ani ruští, ani čeští dělníci tehdy netušili, že za měsíc budou do sebe - střílet...

Červené vagóny se už dávno staly vojákům druhým domovem. Ukázaly se dokonce příjemnější a pohodlnější než kasárny. Pravda, nyní už nebydlelo v jedné těplušce více než dvacet vojáků a vagóny už také nebyly tak špinavé jako na počátku cesty, naopak: byly nyní vybaveny poměrně značným komfortem. Všude měli dobrá kamna, čisté pryčny, visací lampy, někde si opatřili i záclonky do malých oken. Ale nejen uvnitř, také zevně snažili se vojáci vykrášlit co nejlépe své domovy. Z březové kůry, kousků látek, dřeva i jiného materiálu, který byl po ruce, vytvořili na vagónech celé obrazy. Na jednom byl zobrazen Jan Hus na hranici, jinde Jan Žižka z Trocnova, lešetínský kovář, Hradčany. Jinde místo obrazu napsali si na těplušku jen nějaké významné heslo, jako „Vive la France!“, „Pryč s tyrany!“, „Lepší smrt než okovy!“

Vojenské vlaky Čechoslováků, zvané ešelony, působily obdiv u ruského obyvatelstva, které ovšem nerozumělo ani obrazům, ani nápisům. Zpočátku se domnívalo, že jde o vlaky nějakých komediantů...

V jednom vagóně blikala malá petrolejová lampička. Večer byl teplý, a tak dveře vagónu zůstaly otevřeny. Vzduch voněl. Vojáci kouřili machorku a vyprávěli.

„Takhle se do Francie nedostaneme ani za dva roky. Jen na téhle ztracené stanici čučíme už dva týdny,“ pravil Drápe-la.

„Bolševici nás schválně zdržují, chtějí, abychom zůstali v Rusku,“ odpověděl Křenek.

„Je potupné odevzdávat jim zbraně. Právo na ně jsme si vysloužili v boji,“ řekl Mrzena, který stále hrdě nosil kříž sv. Jiří za statečnost u Zborova.

„A co bys, prosím tě, s těmi zbraněmi chtěl dělat ve Francii? Tam mají zcela jiné zbraně. Do našich bychom tam nedostali ani municí!“ ozval se někdo z kouta.

„A což když nás někdo přepadne? Čím se budeme bránit?“

Do debaty se vložil starý Zemánek:

„A já myslím, že se do Francie ani nedostaneme, a když, tak až bude po všem. Masaryk dobře ví, co s námi dělá. Tohle všechno se jistě děje s jeho vědomím. Cesta se úmyslně protahuje, abychom se do Francie dostali, až bude po válce. Masaryk šetří naše životy. Chce, abychom se domů vrátili všichni, A zdraví a silní! Neboť my jsme sůl národa a národ nás bude doma víc potřebovat než spojenci na západní frontě...“

Ale jiný Zemánkovi odporoval:

„To jsou žvásty! Jak by bylo možné, abychom my svůj boj za svobodu jen předstírali, zatímco ostatní spojenci krvácejí? Když nás bolševici nepustí dobrovolně, vynutíme si průchod; násilím! Masaryk přece rozkázal, že se musíme dostat do Vladivostoku stůj co stůj, i kdybychom tam měli jet každý na vlastní pěst. Budou-li nám bolševici bránit, však my už si tam cestu proklestíme!...“

S bolševiky byla uzavřena dohoda, podle níž měly být sovětům odevzdány všechny zbraně až na přesně stanovené množství pro každý vlak, nutné k vlastní obraně při nepředvídaném přepadení. Více než polovina československé armády se podle této dohody zařídila, zbraně sovětům odevzdala a v doprovodu zvláštních komisařů, jejichž úkolem bylo vyrovnávat cestou všechna nedorozumění, odjela na východ. Zbraně se odevzdávaly v Penze. Přejímala je zvláštní komise, v níž za sovětskou vládu zasedali i čeští komunisté. To dělalo zlou krev. Jim odevzdávali dobrovolci zbraně se zjevnou nechutí a stále docházelo k menším nedorozuměním. Dobrovolci schovávali zbraně, kde se to jen dalo, a komisaři, přicházejíce na takové podvody, prováděli kontrolu stále pečlivěji a přísněji.

Ale ještě více než odevzdávání zbraní popuzoval dobrovolce zvláštní vagón na penzském nádraží, v němž čeští komunisté měli svou propagační kancelář. Jejím účelem bylo získávat dobrovolce pro vstup do rudé gardy. Denně se od rána do noci ozývaly z toho vagónu stejná hesla a výzvy: Nejezděte do Francie! Neslužte dohodovému imperialismu! Nevěřte svým vůdcům! Proletáři, konejte svou proletářskou povinnost! Vaše místo je v revoluční rudé gardě, neboť jen sociální revoluce může osvobodit Čechy národnostně i sociálně!

Čeští důstojníci se agitátorům smáli, vojáci s nimi debatovali. Napětí rostlo.

Vojáci popíjeli hořký čaj a záviděli těm, kteří se už dostali na Sibiř, neboť Sibiř v jejich představách byla pohádkovou zemí. Podle vypravování těch, kteří se z ní vrátili, bylo tam všeho nadbytek: Nádražní kiosky jsou prý přeplněny selaty, husami, kuřaty, mlékem, vejci, máslem a bílým chlebem. A všechno je tam za babku...

„Jen co budeme na Sibiři!“ těšili se dobrovolci.

Ale vlaky stály bez lokomotiv na zastrčených stanicích celé týdny. Bída rostla; tabák se stával zvláštností a také chleba se už dávno nikdo nenajedl dosyta.

„Tím jsou vinni bolševici,“ říkali dobrovolci a čím dál tím více v jejich představách slovo bolševik znamenalo totéž co nepřítel.

Od Vladivostoku po celé Sibiři až do Rtiščeva a Serdobska, kde stály vlaky nejslavnějšího 4. pluku, byla roztažena československá armáda. Deset tisíc kilometrů činila vzdálenost mezi prvním a posledním vlakem.

Zatímco se jedni koupali v moři a těšili se na sladkou Francii, louskala se na nádraží v Penze slunečnicová semínka a vášnivě se debatovalo, je-li správnější odjíždět do Francie a bojovat na straně spojenců, anebo zůstat v Rusku a připojit se k bolševické revoluci, která si troufá zapálit celou Evropu.

Deset tisíc kilometrů a padesát tisíc frontových vojáků. Jeden voják od druhého na vzdálenost dvou set metrů! Kromě vojenských rozkazů spojoval všechny vlaky od Volhy až k Tichému oceánu čtyřstránkový časopis, nevzhledně upravený, který se jmenoval „Československý deník“. Byl dělán velmi špatně. Jeho zásluhou se vojáci brzy naučili nevěřit tištěnému slovu.

Přišlo to jako blesk. „Československý deník“ přinesl zprávu, že z technických důvodů není možno přepravit celou československou armádu do Francie přes Vladivostok. Není prý tolik lodí po ruce. Část armády, která je dosud na území evropského Ruska, pojede prý do Francie přes Archangelsk.

Tato cesta je kratší a také jistě lépe vyhoví přání dobrovolců, aby byli dříve na západním bojišti a mohli tak vydatně pomoci spojencům, kteří právě nyní pomoci velmi potřebují.

V evropském Rusku se nacházely nejstarší vojenské jednotky. Cesta přes Archangelsk vedla pustými, lesnatými kraji severního Ruska, kde byla velká nouze o potraviny. Cesta Sibiří vedla zemí blahobytu, na níž se vojáci už několik měsíců těšili. Cesta přes Archangelsk vedla mořem plným německých ponorek. Cesta Sibiří byla bezpečnější. Až do Archangelska budou mít bolševici volné pole k agitaci, kdežto na Sibiři je bolševická moc nepatrná. A konečně: proč právě nejstarší části armády, které nejvíce zkusily, mají být na západním bojišti zase první? Proč tento primát nemají okusit zase jednou pluky druhé divize?

Ve vojsku od Rtiščeva až po Ural to vřelo nebezpečně. Důstojníci se tentokrát kupodivu shodovali s mužstvem.

„Přes Archangelsk nepojedeme!“

Nastaly krásné jarní dny. Cesty již vyschly, pole a louky se přikryly šťavnatými, zelenými koberci.

Červené těplušky Čechoslováků, pomalované, polepené a popsané, stály jako dříve na zapomenutých stanicích. Stály smutně, jako by se ani nehodily do jarní nálady. Vojáci v ušpiněných šatech obcházeli vagóny. Báli se pustit do polí lehnout si do trávy a dívat se do modrého nebe. Báli se zpívat, ačkoli jejich mládí volalo po písních, báli se smát, protože je cosi tížilo.

Něco bylo ve vzduchu, něco se připravovalo...

Ale co?

16 PENZA

Jednoho dne se zcela nečekaně vrátili delegáti ze sjezdových předporad. Přinesli dalekosáhlé rozhodnutí, že se do Vladivostoku pojede bez ohledu na bolševiky vlastním pořádkem. Návrh, aby se jelo přes Archangelsk, byl sjezdem jednomyslně zamítnut.

„Vlastním pořádkem! To znamená, že se bude bílit,“ říkali si vojáci.

Najednou zmizela všechna nechuť, nedůvěra, skleslost. Poschovávané pušky byly vyňaty z úkrytů, zbraně čištěny, jako by se mělo jít na parádu, zase se ozval popěvek a leckdos zažertoval.

„Pojedeme vlastním pořádkem!“

Předseda penzského sovětu se rozhodl ještě v poslední hodině varovat dobrovolce. Svoloal na nádraží tábor lidu, na který se dostavili všichni dobrovolci meškající tou dobou na penzském nádraží. Události vysvětlit přišel sám a s ním ještě několik jiných komunistů.

Nejdříve mluvil předseda, člověk prostý, sympatický, klidný. Varoval před nepředloženostmi, žádal, aby byla respektována úmluva o odevzdávání zbraní, a zdržování transportů omlouval technickými potížemi, za které sověty nemohou.

Jeho řeč byla přijata sice chladně, ale s klidem a bez odporu. Po něm začal mluvit Minikin.

Uprostřed jeho řeči se však přihnala prudká jarní bouře a spustil se liják.

Účastníci tábora se rozutekli, Minikin najednou neměl ke komu mluvit a koho přesvědčovat...

Tak skončil poslední pokus o dohodu.

Druhého dne, 28. května 1918, byl na nádraží hlášen vojenský vlak, vezoucí z Moskvy několik obrněných automobilů a oddíl rudých gardistů. Při vjezdu do nádraží dobrovolci vlak přepadli a zmocnili se rychle všech obrněných automobilů.

To se stalo ráno. Celé dopoledne i odpoledne se s penzským sovětem vyjednávalo, k večeru došlo k první přestřelce, při níž bylo několik dobrovolců zraněno. Sotva se setmělo, byla mezi dobrovolce rozdělována ostrá munice. Podle plánů, vypracovaných štábem již dříve, zaujaly jednotlivé oddíly pozice.

Řeka obtékající Penzu má vysoké břehy. Na jednom z nich se vypíná město. Říká se mu bílá Penza, a právem. Je to město bílých kostelů, bílých budov a bílých zahradních zdí. Hlavní náměstí bylo na svahu. Nahoře stála budova sovětu, také bílá, na dolejším konci stará zvonice. Budova sovětu vévodila celému náměstí, vévodila celému městu.

Před sovětem postavili bolševici baterii lehkých děl, namířených na nádraží, a do oken sovětu nastrkali kulometry. Na druhém břehu řeky vyryli Čechoslováci v zemi mělké zákopy.

Je noc. Chladná, ale krásná a tichá; svítí milióny hvězd. V zákopech jako světlušky se pohybují ohýnky z cigaret.

V Penze je tma. Spí Penza?

Nespí! Ani Penza, ani penzský sovět, ani Čechoslováci. Sovět vyměňuje telegramy s Moskvou, Čechoslováci telefonují mezi sebou. První pluk se čtvrtým.

Ani vojáci v zákopech nespí. Už dlouho nedělali své řemeslo, a nelze zas tak rychle přivyknout. A pak noc strávená pod hvězdami v očekávání tak zvláštních věcí! Cigarety mohou odehnat dotěrné myšlenky.

Ráno, až hvězdy uhasnou, bude boj. Tvrdý a nerovný, neboť Čechoslováci mají málo zbraní a špatných. Nemají vůbec dělostřelectvo. Protivník je několikrát silnější a dobře vyzbrojen.

Přichází i myšlenka na smrt. Dostavuje se vždy, když se dlouho čeká na boj.

Bývalý student Roubík je však veselý:

„Zítřka to těm bolšánům nandáme!“ opakuje stále.

Dělník Kovařík, který stojí vedle něho, mlčí, dlouho mlčí. Pak říká spíš k sobě než k Roubíkovi:

„Doma mám ženu a dvě děti. Jistě mají hlad. A já tu možná padnu. Proč? Protože chci, aby se mé děti měly lépe než jejich táta. Ale nechtějí ti tam za řekou vlastně totéž? Zítřka budeme do sebe střílet. Možná že padnu já, možná že na druhé straně padne táta, který má také dvě děti...“

Bývalý student neodpovídá. Neví, co by odpověděl. Noc je tichá.

Štáby Čechoslováků i bolševiků pracují horečně.

Vojáci na levém i na pravém břehu mohou se zatím dívat na hvězdy, mohou spát, mohou přemýšlet. Zatím nikdo od nich nic nechce.

Ráno. Nad řekou stoupají páry jemné jako svatební závoje. Slunce pozlacuje svými chladnými paprsky bání penzských kostelů. Je slyšet, jak ve městě odbíjejí hodiny. Tlučou pomalu, jaksi slavnostně. Je slyšet radostný zpěv ptáků.

Najednou tuto ranní náladu porušilo něco nezvyklého a hrubého. Ozval se výstřel z děla a vzápětí nato exploze. Nad nádražím se rozerval šrapnel.

„Začněte střílet!“ rozkazoval hned potom vojákům v zákopec velitel.

Tak to začalo. Hlavní útok se děje sice na jiném místě, ale i zde je nutno střílet, aby byl protivník oklamán.

Tedy se střílí. Protivníka však není nikde vidět. Ale co na tom? Střílí se do komínů, slepic, sbírajících na ulicích drobty, střílí se lidem do oken...

„Vstávejte!“ volá Čížek a vybírá si v každém domě okno, za kterým, zdá se mu, lidé spí.

Na řece plavou zbytky ohořelého mostu.

Králíček má rakouskou karabinu, nabíjí do ní ruské náboje, které jsou značně menší, a neustále střílí. Snaží se zasáhnout plovoucí dřevo, ale nedaří se mu to. Střílí nepřetržitě a jeho tvář je při tom nesmírně vážná.

Horník Kefurt ho chvíli pozoruje. Pak činí totéž. Má však ránu jistou, každá zasahuje cíl. Říká Králíčkovi:

„Byl jsem osm měsíců na ruské frontě a nezabil jsem člověka. Do prken se však střílet může. Jednou jsme si na rakouské frontě před feldvachu postavili ozubený buben z mlátičky. Tak dlouho jsme do něj stříleli, až na něm nezůstal ani jeden zub. Ale střílet do lidí?“

Bojovalo se téměř o každý jednotlivý dům. Nikdo nevěděl odkud může být zasažen. Celá Penza byla v rukou Českoslovoáků, jen sověť ještě vzdoroval. Veliká bílá budova na horním konci náměstí stála jako pevnost. Všechny útoky na ni podnikané byly odraženy. Sovětské kulometry a baterie lehkých děl pracovaly neúnavně. Z protějších domů opadávala omítka. Po zemi se válely přestřílené dráty. Občas některá kulička zavadila o zvony ve staré zvonici a zvony pak vydávaly podivný, smutný zvuk.

Mrtvých a raněných z řad útočících nebylo však mnoho. Bolševici stříleli příliš vysoko.

Rychle za sebou následovaly nové a nové útoky.

Marně.

Vojáci si utírají zpocené tváře. Je jim horko a mají nesnesitelnou žízeň. Jsou chráněni vysokou zdí a nabírají za ní nových sil k novému útoku. Ranění nařikají. Jindra, kterého sem dotáhli s prostřeleným břichem, zdá se, že umírá. Vykřikuje slova, jimž nikdo nerozumí. Grunt si ovazuje prostřelenou ruku, ale nemíní se vzdát nového útoku. Mojžíš krvácí na prsou, ale říká, že to nic není: kulička prý mu jen sedřela kůži. Vojenské řemeslo je těžké!

V Trojické ulici, která vede k náměstí, něco hrčí. Vojáci se nedůvěřivě ohlížejí.

„Kluci, to je obrněný automobil!“ volá ten, který má nejlepší zrak.

Skutečně! Přijíždí jeden z těch obrněnců, které poslala Moskva Penze na pomoc.

Automobil těžce oddychuje. Pojednou však motor začal sehlávat a auto se zastavuje. Šofér se marně namáhá znovu zapálit motor. Konečně zabral! Auto však popojelo jen několik kroků a zase se zastavilo... A přece příjezd obrněného automobilu dodal dobrovolcům novou odvahu.

„S broněvikem to bude hračka,“ volá četař Zedek, černý jako cikán.

Šofér zatím znovu zkouší motor. Točí klikou. Nadává a kleje. I ostatní nadávají, jaké to automobily poslali z Moskvy...

Konečně se motor umoudřil. Pracuje pravidelně, hřmotí a kouří. Šofér usedá. Kulometník volá z auta:

„Mládenci, a teď pěkně za námi!“

Auto jede kousek Trojickou ulicí, pak zahýbá na náměstí a náměstím přímo na sovět. Za ním v roztaženém řetězu dobrovolníci.

„Na sovět!“

Všechny kulometry bolševiků se rozeřvaly, avšak střílejí zase příliš vysoko. Zato kulomet z obrněnce střílí přesně. Umlčel již všechna čtyři děla, z nichž rudí dělostřelci poslali proti nastupujícím kartáče. Nastává rozhodující okamžik.

„Hurá!“ nese se vzduchem.

Několik desítek dobrovolců se žene k sovětu. Jsou již tak blízko, že kulometry jim nemohou ublížit. Nepřátelské kulometry umlkají a na okamžik nastává nezvyklé ticho, které brzy přerušilo mocné a vítězné „hurá!“.

To již Čechoslováci vnikají do budovy sovětu.

Četař Křenek běžel první po schodišti vzhůru. Na prvním odpočívadle uviděl pojednou proti sobě běžet člověka s napřaženou bombou. Dlouho se nerozmýšlel a prudce vrhl svou na něho.

Místo výkřiku zařinčelo sklo. Křenek vrhl bombu do zrcadla... Muž, kterého v něm spatřil, byla jeho vlastní podoba. V rozčilení se nepoznal...

Naštěstí bomba neexplodovala.

Z budovy sovětu odváděli na nádraží hlouček zajatců. Jedním z posledních byl starý muž šedivých vlasů, rozčechraných vousů, oblečený do rakouské vojenské blůzy. Snad byl nemocen, snad byl raněn: šel velmi namáhavě. Stráž, která průvod uzavírala, pobízela ho k rychlejší chůzi.

Zajatec snad nechtěl, snad nemohl. Řekl cosi maďarsky.

„Maďar?“ řekl konvoj, a dlouhé ruské bodlo vrazil zajatci mezi lopatky. Špička bodla se objevila na Maďarových prsou...

Penza byla tedy slavně dobytá. Ale co s ní? Čechoslováci odjíždějí přece do Francie!

Večer se objevily na ulicích Penzy tyto vyhlášky:

OBYVATELSTVU PENZY!

1 - *Čechoslováci nemají v úmyslu dělat v Rusku politický převrat.*

2 - *Čechoslováci se neujímají vlády v Penze.*

3 - *Čechoslováci opustí město, jakmile bude zabezpečen odjezd jejich vlaků.*

4 - *Čechoslováci potrestají každého, kdo bude v městě střílet nebo loupit.*

Ale už nebylo do koho střílet, už nebylo kde loupit.

17 POVĚSIT!

Vítězství opíjí. Více než víno, více než ženy!

Penzy, velkého guberniálního města, bylo dobyto s poměrně malými ztrátami. Čechoslováci se stali jedinými jejími pány. Vládli majetkem veřejným i soukromým, rozhodovali o životě a smrti. Rozkazovali.

Sebevědomí u každého jednotlivce vzrostlo.

„Penzy jsme dobyli téměř holýma rukama. S kanóny a kulomety dobudeme celé Sibiře!“

Vítězství znamenalo i kořist.

Z města až na nádraží se táhla řada povozů, vezoucích proviant, náboje, výzbroj, vůbec vše, co potřebuje armáda. To byla kořist celku.

Ale i jednotlivci snažili se ukořistit pro sebe, co se dalo.

Někomu stačil obrázek, jinému zánovní měděný čajník, vysoké boty, někdo dal přednost lahvi lihu. Saniťák Šedivý, který se bojů nezúčastnil, měl kapsy napěchované bankovkami.

Pepík Strnad přinesl dva psací stroje. Aby prý bylo na čem psát rotní časopis!

Českoslovenští dobrovolci hleděli na ruské bolševiky spíše s přezíráním než s nenávisí, zato na Maďary, Němce a zvláště Čechy sloužící v Rudé armádě byla svalována všechna vina. Čeští rudí gardisté byli považováni všichni šmahem za zrádce, proti nimž se obrátila všechna nenávisť a krutost.

V Penze zajaté Rusy pustili na svobodu, zajaté Čechy však nikoli.

Byli tři: Skoták, Očenášek a Pospíšil. Organizovali v Penze české oddíly rudé gardy, agitovali mezi dobrovolci na penzském nádraží a účastnili se hájení města. Byli zajati po boji v bytě beze zbraně.

Odvedli je na nádraží a vsadili do prázdného vagónu, k němuž postavili stráž.

Již cestou se jejich obličej zalily krví.

„Zrádci! Lumpové!“ volali na ně dobrovolci, plivající jim do obličejů. Nejedem je také udeřil.

Skoták byl statné postavy, třebaže potupen, šel zpříma. Povinností strážce bylo zabránit vězňům v útěku a ochránit je před samosoudem. Stráž si svůj úkol zjednodušila na první polovinu.

Jako u klece s dravou zvěří shromažďovali se dobrovolci u vagónu se zajatci. Pospíšil a Očenášek leželi na špinavé podlaze, oči měli zavřené, chvílemi se zdálo, že už ani nežijí. Skoták se občas snažil promluvit, ale sotvaže otevřel ústa, našel se vždy někdo, kdo mu je políčkem umlčel.

Jeho obličej byl hrozně zbarven krví, šaty měl roztrhány. „He, rudý gardista!“ smál se kdosi.

Vojáci volali po smrti zajatců, ale veliteli se podařilo oddálit rozhodnutí. „Bez soudu není možno konat rozsudek,“ tvrdil. Jsme kulturní národ a ne divoši!“

Jednoho dne byla Penza opuštěna. Vlaky, přetížené kořisti se zvolna pohybovaly k Volze. Bojíce se pronásledování, Čechoslováci za sebou vytrhávali železniční koleje a dynamitem vyhazovali do povětří železniční můstky.

Vagón se zajatými českými komunisty zastavil na malé stanici. Velitel, který nechtěl vykonat rozsudek bez soudu, zde nebyl.

Nad krajem se vznášela noc.

Dobrovolci rozdělali oheň. Sedíce kolem ohně radili se, co se zajatci. Zatím někdo na blízký dub připevňoval tři smyčky. Dobrovolci se již uradili.

Privádějí Skotáka, Očenáška a Pospíšila.

Skoták ví, co to znamená. V noci se obyčejně nesoudí. Jde však klidně. V jeho očích není ani nenávist, ani strach. Jako by jeho oči už nepatřily živému člověku. Pospíšil se chvěje, zdá se, že každou chvíli propukne v pláč. Je ještě příliš mlád. Očenášek je bolestí otupělý. Mlčí, oči má zavřeny.

Plameny ohně osvětlují rudě tu nevelikou skupinu lidí.

„Jste zrádci! Proto zemřete, jak se na zrádce sluší – na šibenici!“ praví pateticky něčí hlas.

Skotákovy oči se dívají k dubu, z něhož visí smyčky. Už mu otáčejí provaz okolo krku.

„Máš to dobré u krku!“ pokouší se někdo udělat vtip. Skoták se nechvěje, na nikoho se neohlíží. Pevným, poněkud zesláblym hlasem mluví:

„Bratři! Přeji vám svobodu, za niž se bijete. I já jsem se bil za svobodu. Já se jí však už nedožiji. Umírám za své přesvědčení. Čin, který pášete, rozsoudí jednou dějiny...“

Nedomluvil. Utažená smyčka ukončila jeho poslední agitační řeč...

Vesele hoří hranice suchého dříví. Blízko ní na větvích starého dubu se houpou těla tří lidí, kteří měli jiné přesvědčení. V českých dějinách již jednou bylo něco podobného... Na dně lidské duše spí dávnověké zvíře. Nikdy nevíme, kdy se probudí...

18 SAMARA

Všechny vlaky Čechoslováků již přežely dlouhý železniční Alexandrovský most přes řeku Volhu u Syzraně. Byl to sice značný úspěch, ale naprosto to ještě neznamenalo, že armáda je už v bezpečí. Naopak, situace byla stále velmi zlá. Od západu se tlačili rudí, majíce posily z Moskvy a Saratova, na východě pak leželo Ivaščenkovo s velikou muniční továrnou, zaměstnávající tisíce dělníků, a Samara, veliké gubernské město, v němž měli bolševici značné vojenské síly.

Vlaky Čechoslováků byly soustředěny na krátkém úseku několika málo desítek kilometrů.

Od trati na jih a na sever vládli rovněž bolševici. Čechoslovákům zbývaly jen dvě možnosti: buď opustit vagóny a s velkým nebezpečím probít si cestu několik set kilometrů dlouhou, nebo zůstat v tepluškách a bojem si vynutit odjezd po trati. Čechoslováci se rozhodli pro druhý způsob.

Štěstí jim přálo. Ivaščenkovo se vzdalo bez boje. Zástupci dělnictva sami přinesli sůl a chléb a vítali dobrovolce jako své osvoboditele.

„Jsme pro demokracii, pro ústavodárné shromáždění, a ne pro bolševickou diktaturu,“ říkali.

Pro Čechoslováky to byl značný úspěch. Jejich vlaky se mohly bez boje posunout opět o několik kilometrů kupředu.

Protivník střílel na Ivaščenkovo. Rudí asi dostali větší posily a stále útočili, dobrovolci jen stěží uhajovali své pozice. Situace byla pro ně krajně kritická: Kdyby byli rudí provedli současně prudký útok od Samary i od Penzy, byl by býval osud osmi tisíc Čechoslováků zpečetěn. Nebo kdyby se jim bylo podařilo vyhodit do vzduchu Ivaščenkovskou muniční továrnu! Čechoslováci byli jako v obrovských ocelových kleštích. Jen stisknout! Útoky rudých naštěstí byly slabé a hlavně se nepodnikaly zároveň. Čechoslováci si vynutili cestu k Samaře.

Jednoho dne se objevily nad frontou bolševické aeroplány. Avšak místo bomb shazovaly letáky, podepsané členem Národní rady Prokopem Maxou a jakýmsi francouzským kapitánem. Letáky obsahovaly výzvu, aby okamžitě bylo zastaveno nepřátelství a zahájeno jednání.

„Nebudeme přece k radosti rakousko-německých imperalistů, našich společných nepřátel, rozvíjet boj československých revolucionářů s ruskými revolucionáři,“ stálo mimo jiné v letáku.

Maxa býval důvěrníkem Masarykovým a jeho výzva se dala také Masarykovým jménem.

Vojáci žasli:

„Jak je možné, aby Masaryk neschválil naše rozhodnutí? Vždyť doslovně splňujeme jeho rozkaz. Nechceme nic, než se dostat co nejdříve do Vladivostoku!“

„Letáky jsou podvrženy!“ říkali důstojníci. „Chtějí nás na ně jen nachytat. Je přece znám rozkaz bolševického komisaře války: který Čechoslovák bude dopaden se zbraní v ruce, bude zastřelen!“

Mužstvo souhlasilo s důstojníky.

„Maxa byl asi donucen tyto letáky podepsat,“ našli si vojáci odůvodnění.

„Je to zrádce!“ tvrdili naproti tomu důstojníci.

Pak ještě přijel do Ivaščenkova bolševický parlamentář. Měl černou papachu a rudou gymnasforku. Čapájev. Odjel s nepořízenou.

Nastal rozhodující den. Bojovalo se zároveň u Ivaščenkova a u Lipjag. Tam Čechoslováci zadržovali nástup protivníka, zde sami útočili. Musili prorazit stůj co stůj. U Lipjag bojoval čtvrtý pluk. Zvítězil po dlouhém a těžkém boji. Mnoho rudých gardistů bylo pobito, mnoho jich bylo zahrnuto do řeky Samarky, kde většinou utonuli, a mnoho jich bylo vzato zajetí.

I ztráty Čechoslováků byly velké. U Lipjag padl také velitel čtvrtého pluku.

Hlavního cíle však bylo dosaženo: ešelony Čechoslováků se opět mohly posunout o několik kilometrů na východ.

František Richtr býval před válkou obecním strážníkem v kterémsi městečku v Polabí. Nyní zastával funkci rotního kuchaře. Bojů se nezúčastnil, říkal, že je na to už starý. Ale svou pušku měl. S ní chodil nyní k zajatcům.

Po boji u Lipjag zavřeli všechny zajatce do prázdné kůlny a postavili k nim stráž.

Richtr vzal pušku a přihlásit se dobrovolně hlídat zajatce. Proč ne?

Když se vrátil ze služby, ukazoval v kuchyni svou pušku. Na dřevě pod hlavní byly vyříznuty tři čerstvé vruby.

„Víš; co to znameríá?“ ptal se kamaráda.

„Nevím.“

„Každý vrub znamená jednoho bolšána. Ten, první, to byl Čech. Takový dědek s krhavýma očima. Ptám se ho, proč se dal k bolšánům. Že prý z hladu. Tak jsem ho práskl mezi oči, aby věděl, co bylo jeho povinností. Druhý vrub - to byl zasraný Maďar. A třetí vrub, to byl jeden usmrkaný žid, jistě komisař. Na něm jsem si zchladil žáhu...“

Přiblížila se noc, která musí přinést rozhodnutí. Neobyčejně krásná letní noc.

Někde vpředu je široká řeka, přes ni dlouhý železniční most, za řekou Samara, velké a slavné město.

Ráno bude na město útok, ráno musí být Samara naše! Jinak je zle.

V noci se dějí přípravy. Část útočícího vojska, jehož úkolem je přepravit se po lodičkách přes řeku a napadnout pak protivníka v místech, kde se toho nejméně naděje, odchází na sever. Druhá část bude útočit přes železniční most. Přípravy se dějí v úplném tichu, neboť protivník nesmí nic zpozorovat. Vlaky jedou pozvolna, lokomotivy není ani slyšet oddechovat; jen nárazníky slabě skřípají. Lokomotivy jedou bez světel.

Vypadá to tajemně. Dobrovolníci za tmy a ticha skládají z vagonů děla.

Všechno je tajemné jako přelud, neskutečné jako sen. Kdosi leží v trávě a kouří cigaretu. Červený ohýnek svítí ve tmě jako drahokam. Vzdechla lokomotiva a z jejího komína vznesl se do výše věnec jisker. Stráž mající službu na lokomotivě nasazuje strojvůdci pušku k spánku: „Dáváš bolševikům znamení...“

Na stromě se ozval hlasitě noční pták.

Sta očí se dívá v místa, odkud bylo slyšet ptačí skřek.

Také znamená bolševikům?

Vlak jede přes improvizovaný most. Původní most bolševici zničili. Dobrovolci narovnali až do výše trati pražce a na ně položili kolejnice. Koleje se teď prohýbají, divně to skřípe a vrže, ale vlak přešel v pořádku. Z vlaku vystupuje velitel. I v noci je vidět, jak je bledý. Snad nevyspáním, snad starostmi ze zítřka. Osud osmi tisíc lidí je závislý na úspěchu zítřejší akce.

Zatímco uděluje důstojníkům poslední rozkazy, vystupuje z jeho vagónu písař. Je oblečen v plné zbroji a jde se přičlenit ke své rotě, neboť zítřejší boj vyžaduje přítomnost každého jednotlivce.

Kamarádi se ptají písaře, co je nového. On to přece musí vědět!

Písař však je tišší než hrob. Dívá se na hvězdy. Pak zavírá oči. Klade horkou hlavu do orosené trávy a čichá ostrou vůni země. Vzpomíná. Vidí matčin nekonečně dobrý úsměv. Vidí rozkošně vykrojené rty svého děvčete.

Písař mlčí. Ví více než ostatní, ale nesmí jim to říci. Ví, že zítra budou útočit přes most, který je podminován a který rudí mohou vyhodit do povětří.

Už svítalo. Do vlahého vzduchu vykřikli své písně ptáci. Písař až do rána myslel na maminku a na své děvče. Nyní byl klidnější a vyrovnanější, jako by se byl se svými nejdražšími dobře rozloučil.

Vystřelení červené rakety bude povel k útoku.

Teď!

Něco ve vzduchu zasyčelo, a hned nato krásným měkkým pohybem snášela se k zemi rudě svítící hvězda.

Přímo u mostu se někdo vztyčil. Byl bledý, ale oči mu nepřirozeně svítily. Vykřikl:

„Kupředu!“

Dvacet vybraných mužů vyskakuje ze země. Jejich obličej je jako z kamene. V rukou mají granáty.

„Kupředu!“

Dvacet nejpřednějších se žene na most.

A to již zarachotila děla a z druhého břehu se ozvaly kulometry.

Všichni se dívají, jak běží prvních dvacet. Už jsou na mostě. Železná konstrukce mostu zpívá, jak do ní bije déšť projektilů. Dvacet jich běží. Už jen osmnáct... Dva klesají. „Kupředu!“

Nových dvacet běží na most. Most sténá.

Zase někteří klesají. Něco padá z mostu. Čapka, obyčejná vojenská čapka, ale všem se zdá, že je to člověk. Přichází řada i na písaře. Nohy i ruce se mu slabě chvějí. Oči má vypouleny. Má jen jednu myšlenku: vyhodí most do povětří, či nevyhodí?

Nohy písařovy se už dotýkají mostu. Jeho uši slyší, jak kuličky bijí do ocelových plátů. Myslí si: Až z města elektrickou jiskrou zapálí doutnák, až se celá ta železná masa s rachotem vznese do výše...

Na podlaze mostu v smrtelné křeči se zmítají lidská těla. Stříbrem se lesknou koleje; jsou potřísněny lidskou krví. Na mostě se teď rozerval granát a vyrazil v podlaze velký otvor.

„Kupředu!“

Most je dlouhý, nekonečně dlouhý. To nejsou vteřiny, jichž je třeba k přeběhnutí, to jsou dni, roky, věčnost.

Písař se chvěje, ale běží. Dobíhá k otvoru, který způsobil granát.

Šílený skok a písař běží dál...

Za mostem se skácel. Když vydechl a uviděl most za sebou neporušený, měl pocit znovuzrození.

Běželi i ostatní. Písař se díval na kamarády, .nepoznával je. Jejich obličejy byly znetvořeny; jejich ústa lapala vzduch, jejich těla se třásla. A v jejich očích bylo zoufalství, bázeň, strach, hotové peklo.

Samara byla dobytá.

Slavnostně vyzváněly všechny samarské zvony. Lidé vycházeli ze svých příbytků a přinášeli dobrovolcům občerstvení a kuřivo. Hluboce k zemi se klaněli svým osvoboditelům.

A osvoboditelé, unavení a vyčerpaní, žízniví a nevyspalí usedali na okraje chodníků, pili lačně kyselý kvas a vtahovali do sebe kouř z jemných cigaret.

Vedli zajatce. Vpředu šel stařec s dlouhou šedivou bradou a za ním mnoho ostatních.

Kudy je vedli, všude lidé vybíhali. Posmívali se zajatcům a plivali na ně.

Stařec s šedivou bradou šel majestátně, jako by vedl slavnostní průvod. To patrně dohrálo mladíky. Jeden z nich plivl starci do obličej.

„Dokomisařovals!“

Druhý, chtěje svého kamaráda překonat, uchopil starce za šedivou bradu a několikrát prudce škulbl starcovými vousy.

„Neřáde jeden!“ křičel.

Zajatce vedli přes most, po kterém se ráno útočilo na město. Když došli zajatci doprostřed mostu - strážci z opatrnosti zůstali před mostem - rozštěkaly se na vysokém náspu kulometry. Střílely přímo do zajatců.

V Samaře ještě zvony slavnostně vyzváněly...

19 HRDINOVÉ

Samara byla nejtvrďší oříšek, a když ten byl rozlousknut, vše ostatní už nedalo tolik práce. Pravda, byly ještě boje, a někdy velmi kruté; například u Buzuluky, kde se postavili Čechoslovákům internacionalisté, hlavně Němci a Maďaři, ale to všechno nebyla ani Penza, ani Samara.

Po rudé gardě zbyly jen různé místní oddíly, jež bojovaly na vlastní pěst. Neměly společné vedení ani schopné velitele. Vyklizovaly často stanice bez boje: Neustále ustupovaly, rozebíraly za sebou koleje, poškozovaly lokomotivy a přestřihávaly telegrafní dráty.

Ruská inteligence nevycházela z nadšení. Osm tisíc lidí; cizinců, mluvících špatně rusky, probíjí si cestu kupředu přes všechny překážky. Jdou nezadržitelně. Nikoho se nebojí: Hravě svrhli bolševickou vládu, čehož se před nimi nikdo ani neodvážil.

Ruští „vlastenci“ se před Čechoslováky klaněli hluboko k zemi a dojati jim děkovali za osvobození. Bohatě hostili jejich důstojníky a prosili je ve jménu Slovanstva, aby je neopouštěli.

„Nesmíte odejít, neboť by se znovu vrátilo bolševické peklo!“ říkali.

Čechoslováci byli v rozpacích. Odpovídali jim:

„Nemůžeme zde zůstat, ačkoli bychom rádi. Nesmíme se míchat do vašich vnitřních věcí. Odjíždíme na západní frontu bojovat s Němci. Vy sami si organizujte vládu a sami bojujte s bolševiky...“

Ale nakonec nebylo možno nevyhovět „vlasteneckým“ Rusům, kteří se klaněli až k zemi a kteří neskrbli obdivem k českým hrdinům... A kteří se ukázali tak štědrými hostiteli.

V Samaře zůstala část československé posádky, pod jejíž ochranou se ustavila nová „demokratická“ vláda a počala hned formovat první dobrovolnické vojenské jednotky.

Na samarském nádraží se objevil jakýsi ataman. Byl oděn do uniformy carského důstojníka. Na ramenou mu svítily zlaté pogony a na prsou řada pestrých vyznamenání.

A večer se na promenádě objevilo ještě více důstojníků oblečených v carský stejnokroj.

„My jsme přece pro demokratickou vládu, ne pro carský režim!“ ohrazovali se dobrovolci.

„To je věc Rusů a ne naší,“ odpovídají důstojníci.

Jaký tp příjemný pocit být vítězem! Být hrdinou! Jaký to pocit stát se osvoboditelem! Osvoboditelem velkého slovanského Ruska !O takové slávě se nikomu z těch osmi tisíc Čechoslováků ani nesnilo. Jim platil nyní všechn veřejný zájem. Psalo se o nich v novinách, dostávalo se jim darů,byli hoštěni, nejkrásnější ženy se o ně zajímaly ...A a každém kroku se přesvědčovali, že vykonali práci, která už nikdy nebude vymazána ze stránek dějin. Čechoslováci osvobodili ruský lid od německo-bolševické tyranie. Dvakrát denně o tom psaly všechny noviny.

Samara žila jako o velkých svátcích. Ulice, divadla, parky, hostince, vše bylo přeplněno. Ruští vlastenci, to je vysoké úřednictvo, velkoobchodníci, průmyslníci, důstojnictvo, zase si jednou po dlouhé době svobodně oddychli.

Čechoslováci s rozpačitými úsměvy procházeli městem.

I oni se cítili šťastnými!

Jaký to pocit být hrdinou!

Na stanicích osvobozeného území čekali muži často několik dní, než přijel jejich vlak. Popíjeli čaj, přikusovali k němu tvrdý chléb, louskali slunečnicová semínka a kouřili machorku, kterou smotávali do dlouhých kornoutků z novinového papíru.

Hodně mluvili o Čechoslovácích, o nichž předtím nikdy neslyšeli. Z které jsou vlastně gubernie? Co zde chtějí? Vousatý mužik už osmý den trpělivě čekal na svůj vlak, aby se dostal domů. Když dojedl chléb, vykouřil všechnu machorku a nezbylo ani jedno slunečnicové semínko, přestalo ho čekání bavit. Dodal si odvahy a šel se optat přednosta, kdy konečně přijede jeho vlak. Přednosta jen pokrčil rameny a odkázal ho na československého důstojníka, který byl nyní na stanici největším pánem.

Mužik sňal z hlavy čepici a pokorně přednesl svou otázku Čechoslováku.

„Nevím, železnice slouží teď jen účelům vojenským, a ne dopravě civilistů,“ řekl důstojník a odvrátil se od mužika, který ještě dlouho mačkal v ruce svou čepici.

„Jaké jsou nyní časy,“ uvažoval, „Čechoslováci, o nichž nikdy náš člověk neslyšel, zabrali teď ruskou železnici pro vojenské účely a našinec aby zde dřepěl, místo aby pracoval na poli. Napřed nám poroučel car, pak Kerenskij, potom bolševici a teď nám vládnou Čechoslováci. A proč Čechoslováci? Jací Čechoslováci? ...Čert je vzal!“

Dobrovolníci si nyní nemohli naříkat na nedostatek. Po ustupujících oddílech rudé gardy se našlo mnoho věcí: oděv, obuv, látky, prádlo, cukr. Chleba, masa, čaje, másla, tabáku - co kdo ráčil. Největší cenu měl cukr, za něj se dalo koupit všechno, i láska!

Ale i peněz bylo dost, protože mnoho z kořisti se dalo zpeněžit.

Kerenského dvacetirublové a čtyřicetirublové bankovky se podobaly nálepkám na lahve. Byly tištěny na kotouči papíru a pak se rozstříhávaly.

Jarda Cettl ukořistil kdesi pěkný svitek těchto bankovek. Najal izvozcika, dal se jím několik hodin vozit po městě a pak mu zaplatil tím způsobem, že ze svitku bankovek na své paži odměřil dva lokte, odtrhl a skoro metr kerenek hodil do obličeje udivenému izvozciku.

Izvozcik se ještě dlouho díval za Jardou Cettlem. Pak se pokržižoval ...

„Čerti!“

Odpor ustupujících částí byl stále slabší. Vlaky vítězných Čechoslováků postupovaly denně o mnoho kilometrů. Jejich cílem bylo spojit se se skupinou Čechoslováků bojujících za Uralem:

Na jedné stanici hlásili rozvědčící, že se protivník v sousední stanici opevňuje.

Velitel předvoje šel k nádražnímu telefonu a zkusil, funguje-li spojení se stanicí, kde jsou ještě bolševici.

Ukázalo se, že spojení dosud nebylo přerušeno.

„Haló, kdo tam?“ ptal se telefonicky velitel předvoje.

Hlásil se mu jakýsi komisař.

„Zde u telefonu praporčík Sudek, velitel předvoje Čechoslováků. Nevyklidíte-li stanici, na které jste, do dvou hodin, začneme tam pražit svou artilérií...“

Bolševici do dvou hodin stanici vyklidili. Nové, obrovské vítězství!

Nad řekou Bělou, na vysokém náspu, se zvedá město Ufa. Má zcela jinou polohu než většina ruských měst, je na vysokém srázu.

Dole u řeky je nádraží, plné vlaků dobrovolců, kteří se zmocnili Ufy bez boje.

Slunce již zapadlo. Hladina široké řeky se leskne a rozděluje ztemnělé louky a pole na dva díly.

Na skálu, vysoko nad řekou, usedli dva kamarádi, Karel a Emil. Pod nimi řeka, nádraží s míhajícími se světly, malé dřevěné domky s dýmajícími komíny - vše jako na dlani.

Večer je teplý, všude plno vůně.

„Ale už nás padlo!“ praví Karel a vypočítává dlouhou řadu jmen, z nichž každé znamená dobrého kamaráda.

„Snad i nás to čeká,“ řekl tiše Emil.

Přelétl noční pták. Bylo slyšet, jak jeho křídla narážejí na vzduch. Nepříjemný pocit.

Karel si zapálil cigaretu a díval se dolů na řeku. Emil si lehl naznak a díval se k hvězdám.

„Je to hloupé, umírat ve dvacetí letech!“ pravil po chvíli Emil.

„Hloupé!“

Bylo ticho, kamarádi se obírali svými myšlenkami.

Pojednou se Emil vztyčil.

„Smrt? Vzal ji čert. Stejně už z našeho života nic nebude, i když nás kulička netrefí...“

„Proč?“

„Pochop, tolik krve, tolik vraždění musí přece náš život otrávit...“

„Tolik krve!... Máš pravdu! Na svůj věk jsme viděli příliš mnoho krve!“

Zase bylo chvíli ticho: Pak Emil hlasem plným smutku vypravoval:

„Myslím, Karle, že se odsud nedostanu. Už jsem se s tím vlastně smířil, vždyť život je vlastně největší blázinec. Ale jedné věci je mi strašně lito: že jsem do svých dvaceti dvou let nepoznal ženu. Vůbec nevím, co to je žena. A jak se to teď dozvím? Než jsem šel na vojnu, měl jsem v Brně děvče. Měl jsem je úžasně rád. V noci jsem nespál a myslil na ně. Prohlížel jsem si pohlednice v papírnických výkladech a hledal podobu své milé. Zavíral jsem oči a představoval jsem si, že ji líbám, že ji k sobě tisknu. Nedovedeš si představit, jak jsem si přávil, aby byla mou. Myslíl jsem, že z toho zešílím. A víš, že jsem ji políbil právě jen jednou v celém životě? Bylo to na nádraží, když jsem odjížděl na frontu...“

Emil se na okamžik odmlčel, ale pak vybuchl:

„Znásilnit jsem ji měl tehdy! Teď mě zde zabijí. V dvaadvaceti letech. A vůbec nebudu vědět, co je to žena...“

Karel mlčel. Poslouchal smutný a podrážděný hlas kamaráda, ale mnoho nevnímá. I před ním se ze tmy vynořil obraz děvčete...

Jaká to byla milá dívka! Smával se s ní, tančívá s ní. Líbal ji. Dvakrát ji měl... Snad už také nikdy nebude mít ...

Karel a Emil leželi tiše vedle sebe. Vzpomínali. Nahoře svítily hvězdy, dole se leskla řeka...

„Válka nás, bratře, okradla o to nejkrásnější,“ pravil Karel, když se sbírali, aby sešli dolů na nádraží.

„O to nejkrásnější!“ šeptal si Emil.

Oběma bylo chladno.

20 ZPĚT K VOLZE

Byl to slavný den, když se spojila skupina penzská se skupinou čeljabinskou, operující za Uralem. Případlo to právě na svátek Husův, rok po vítězství zborovském. Stalo se to na malé staničce jménem Miňary. Všem se zdálo, že už je konec utrpení, že začíná veselá, blahobytná cesta požehnanou Sibiří do Vladivostoku a odtud do Francie. Věru, jako by to byl konec války. Smutně se vzpomínalo jen na padlé kamarády a na raněné.

Ovšem byli i tací, kteří litovali, že už je konec velikému dobrodružství. Prohlížejíce svou kořist, měli za to, že by neškodilo, kdyby ještě o něco vzrostla.

Dva dni již žili vojáci v takovéto radostné náladě. Čekalo se, že nálada vyvrcholí, až pískne lokomotiva a všechny vlaky se dají do pohybu na východ. Vlaky však zatím stály nehybně.

Třetího dne přijelo několik dobrovolců přímo z Čeljabinska. Snad to byli sjezdoví delegáti. Mluvili však s důstojníky a vojáků si mnoho nevšímalí.

Zato nebralo konce vyprávění mezi dobrovolci obou skupin. Kterí byli udatnější? Zdálo se, že penzští, jejich kořist to lépe dosvědčovala.

Konečně omrzelo vypravování i čekání. Vojáci naléhali na důstojníky, aby se jelo dále.

Příštího jitra skutečně přišel rozkaz k odjezdu, ale ne do Čeljabinska, nýbrž nazpět - do Ufy...

„Proč vlastně jedeme nazpět?“ ptal se jeden druhého. „Je zde přece jasný rozkaz Masarykův, abychom se dostali

do Vladivostoku, třeba každý na vlastní pěst! Proč jedeme do Ufy, a ne na Sibiř?“ Nikdo nedovedl odpovědět.

Vojáci se ptali svého důvěrníka, ale ten jen krčil rameny, nevěděl víc než oni.

Ptali se důstojníků. Ti již byli informovanější. Říkali:

„Pojedeme zpět k Volze. Tam si založíme protibolševickou frontu. Protibolševická fronta, to je jako protiněmecká fronta...“

„A rozkaz Masarykův?“

„Přejí si to pravděpodobně spojenci, a tedy jistě i Masaryk. Je jedno, bojujeme-li proti Němcům ve Francii nebo na Volze... Jen když přispějeme k společnému vítězství. Spojenci nám přijdou na pomoc!“

Někteří to chápali, jiní nechápali.

Jak se nyní bojovalo, nebojovalo se ještě nikdy předtím ani potom. Rudého gardistu nebylo vůbec vidět. Vesnice, kterými se projíždělo, byly tatarské a Tataři byli velmi pohostinní. Vojenské kotýlky přetékal mlékem, před vagóny se smažila vejce, v těpluškách se z bílků a cukru šlehal sníh... Stovka vajec stála několik rublů, a to peníze byly již silně znehodnoceny. Pro menáž do rotních kuchyní se obtěžovali jen největší hladovci. Kdo by také jedl prosnou nebo pohankovou kaši, když si je možno dopřát, co hrdlo ráčí.

Je-li plný žaludek a nehrozí-li právě nebezpečí, je docela příjemné si zahrát v karty. Vojáci hráli - a hodně vysoko. Peněz bylo všude dost a ještě vojákům teď, když se rozhodli bojovat proti bolševikům místo proti Němcům, zvýšili žold. Hle, co napsal jeden z rotních časopisů:

„Přestáváme být bojovníky za ideu a stáváme se vojáky za peníze... Stáváme se nástrojem...“

Pisatele tohoto článku tehdy ovšem nikdo nebral vážně.

V továrně nastal zmatek. Přiběhlo několik dělníků, kteří proti Čechoslovákům hájili sousední stanici. Nepřítel je lehce rozprášil a stanici obsadil.

Soudruh Laščenko, předseda sovětu, narychlo svolal schůzi.

Na dlouhé řeči nebylo mnoho času:

„Kamkoli bilí přijdou, zničí všechny vymoženosti revoluce, za niž jsme tolik trpěli, a nastolí znovu starý režim. Přišel čas, kdy je třeba s puškou ochraňovat revoluci proti jejím nepřátelům. Je třeba za revoluci položit i životy...“

Dělníci shledávali výzbroj, takřka beze slov se připravovali na nerovný boj.

Osmnáctiletý Fed'ka pozorně poslouchal řečníka. Mnoho mu nerozuměl, ale zapamatoval si dobře, že je nutno hájit revoluci, za niž je třeba obětovat i život. Vzpomněl si na tátu, kterého četníci nejdříve zmrzačili a potom poslali na Sibiř, kde bídne zahynul.

Fed'ka vzal pušku, opásal se pásem s patronami a přiřadil se k ostatním soudruhům.

Vedl je Laščenko.

Za stanicí v lese utvořili řetěz a čekali.

Několik hodin bylo ticho. Potom se ozval hřmot blížícího se vlaku. Fed'ka viděl přijíždět pancéřový vlak, z něhož číhala děla a kulomety.

„Neubráníme se,“ řekl soudruh Tkačev, Fed'kův soused.

„Tedy zemřeme!“ zavrčel hlas starého Popova, kulhavého dědy, Fed'kova strýce.

Fed'ka mlčel. Ta slova se ho příliš nedotýkala. Jakápak smrt? Ted, když je roven dospělým soudruhům? Velmi ho zajímala obluda na trati. Jela zvolna, pozorně.

Pojednou se ozval strašlivý výbuch. To explodovala bomba, podložená pod kolejnicí. Obluda se zastavila, ale nebylo pozorovat, že by jí to bylo nějak uškodilo. Teď se otevřely její útroby a začali z ní vyskakovat vojáci. Feďka viděl, že mají pušky, granáty i kulometry.

Starý Popov se neudržel, vystřelil a po něm začali střílet i ostatní.

Bílí se však střelby nezalekli. Rychle se roztáhli v řetěz a zmizeli v lese. Nebylo po kom střílet.

„Až se objeví, miřte dobře!“ slyšel Feďka hlas Laščenkův.

Ale vtom se již ve spleti stromů počaly objevovat postavy bílých. Rudí zahájili palbu. Bílí neodpovídali: zaujali stanoviště za silnými kmeny a připravovali své kulometry.

Netrvalo dlouho - a les se zachvěl zuřivým rachotem.

V řetězu rudých se ozvaly výkřiky prvních raněných. Feďka viděl, jak jeden z prvních klesl soudruh Laščenko, jakoby podřát kosou. Chtěl k němu, ale sám se svalil. Jako by ho někdo polenem praštil do nohy. Feďka slabě vykřikl a na okamžik ztratil vědomí. Když opět otevřel oči, viděl, jak soudruzi utíkají, zahazujíce zbraně. Pojala ho hrůza. Chtěl utíkat, ale nemohl: z jeho nohy proudila krev. Viděl blížít se nepřátelského vojáka. Měl rozhalenou košili, osmahlý obličej a v ruce pušku jako lovec. Nic se nebál. Šel směrem k Feďkovi. Feďka strachem celý bez sebe po rukou se plazil do houští...

Bílí už přišli. Šli vesele jako na honu. Nacházejíce raněné, dobýjeli je bodákem nebo je stříleli, příkládajíce hlavně pušek na jejich:prsa. Feďka si všiml; že jeden z bílých sáhl do kapsy mrtvému kamarádovi.

Bílí se přehnali. Střelba se ozývala už daleko za Feďkou. S hrůzou si uvědomil, že zůstal sám rudý mezi bílými... Brzy ho přemohla bolest a ztratil vědomí.

Schylovalo se k večeru, když Fed'ku probudily veselé cizí hlasy. Nejprve nemohl pochopit, co se s ním stalo, ale ucítiv prudkou bolest v koleně, okamžitě si všechno uvědomil.

„To jsou jistě bílí. Jdou hledat mrtvé. Najdou-li mne ... Jistě najdou a jistě zabijí... Jak to řekl soudruh Laščenko? Je třeba umírat pro revoluci...“

Bílí byli velmi blízko. Našli mrtvolu Laščenka. Zastavíi se. Jednomu se zalíbily Laščenkovy boty. Chtěl mu je stáhnout, šlo to však ztuha, a tak mu pomohl kamarád. Postavil se na Laščenkova kolena. Pak prohledávali kapsy. Našli něco peněz a hodinky.

Fed'ka byl mladý hoch; když viděl cizího vojáka stát na nohou Laščenkových, zatímco druhý stahoval z nich vysoké boty, znovu ztratil vědomí. A bylo to dobře. Byl by snad viděl ještě horší věci. Fed'ka už vědomí naštěstí nikdy nenabyl.

Nejhroznější ze všech válek je válka občanská. Nikdo v ní nemůže zůstat stranou, každý je buď přítel; nebo nepřítel. Nepřítel je nepřitelem na smrt, boj zápasem, v němž se nedává pardon. V občanské válce není soucit ani smilování.

Zajatce obyčejně čeká smrt. Před ní mučení.

Jestliže zajatce postavili k plotu a zastřelili, bylo to pro něj dobrodiní. Mnohdy donutili zajatce, aby si sám nejdřív vykoppal hrob, ale ani to nebylo nejhorší ... Bývaly exekuce ... Ale lépe o tom nemluvit a nevzpomínat! Vždyť snad to a lidé nebyli...

21 SIMBIRSK

Po dlouhém železničním mostě přes Volhu vtáhli Čechoslováci do Simbirsku. Cesta po mostě byla plna rozčilení, ale

nebezpečí vlastně nehrozilo, neboť nepřítel již před několika hodinami opustil město. Donutily ho k tomu zejména nově utvořené pluky generála Kappela, zorganizované v Samaře. Čechoslováci vtáhli do města beze ztrát.

Na mostě blíže města ležel na bok převrácený obrněný vlak. Bolševici měli v úmyslu shodit jej z mostu, ale nezbyl jim čas. Velkými písmeny bylo na něm napsáno: *Vítězství, nebo smrt*. Ještě že se ve válce taková hesla neberou doslova!

Roty, které přeběhly most, nejdříve si trochu odpočinuly. Pak se seřadily. Vojáci si zapjali blůzy a frajersky si nasadili čepice.

„To budou holky mrkat na drát!“ smál se Čížek. Povel - a roty se daly na pochod. Zazpívaly.

Veselá slovenská písnička zazněla ulicemi Simbirska. Zpívali ji hoši štíhlí, mladí, osmahlí, dobře urostlí, z jejich; očí zářila radost a pýcha nad novým vítězstvími.

„Čechoslováci! Čechoslováci!“ neslo se od úst k ústům.

V okamžiku byly ulice plné. Gymnazisté, gymnazistky, ženy, děti, důstojníci; úředníci, obchodníci. Okna v domech nestačila pro všechny zvědavce. Lidé bouřlivě vítali své osvoboditele. Křičeli, smáli se, kynuli rukama, mávali šátky. Z oken padaly květiny.

Čechoslováci zvýšili hlasy. Slovenská písnička, kterou zpívali, nutila přímo do tance. Šlo se ostrým, svižným krokem. Rusové nikdy takové tempo neviděli. Líbil se jim pochod, líbil se jim zpěv, líbily se jim štíhlé postavy.

„Molodci!“ volali nadšeně.

Jakýsi tlustý obchodník se snažil s rotou udržet krok, provolávaje občas slávu osvoboditelům. Byl neobyčejně směšný. Rozkošné dívky posílaly vojákům vzdušné polibky.

Byl to triumfální pochod.

Zbabělé dušičky, které se ještě před několika hodinami strachem krčily před bolševickými komisary, nyní hlasitě ulevovaly své radosti.

Na Trojické ulici se roty zastavily. Vojáci složili pušky do pyramid, odložili výzbroj a čekali na další rozkazy. V mžiku byla Trojická ulice přecpána. Čechoslováci se stali z vítězů v několika minutách - obleženými. Každého obklopilo několik osob - a vyptávání nebylo konce.

Dívky zdobily čapky dobrovolců květinami, říkaly jim své adresy a umlouvaly si s nimi schůzky.

Takhle ještě nikde nevíkali Čechoslováky! Jak opět vzrostlo jejich sebevědomí!

„Půjdete na Moskvu?“ ptali se jich civilisté.

„Zajisté. Nejen na Moskvu, ale i Berlín dobudeme!“ odpovídali Čechoslováci - a myslili to vážně.

„Oh! Jací jste hrdinové!“ podivovali se civilisté.

V přilehlé ulici padl výstřel. Civilisté se rozprchli jako hejno vrabců.

Simbirsk má krásný park, jakým se může pochlubit jen málokteré ruské město. Jmenuje se Vě nec. Rozkládá se vysoko nad Volhou, která širokým, stříbrným, lesknoucím se proudem dole pod ním teče od Kazaně k Samaře. Nad Kazaní ještě vlaje rudý prapor, nad Simbirske m a Samarou se v nádherném letním slunci třepetá, již prapor bíločervený.

V Simbirsku je slavnostní nálada. Simbirští obchodníci, domáci páni, penzisté, bývalí důstojníci a dámy všech druhů užívají plnými doušky svobody, kterou jim tak znenadání přinesli jejich slovanští bratři Čechoslováci. Vsichni se oblékli do svátečních šatů. Dámy se zahalily do průsvitných bílých toalet, svátečně se nalíčily a šly užívat svobody do parku.

„Sověty jsou pryč! Kde jsou špinaví a nevzdělaní komisaři .Jak se nyní rozkošně dýchá!“

V zapadajícím slunci se lesknou zlaté. nárameníky důstojníků. Nikdo by neřekl, kolik se jich našlo jen v takovém Simbirsku.

Zní smích, veselé hlasy; balalajky. Dole teče Volha, stejná za sovětů jako za nové svobody...

Mezi osvobozeným ruským národem promenují osvoboditelé Čechoslováci. Mají promaštěné blůzy; vybledlé čepice a těžce okované boty. Nehodí se jaksí do této společnosti. Panstvo to také cítí. Ale jsou to přece jen osvoboditelé! Je nutno aspoň ještě dnes se na ně dívat laskavě. Později zavedeme zase staré pořádky.

„Ano, zavedeme zase staré pořádky,“ ujist'oval svou dámu jakýsi elegantní poručík od kavalérie.

Napudrované dámy se opravdu těšily na staré pořádky, ale pokukovaly přitom i po pružných tělech Čechoslováků.

„Jak jsou sympatičtí! Tak docela jiní!...“ myslily si.

Jednoho dne vystrojily simbirské dámy Čechoslovákům slavnostní oběd.

Ó, ruská pohostinnosti!

Před polednem se na náměstí před sobor dostavila řada paní. Pak za zpěvu písní přišli i Čechoslováci a hned byl uspořádán tábor lidu. Mluvil bývalý starosta města, který se opět ujal úřadu, jakýsi starý generál a nějaký poslanec. Všichni od srdce děkovali svým osvoboditelům a hluboko se před nimi klaněli. Dav občas provolával slávu.

Potom si dámy vojáky rozebraly.

Toho dne obědvali Čechoslováci, opravdu jak se sluší na hr-diny: seljodka, boršč, pirohy, kotlety s omáčkou, koláče. Ně-kde se objevilo i víno, všude čaj a vodka.

„Moskvu dobudeme, bolševismus zničíme, celé Rusko osvobodíme,“ ujišťovali Čechoslováci své hostitele, nalévají-ce si nové poháry vodky.

V městě byla uspořádána sbírka ve prospěch ruské dob-rovolnické armády. Sbíraly elegantní dámy. K slovům díky při-dávaly ještě sladké úsměvy.

„Přispějte na národní armádu!“ volala jejich nabarvená ústa.

Ale jejich kasičky se jaksi neplnily.

„Já už dal,“ řekl jeden.

„Nemám drobné,“ řekl druhý, jako by velkých na osvobození vlasti byla škoda.

Jedna babka, chudě oblečená, k níž si elegantní dáma ani netroufala přistoupit, sama darovala zlatý peníz.

„Aby Bůh naše *rudé* vojáčky ochraňoval!...“ pravila.

Nejvíce se z nové svobody radovaly - prostitutky. Objevo-valy se na ulicích s prvním soumrakem a svou bludnou pouť začínaly v parku na Věnci. Pak přecházely na Trojickou ulici a Gončarovskou. Pozdě v noci se stahovaly k nádraží. Tam stály na zadních kolejích vlaky Čechoslováků.

Čechoslováci měli peníze, cukr, konzervy a stýskalo se jim po děvčatech. A pak, kdoví co přinese zítřek? Dnes se slávou toěi hlava. A zítra? Možná že se půjde na Kazaň... Proč neu-žít dneška? Možná že zítra už bude pozdě...

A mladí, překrvení hoši v náručí špinavých, ubohých holek, jimž zaplatili několika kostkami cukru, zapomínali na ty, s ni-miž se kdysi tak těžce loučili...

22 NA VOLZE

Ráno vyjela ze simbirského přístavu směrem ke Kazani „Krest'janka“, o polednách ji následoval „Krest'janin“, napřed „Selka“ a za ní „Sedlák“. „Krest'janka“ vezla mnoho cestujících, byla to po dlouhé době zase první loď, která zahajovala pravidelnou lodní dopravu mezi Simbirem a Kazaní. „Krest'janin“ byl zabaven pro vojenské účely a neměl brát vůbec cestující. Ale nebylo vyhnutí: „Krest'janka“ nemohla všechny pobrat. A tak „Krest'janin“ se vydal na plavbu v podpalubí s vojenským nákladem, na palubách s cestujícími.

„Krest'janin“ je pěkná loď. Je čistá, bílá jako holubice. Z černého komína se valí mraky dýmu. Mohutnými kolesy brázdí kalné vody Volhy. Cestující popíjejí čaj, louskají slunečnicová semínka a vedou nekonečné řeči o Kerenském, bolševicích a Čechoslovácích. Čechoslováci, kterých je na lodi asi dvacet, jsou zde jako strážci transportu. Prohlížejí si zvědavě zařízení lodi nebo sedí na nejvrchnější palubě a dívají se po vzdálených nízkých březích. Kapitán s vlasy černými jak uhel, ve sněhobílé blůze dívá se na velitelském můstku, pro všechny případy obloženém ohromnými pytli bavlny, pozorně kupředu. Zdá se, že se nemusí bát nebezpečí. Na Volze není život. Nepotkává ani jedinou loď. Jen u jakési tatarské vesnice od jednoho břehu k druhému převáží se po rozeschlé pramici se svým ubohým potahem zamračený Tatar.

Je dusno. Nebesa jsou jako z olova. Zdá se, že v noci přijde bouře.

Ale nepřišla. Vyšel měsíc a po něm milióny hvězd. Zelené světlo měsíce zůstalo na hladině. Kouzelný lesk hladiny, ticho, vůně pobřežních ohňů...

Volha, řeka hluboká a široká, svatá a tajemná...

Teče klidně a tiše. Kolesa parníku pravidelně zabírají a pohánějí loď rychle kupředu. Břehy jsou velmi daleko. Tu a tam v tatarských dědinách zabliká sotva znatelné světlo. Tu a tam se rozsvítí červené nebo zelené světlo pobřežních majáků. Tu a tam zaskřehotá žába, přelétne noční pták... Cestující spí, jsou klidní. Ale kapitán z opatrnosti přece jen zhasil na lodi všechna světla.

Tajemně, tiše v zeleném měsíčním světle pluje loď. Lidé na lodi spí klidným spánkem. Nevědí, že pod nimi, v prostoru, kde jindy bývá pšenice, sušené ryby, olej, sukno a cukr, je několik tisíc granátů, bomb a několik centů výbušnin.

Nastává překrásné letní ráno. Z tatarských vesnic se kouří, prozpěvují kohouti, bučí krávy. Z vody vystupují lehké páry a Volha, krasavice, zahaluje se do nich jako mladá tatarská dívka do závoje.

Vychází slunce. Páry nad řekou zmizely. Spousty vod klidně jako včera, jako před rokem a jako před sto lety, pomalu, vážně, ale nezadržitelně se hrnou dolů k Astrachani.

Na lodi začíná nový život. Lidé pijí čaj, louskají slunečnicová semínka, vedou nekonečné řeči o Kerenském, bolševicích a Čechoslovácích...

Pojednou na pravém boku první paluby ozve se pronikavý výkřik. Ženský výkřik. Je v něm bolest, strach, úleva, radost. Všechny ženy na lodi sebou škubly, znají ten křik...

Na první palubě se narodil chlapeček...

Cestující mají vhodnou látku k hovoru. Ale kapitán se nestará o nového pasažéra, který nezaplátil jízdenku, upřeně se dívá dalekohledem dopředu. Něco vykládá prvnímu důstojníku. Potom se i první důstojník upřeně dívá dalekohledem.

V dálce nad řekou je vidět několik malých obláčků. Jako od šrapnelů.

Že by rudí?

Nesmysl. Kde by se tu rudí vzali!? Čechoslováci je přece ženou znamenitě!

Na obzoru se objevuje loď. Loď? Kazaňská?

Ne, nebyla to kazaňská loď, ale - „Kreťjanka“!

Když se přiblížila na dosah hlásné trouby, oznamoval její kapitán kapitánu „Kreťjanina“:

„Vraťte se. Byli jsme obstřelováni rudými. Neprojedete!“

„Musíme projet!“ odpovídal mu hrdý hlas kapitána „Kreťjanina“.

Na lodi nastal šum.

„Co bude?“ ptají se cestující Čechoslováků.

„Nic,“ odpovídají tito chladnokrevně. „Budeme pít čaj. „Kreťjanin“ přidal páru. Loď se chvěje. Před její přídíl se rozestupují kalné vody mátušky Volhy. Někde v dálce slyšet dunět děla. Umlkají hovory o Kerenském, bolševici a Čechoslovácích...

Čechoslováci na sebe oblékají výzbroj.

Břehy jsou daleko a není na nich vidět nic podezřelého. V těchto místech se Volha otáčí. Kapitán dává hlučně jakýsi rozkaz kormidelníku a vtom:

Trach - trach!

Dvě rány rychle za sebou a z vody několik metrů od lodi vzlétl do výše vysoký sloup...

Poplach. Cestující vyhazují z děr svá zavazadla a tisknou se ta sami. Ženy a děti křičí. Pláč a sténání.

Baterie rudých pálí po „Kreťjaninovi“. Brzy se přidruží i kulomety. Ocelové projektily provrtávají dřevěné stěny lodi, odlupují se třísky, zbarvené na jedné straně zelenošedou barvou, řinčí rozbité sklo.

Lod' stojí!

Voda v blízkosti lodi se vaří. Výstřely a výbuchy splývají v jedno...

Strašlivá exploze, po níž se loď zachvěla. Bylo cítit zvláštní zápach. Granát prolétl lodí a rozerval se teprve na pažení, když už opouštěl loď. Jedné ženě urval hlavu a vykrojil v přídě pořádný kus.

Zmatek se rovnal téměř šílenství.

Hospodi! Hospodi!

Pak najednou se voda přestala vařit, granáty dopadaly daleko a ocelové kuličky z kulometů přestaly prolétávat dřevěnými stěnami kajut. Co je? Rudí už nemohou dostřelit?

Správně. Loď již zase majestátně pluje po hladině mátušky Volhy.

Kam pluje? Do Kazaně?

Nikoli, nazpět do Simbirsku. Statečný kapitán „Krest'jani-na“ hned po zásahu spěšně otočil loď o sto osmdesát stupňů

23 KAZAŇ

Dne 6. srpna 1918 padla do rukou Čechoslováků Kazaň. Několik zesláblých a neustálými boji vyčerpaných rot vtáhlo do velkého stoosmdesátitisícového města, ležícího na Volze v těch místech, kde se ruský veletok obrací k jihu.

Všechny noviny vycházející na území očištěném od bolševiků spustily nejslavnější fanfáry:

„Sláva Čechoslovákům! Kazaň je branou Moskvy. Když padla Kazaň, padne také Moskva! Nejhlubší dík našim slovanickým bratřím!“

Dobrovolníci, když tyto věty četli, reptali:

„Najmulí si nás snad? Krvácíme a umíráme za svobodné a demokratické Rusko. A Rusové zatím píší jen oslavné články. Na frontě jejich pomoc není nikde vidět...“

Čechoslováci sice neměli v plánu zmocnit se Kazaně, šlo jim spíše o Saratov, aby se mohli spojit s protibolševickými oddíly operujícími na jihu Ruska. Avšak ruský plukovník Stěpanov, který velel jednomu oddílu Čechoslováků, dobyl Kazaň na svůj vrub. Byl si dobře vědom toho, co dělá. Pro něj a jeho druhy byla Kazaň nekonečně důležitější než několik Saratovů: v Kazani bylo - zlato!

Pro toto zlato musila být Kazaň dobyta. Pro toto zlato musilo položit mnoho dobrovolníků své životy.

10. září byla Kazaň vyklizena a do jejích ulic vtáhly první pluky Rudé armády.

Kazaňské zlato přišlo draho. Čechoslováci je platili svou krví a svými životy.

Před Kazaní nestály už nejednotné oddíly rudé gardy, ale spořádaná, dobře organizovaná Rudá armáda. V nejkritičtější době, kdy se zdálo, že dny sovětské vlády jsou již sečteny, dovedla sovětská vláda takřka ze země vydupat Rudou armádu, poměrně dobře vyzbrojenou, organizovanou a naplněnou vůlí zvítězit stůj co stůj. Stalo se to v době, kdy od severu se tlačili do Ruska Angličané, od jihu Děnikin a od východu Čechoslováci. Ti byli nejnebezpečnější. Že ruská armáda tak rychle vzrostla, je z velké části tedy jejich zásluha.

Po trati Moskva, - Kazaň neustále přijížděly nové a nové vlaky s posilami Rudé armádě obléhající Kazaň. Vrchní velitel Rudé armády bydlel ve vagóně a osobně dohlížel všechny operace.

Čechoslovákům ke Kazani na pomoc nepřišel nikdo.

Jednoho dne se objevily nad městem bolševické aeroplány. Neshazovaly bomby, ale - proklamace. Sovětský vrchní velitel v nich psal:

„Čechoslováci, vydejte Kazaň! Neubráníte se přesile a revolučnímu duchu Rudé armády. Jste jí obkrouženi jako železným prstencem. Nevydáte-li Kazaň, všichni padnete do našich rukou...“

„Jsme obkrouženi jako železným prstencem Rudou armádou,“ opakovali si vojáci, a třeba si to nepřiznávali, cítili, že tato proklamace se nemůže brát na lehkou váhu. Důstojníci ještě dodávali svým vojákům odvahy:

„Nevěřte bolševickým proklamacím. Je to bolševická lež, bolševici nedovedou nic než lhát a podvádět. Kde by najednou vzali tolik vojska?“

„Kdyby byli dva bolševici na jednoho z nás, nebáli bychom se. Ale už je jich deset na jednoho...“ odpovídali dobrovolci. Oficiální orgán československé armády denně nepřestával ujišťovat: „Bratři, vytrvejte! Spojenci vás neopustí. Nikdy nezapomenou na vaši pomoc! Jejich posily už přijíždějí!“

A vysílení, hladoví, nevyspalí, neustálými boji na smrt unavení dobrovolci šli do nových bojů. Dnes odpoledne odráželi prudké útoky rudých na Arském poli na severním konci města. Sotva útok odrazili, přišla telefonická zpráva, že se v městě bouří dělníci muniční továrny. Vojáci rychle nasedali do tramvaje a jeli do muniční továrny. Sotva přivedli dělníky k rozumu, znovu nasedali do nákladních automobilů, protože jich bylo nejvýš potřeba na západním konci města, kde půl roty odráželo s nejvyšším vypětím sil útoky mnohonásobné přesily...

Tak to šlo den za dnem, noc za nocí. Denně na několika frontách. Vojáci neznali spánek. Nemyli se, nesvlékali, nezouvali; jedli málo a jen v letu. Stříleli, vrhali granáty, ryli zákopy. Umdlávali. Jejich řady řídly: byli mrtví, ranění a nemocní. Objevovaly se případy šílenství. Všichni byli vlastně nemocní. A přece mezi těmi, kdož se hlásili nemocnými, lékaři našli polovinu - simulantů...

„Jste obkrouženi železným prstencem...“ vzpomínali dobrovolci stále častěji na slova sovětského vrchního velitele.

A železný prstenec se stahoval stále víc a víc. Město se již dusilo v jeho objetí.

Dobrovolci, místo aby mysli, jak se dostanou dopředu, přemýšleli už jen, kudy budou utíkat...

Prší. Hodinu za městem v bídém zákopu stojí na stráži voják. Je odkudsi z Moravského Slovácka. Nespal už několik dní. Oči se mu samy zavírají a v hlavě mu hučí. Tělo je malátné, mysl tupá a voják si neřádá nic než položit se, třeba do rozmoklé hlíny, a spát. Spát klidně několik hodin, několik dní!

Padesát kroků před ním stojí nepřátelská hlídka. Kdesi nalevo řehtají kulometry. Vojáček má strach, aby jeho četu opět nehnali v ona místa kde se střílí.

Vojáček hájí Kazaň. Tím prý bojuje za svobodu svého národa... Tím prý pomáhá spojencům proti Němcům... Dělník od Thoneta střílí po dělníkovi z Iževských závodů, protože si to prý přeje vlast.

Město, které hájí, je v tmách. Ale nespí, jako nespí voják. V lokálech s pečlivě zakrytými okny šumí vesele život dnešních vládců Kazaně, jako tomu bývalo, nežli přišli bolševici.

V oddělené místnosti skvělého lokálu se sešla vybraná společnost: dámy i páni. Žertuje se, mluví se, pije, kouří. Politizuje se, hraje v karty; flirtuje.

„Čechoslováci mne velmi zklamali,“ svěřuje se jakýsi vysoký hodnostář svému sousedu u hracího stolku, „jací jsou to hrdinové, když nemohou tu bolševickou sebranku vypráskat od Kazaně? ...“

U jiného stolu se mluví o dostizích.

„Škoda že zde nebyl Stěpan Stěpanovič,“ pravila dáma, špulíc rozkošně své malé rtíky, „jistě by byl sázel na Favorita a mohl vyhrát hrůzu peněz! Ale už jsem se o něho postarala. Přejde z fronty do štábu. Pro jednoho se tam ještě vždycky místo najde...“

Jinde starý plukovník ze štábu se snažil přemluvit ženu svého adjutanta, aby se šla k němu vyspat.

Vojáček odkudsi ze Slovácka drží v mozolných dlaních pušku a hlídá. Bojuje za svobodu svého národa a osvobozuje Rusko od bolševického pekla...

V Kazani bylo přes dvacet tisíc bývalých důstojníků. Do' národní armády se jich přihlásilo právě tolik, kolik bylo třeba k vybudování štábu a několika rot. Z dělnictva se do národní armády nepřihlásil nikdo.

Řady Čechoslováků řídly, i když lékaři neuznávali nemocné...

„Fronta proti bolševikům na Volze je součástí spojenecké fronty proti Němcům,“ říkalo se od počátku tažení Čechoslováků na Volhu. Ale kde jsou spojenci?

„Československý deník“ sice vytrvale psal, že spojenci nepustí Čechoslováky, spojenci že už jedou, ale ve skutečnosti nikdo nejel a nikdo nepomáhal. Nebylo nikoho; kdo by as-

poň na několik dní vyměnil unavené pluky. Spojence to ani nenapadlo, volné československé pluky nebyly a ruská národní armáda byla naprosto nespolehlivá. Její pluky se rozutíkaly při prvním bolševickém úderu: buď přebíhaly do zajetí, nebo utíkaly do týlu.

Ale „Československý deník“ stále troubil do světa: „Spojenci už jedou! Neopustí nás!“

Ještě den před vydáním Kazaně bolševikům byly vylepeny ve městě velké plakáty, které ustrašenému obyvatelstvu hlásaly, že velké spojenecké síly stojí již jen několik kilometrů před Kazaní ...

Byla to ovšem nestydatá lež.

Dobrovolci tomu říkali:

„Houpají nás!“

V nízkých zákopech za muničním skladištěm leželi vedle sebe Karel a Emil. Pršelo a Karel si nad ohýnkem cigarety ohříval ruce.

„Mám k tobě prosbu,“ řekl Emil.

Jeho hlas polekal kamaráda.

„Tento dopis, až se vrátíš domů, odevzdej té, jejíž adresa je napsána na obálce.“

„Co blázníš?“

„Vím, co mluvím.“

„Ale co když mne zabijí dřív než tebe? Kolik se nás vlastně vrátí domů?“

„Ty nemusíš padnout, ale já musím!“

Emilův hlas byl neobyčejně smutný.

„Proč musíš padnout?“

Karel se díval do očí svého kamaráda. Jeho oči byly zaslzeny, jeho tváře svítily bělostí, koutky jeho úst se chvěly.

„Co je s tebou, Emile?“

Emil se zřejmou nechutí vypravoval:

„Mám syfilis. V Simbirsku jsem poznal ženu...“

Bylo ticho, Karel byl příliš překvapen. Potom odpověděl tak, jak by odpověděli všichni na jeho místě:

„Musíš se léčit!“

Emil věděl, co řekne jeho kamarád, a měl odpověď již připravenou:

„Víš dobře, jak se to zde léčí. Nezbývá než dlouhé, nesnesitelné umírání nebo rychlá smrt. Já už se rozhodl pro druhé. Padnu, a nikdo se nic nedoví. Ani Jarmila. Lépe, když padnu já, než padne-li někdo, kdo je zdrav... Musí-li už být naplněn počet... „

Zařehntal nepřátelský kulomet. Karel se přitiskl k zemi. Emil se vztyčil... Pak se skácel...

Osud Kazaně byl již zpečetěn. Železný prsten objal město přímo u jeho zdí. Hořela skladiště nafty, hořely lodi, které zapomněly včas zvednout kotvy. Celý pravý břeh byl již vyklizen. Střelba neutichala. Nad Kazaní se trhaly šrapnely.

Plakáty sice hlásaly, že se město nevzdá, že spojenci přijdou každou hodinu a že Čechoslováci se budou bit do poslední kapky krve, ale buržoazie již sama viděla, na čem je, a začala balit své věci. Kde jsou ty chvíle bezstarostného života? Zdali se kdy vrátí? Smiluj se, Hospodine!

Železný prsten se tak sevřel, že k ústupu zbývala již jen jediná cesta a ani ta nebyla zcela jistá.

Večer před ústupem byly ještě dvě roty poslány na Arské pole, aby zdržovaly protivníka. Dvě ubohé roty, každá o stu lidech, které převezla tramvaj přímo z boje o přístav.

„Zdá se, že nás chtějí obětovat,“ pravil kdosi.

Roty uposlechyly rozkazu a šly. Šly tak daleko, až narazily na protivníka. Pak se zakopaly.

„Tam před námi je nejméně divize!“ pravil někdo.

„A nás zde není dohromady ani jedna rota!“

Ale přišla posila. Tří hoši, gymnazisté ze Simbirska.

Při ústupu ztratili prý svůj oddíl a chtěli se tedy přidat k Čechoslovákům. Měli pušky, patrony, ale oblečení byli jako do školy. Třásli se zimou.

„Měli jste být doma u maminky, a ne tady,“ smáli se jim vojáci.

Ale studentíci se nedali. Přihlásili se u velitele a ten je přijal.

Nastala tma. Byl dán rozkaz jít útokem kupředu.

„Nesmysl. Je nás hrstka. Nenecháme zde zbytečně své životy!“ reptali vojáci.

„Když nikdo nepůjde, půjdeme sami!“ prohlásili najednou studentíci.

Velitel je dal za vzor, ale dobrovolci se posupně smáli. Tehdy vyňal velitel z pouzdra revolver.

„Tohle na nás neplatí!“ řekli vojáci, „půjdeme sami, ale sám se přesvědčíš, že se nikam nedostaneme.“

Velitel schoval revolver a vojáci se neochotně pustili do nástupu. Musili nejdřív přes močálovitou louku, kde se bořili po kolena do bahna.

Ale již je zpozorovaly nepřátelské kulometry. Vojáci padli do močálu. Dál se nedostali...

Jeden ze simbirských studentíků chtěl střílet, ale nedovedl otevřít u pušky zámek... Starý voják mu to musil ukázat.

„A to jste se dobrovolně hlásili do nástupu?“

Dlouho přes půlnoc ležely dvě rot v močále. Teprve k ránu přijel ordonanc s rozkazem k ústupu.

Jako obrovský had se vinul od Kazaně několik kilometrů dlouhý průvod běženců. Nejdříve štáby národní armády, pak jejich zdecimovaná armáda, za ní rodiny důstojníků: A pak ti, kdož v Kazani příliš hlasitě dávali najevo své sympatie k Čechoslovákům. Okolo čtyřiceti tisíc lidí opouštělo Kazaň... Nakonec šli Čechoslováci.

Nalíčené slečny nebyly zvyklé vstávat tak časně. Také nevypadaly nikterak žádoucně. Místo na dostihy šly teď s ranečkem...

Před domky na periférii města stáli dělníci. Dívali se na spěšný průvod. Usmívali se.

„Kam tak časně?“ ptali se jedni.

„Proč tak rychle?“ tázali se škodolibě druzí.

„Šťastnou cestu!“ volali ironicky jiní:

Roty, které prožily noc v bažinách, odcházely z města poslední. To již na domech vlály rudé prapory a na ulicích se objevovali lidé s rudými páskami na rukávech...

24 ODPOČINEK

Ústup od Kazaně nebyl panický - protivník nespěchal s pronásledováním - ale přesto velmi namáhavý. Po špatných cestách bylo třeba denně urazit mnoho dlouhých verst. Vojáci odhazovali všechno zbytečné, a tak větší část kazaňské kořisti vzala za své. Zpočátku se dobrovolci pokoušeli leccos prodat vesničanům, ale Tataři, třeba se jim srdce smálo, odmítali. Báli se. Za chvíli přijdou bolševici, věci u nich najdou a bez milosti je zastřeli. I nezbývalo, než věci, jež měly často značnou cenu, odhazovat do polí.

Po Kazani padl i Simbirsk. Ustupující armáda musila změnit směr a dát se více k východu. Vojáci snášeli ústup poměrně

ještě dobře, hůře to bylo s civilním obyvatelstvem. Vesnice podél cesty byly přeplněny nemocnými, vyčerpanými hladovými lidmi.

„Vezměte nás s sebou!“ prosili tito nešťastníci dobrovolce. Jakási dáma, která celý život jen poroučela, klekla na kolena a prosila dobrovolce, aby jí dovolil usednout na vůz s proviantem. Koně byli schváčeni a vůz přetížen. Dobrovolce odmítl. Ve staré dámě propuklo zoufalství. Vyskočila ze země, obnažila nohy a vysokým, nepřirozeným hlasem křičela:

„Styděte se! Pro vás, Čechoslováci, takhle jsem si zničila své ubohé nohy! Proč jste nezůstali tam, odkud jste přišli? Bylo třeba, abyste chodili do Kazaně? Proklínám vás! ...“

Najednou pláč přerval její řeč:

„Až mne tu bolševici zastihnou, zastřelí mě... Lidé, smilujte se!...“

Nebyla však doba na milosrdenství.

Ustupující oddíly zastihly své vlaky na stanici Melekes. Když uviděli známé červené těplušky, zmocnila se všech vojáků radost. Vagóny, to byl jejich domov, v nich bylo pohodlí - ovšem svého druhu -, v nich bylo veselo a v nich byla uschována také nejcennější část válečné kořisti každého jednotlivce.

Po dobu kazaňské výpravy hlídalo vagóny několik nemocných dobrovolců. Ti nyní připravili svým kamarádům slavnostní přivítání. Objevili kdesi sklad lihovin, lihoviny zabavili a nyní jimi bohatýrsky uctívali kamarády, kteří prodělali kazaňské tažení.

Brzy se těplušky otřásaly zpěvem, výkřiky a řevem: Ale nebylo v tom ani trochu radosti - jen zoufalství.

Všecka nádraží byla přecpána dlouhými vlaky uprchlíků z Kazaně a Simbirska. Utíkaly tisíce rodin. Existence, jmění, přátelé, všechno zůstalo v Simbirsku nebo v Kazani. Utíkali muži, ženy, děti, starci.

„Neohlížejte se, Zinaido Ivanovno!“

„Proč?“

„Čeká vás vpředu psí život. A bude se vám zdát ještě horší, budete-li se mnoho ohlížet!“

„Oj, bože, bože!“

Pro tolik uprchlíků nebylo dost místa na cestách, jak se mohli všichni vejít do vagónů? Muži, ženy a děti se zoufalstvím v očích nahlíželi do železničních vozů, zda by se tam nenašlo trochu místa, ale marně.

Naposled prosili Čechoslováky. Ale byl vydán přísný rozkaz nebrat uprchlíky do vojenských vagónů, ač tam bylo místa dost. Výjimka se udělala jen tehdy, když prosila hezká dívka. Dostalo se jí čaje, cukru, chleba i vodky, kolik chtěla.

Vojáci se těšili, že nyní dostanou zasloužený odpočinek, pro který si vyhlédli Ufu. Vlaky však několik dní stály v Melekesu, pak se najednou rozjely. Kam? Na východ. Tedy jistě do Ufy.

Vlaky však jely jako nejrychlejší expres, zastavovaly se, jen když bylo třeba vyměnit lokomotivu nebo nabrat vodu.

„Tohle je podezřelé!“ divili se dobrovolci.

Bartoš, který jen zázrakem u Kazaně nepřišel o život a který od té doby ztratil veškerou odvahu, neustále dokazoval:

„Uvidíte, že to někde smrdí a že nás tam zase šoupnou.“

V Čišmách vlak zastavil. Odepjali lokomotivu. Nebylo v tom nic nápadného, obyčejná výměna. Jaké však bylo překvapení, když novou lokomotivu připojili na opačný konec vlaku. Čiš-

my jsou železniční uzel, trať od Ufy se zde dělí jednak na Simbirsk, jednak na Samaru.

Vojáci ovšem ihned pochopili, oč jde; tedy ne do Ufy, ale k Samaře. Rotní důvěrníci žádali velitele o vysvětlení.

„Mám rozkaz jet do Samary ...“

„Do Samary se nejede na oddych a oddych nám byl slíben!“

„Pokud vím, jedeme do Samary na jakousi parádu...“

„Na parádu? A takovouhle rychlostí?“

„To je všechno, co vím,“ řekl velitel. Byla i na něm vid nespokojenost.

Vojáci nedůvěřivě kroutili hlavami.

„Tohle bude zas nějaký podfuk!“ říkali.

A byl.

10. září padla Kazaň, 12. září Simbirsk a 13. září Volsk. Z větších měst na Volze zůstala v rukou Čechoslováků Samara. I poslední voják si dovedl představit, o jakou parádu asi půjde.

Samarské obyvatelstvo bylo vystrašeno. Chtělo utíkat, ale místní vláda i Čechoslováci je nepřestávali ujišťovat, že neúspěchy na frontě jsou jen přechodné. Básník Medek, který v té době zastával funkci jakéhosi československého ministra vojenství, 15. září ve zvláštní proklamaci prohlašoval, že Čechoslováci znovu dobudou všechna ztracená území, a nejen to, že slavnostně vtrhnou i do Moskvy. Je jen nutno, aby Rusové je dostatečně podporovali...

28. září, na den sv. Václava, měla být v Samaře vskutku velká vojenská paráda. Na povzbuzení ducha obyvatelstva. Proto vojáci jeli tak rychle do Samary.

V Samaře byl napohled klid. Jako dříve hrál na peróně kolovrátkář starý valčík „Na sokách Mandžurie“, jako dříve „gul-

jali“ Čechoslováci s pěknými děvčaty, jako dříve se leskly v teplém podzimním slunci pogony důstojníků národní armády. Ovšem to byl jen zevnějšek. Obyvatelstvo tajně balilo své věci a zamlouvalo si místa ve vagónech.

Vojenská paráda byla slavnostní: dva pluky Čechoslováků s hudbami a zpěvem prošly několikrát městem. Členům samarské vlády skutečně dodaly odvahy a důvěry. Zase se řečnilo s patosem.

Večer se „guljalo“. V Samaře už dávno nebylo tak veselo. Vojáci naplnili kdejakou putyku. Peněz bylo dost, a tak tekla vodka proudem. A ostatně proč si nezahýřit? Vždyť možná že zítra tě zabijí a dnes máš poslední příležitost se napít a pomilovat.

Ze samarských lokálů se ozýval zpěv, smích, hudba, křik. Té noci odjížděl na frontu pluk nováčků národní armády. Sotva vlak vyjel z nádraží, nováčci považovali za vhodné vystřílet všechnu munici do vzduchu...

Jejich střelba vyvolala poplach. Najednou přestal zpěv a smích. Dobrovolci rychle opouštěli lokály a utíkali k nádraží. Lidé v úzkosti otvírali okna a vycházeli na ulice.

I když se pak věc vysvětlila, bylo naprosto po dojmu z ranní parády, k níž přivezli vojáky až od Kazaně...

Samara se bude hájit až do krajnosti.

Ve vagónech to vřelo jako v úlech:

„Nikam nepůjdeme, ať jdou jiní na tenhle švindl. Ať jdou Rusové! My už toho máme po krk,“ říkali vojáci. Důvěrníci šli k veliteli, aby mu vysvětlili, jaká je nálada

v mužstvu. Velitelem byl poručík Švec. Vojáci důvěřovali svému veliteli a velitel důvěřoval svým vojákům.

„Mám rozkaz, který musím vyplnit,“ říkal Švec unaveným hlasem. „Sám jej nemohu měnit. Jděte k politickému plnomocníku.“

Důvěrníci šli k politickému plnomocníku.

„Budu vaše stanovisko tlumočit Národní radě. Národní rada je v Jekatěrinburgu, a to je daleko. Národní rada neví jak to zde vypadá. Na mé dopisy nikdo neodpovídá ...“

Důvěrníci řekli rotám, jak pořídili. Roty to pobouřilo. Usnesly se na ostré rezoluci, jejímž jádrem bylo: nikam nepůjdeme.

Velitel však znal dobře své vojáky, věděl, že po dobrém lze s nimi více pořídít než po zlém. Svolal dobrovolce na mítink.

Když se vojáci sešli, přišel velitel. Dobrovolci ho obstoupili. Teď to nebyl velitel, nýbrž starší kamarád. Vojáci ho měli rádi.

„Hoši, situace je pro Samaru velmi špatná,“ pravil velitel, „dobře chápu vaše stanovisko, vždyť jsem byl s vámi u Kazaně. Ale ještě tentokrát musíte poslechnout. Ne pro Samaru, ne kvůli Rusům. Ale protože druhý prapor našeho pluku je ve velkém nebezpečí. Může být každou chvíli obklíčen. Nemůžete přece dopustit, aby byl zničen náš druhý prapor!“

Vojáci mlčeli.

Velitel pokračoval:

„Zaručuji se vám čestným slovem, že je to poslední akce, kterou od vás žádám. Pak se postarám, abyste dostali odpočinek. Půjdete zachránit druhý prapor?“

„Půjdeme,“ odpověděli dobrovolci.

Tedy ještě vojáci poručíku Švecovi věřili.

Druhého dne vojáci opět opustili své vagóny. Vystoupili na stanici před Ivaščenkovem a dali se na pochod vesnicemi, o nichž se často ani nevědělo, kým jsou obsazeny. Za tmy dorazili do Kamenného Brodu.

Vesnice je přivítala mrazivě. Muži v ní nebyli, jen ženy, děti a starci. Ani samovar nikde nepodali.

„Kde jsou muži?“ ptali se dobrovolci.

„Odešli,“ odpovídaly neochotně ženy.

„K bolševikům!“ myslili si vojáci.

Kamenný Brod leží v kotlince, ze tří stran obkličuje vesnici mírné návrší, na východ se pak táhne rovina, oddělená od vesnice širokým potokem, přes nějž vede jediný dřevěný most.

Noc minula klidně, také ráno. Teprve v poledne pozorovatel, který měl své stanoviště na kostelní věži, hlásil, že od západu se blíží silné vojenské kolony. Nemohl to být nikdo jiný než protivník. Trubač ihned zatroubil na poplach a v několika minutách velitel odvedl roty - tehdy žádná rota neměla už víc než padesát mužů - za vesnici, kde vojáci utvořili řetěz.

„Zakopejte se!“ nařizovali velitelé rot.

„Nač se budeme zakopávat? Stejně utečeme...“ odpovídali vojáci.

Bylo vidět, jak se protivník roztáhl ve střelecký řetěz. „Je jich mnoho,“ řekl kdosi.

Ale to již se objevil druhý řetěz. Vojáci v něm nejsou dosud větší než špendlíková hlavička, ale dobrovolci vědí, že každá z těchto špendlíkových hlaviček má pušku, bodák, bombu a že nese smrt. Jednotlivci z prvního řetězu už jsou velcí jako sirky. Blíží se.

„Třetí řetěz!“ vzkřikl někdo.

Opravdu, tři dlouhé, husté řetězy nastupují ...

Do vesnice padly první granáty. Protivník má sice jen jednu baterii, ale z každého děla střílí vždy rychle dvě rány za sebou, takže to vypadá, jako by měl baterie dvě.

„Zde se neudržíme. Utíkejme raději dřív, než bude pozdě. Než nám rozfláknou most,“ volá někdo.

Velitel roty hrozí: „Nikdo at' se ani nehne!“ Kulometníci však klidně balí své krámy.

„Tady zůstanete!“ křičí na ně velitel. Je bledý vztekem a třese se.

„Za kulometry jsme my odpovědni. Bolševikům je tu nenecháme!“ odpovídá drze četař od kulometů.

„Stát!“ řve velitel.

„Ani nás nenapadne!“ přidávají se ke kulometníkům ostatní...

Na slunci se blýskají bodla protivníka. Není vzdálen více než osm set kroků... Teď zaštěkaly jeho kulometry.

Jako na povel se zvedají dobrovolci ze země a dávají se na útěk...

„Stát!“ křičí mladý velitel roty.

„Zůstaň si tu tedy sám,“ prohodil někdo.

Všichni utíkají. Utíká i velitel roty.

A nyní začal tanec. Útočící artilérie posílá v krátkých přestávkách do vesnice vždy dvakrát po čtyřech granátech, zběsile bijí kulometry a nakonec se přidružují i pušky. Dobrovolci musí utíkat vesnicí, protože jinudy nejde cesta k mostu. Jakmile první dobrovolci dostihli vesnické chalupy, najednou už to nebyly pokojné mužické domečky s plechovými střechami. Malými okénky střílejí starci i ženy z loveckých pušek po utíkajících jako po zajících...

Když poslední dobrovolce přeběhl most, vstupovali na druhém konci do vesnice krasnoarmejsi.

Ustupující zpočátku pronásledovala jen artilérie. Střílela granáty, ale ty se naštěstí dusily v měkké louce. Pak se na mostě objevil obrněný automobil.

Bylo zle. Vojáci odhazovali všechno zbytečné. Utíkali, utíkali, všechny síly vynakládali. Kdyby rudí místo granátů začali

střílet šrapnely! Hrdinové od Penzy, Samary a Kazaně utíkali, jako ještě nikdy neutíkali. Zastavili se teprve na návrší, porostlém březovým hájem. Protivník si už dál netroufal.

Po horkém dni přišel studený večer a ještě studenější noc.

Zbytek nešťastné kamennobrodské výpravy odpočíval v březovém lesíku. Vojáci si vařili čaj a žvýkali suchý chléb.

Velitel roty, který zakazoval ústup, sedí na nízkém pařezu a obličej má přikrytý dlaněmi. Má hlad, má žízeň, ale nikoho ani nenapadne, aby mu nabídl trochu čaje a kousek chleba.

„Kdyby bylo podle něho, zařvali jsme tam všichni,“ říká si Pepík Strnad a všichni s ním souhlasí.

V noci přišla hustá mlha. Vojáci zapálili hranici a ohřívají se u ohně. I veliteli je zima a přichází se ohřát. Nikdo ho nevyhání.

„Takhle tedy končí naše sláva,“ praví po dlouhém mlčení důstojník.

„Jaká sláva?“ odpovídá mu důvěrník bez nejmenší špetky úcty v hlase. „Nebili jsme se pro slávu! Bojovali jsme pro demokracii. Máme tu smůlu, že ji nikdo nechce. Buržoazie chce cara a ostatní lid bolševiky. Pro demokracii jsme jen my a s námi několik inteligentů. Zdá se mi, že se tu bijeme zbytečně...“

Veliteli je zima. Celý se třese.

„Dobře; snad máš pravdu,“ povídá po chvíli velitel, „ale co je hrozný? Rozvrat zasáhl už i naši armádu. Podívej se! Z celé roty tu zůstalo nejvýš dvacet lidí... Ostatní utekli až na trať, do vagónů... To už nejsou ti bratři, co bývali ...“

„Nejsou a sotva kdy budou. Kazaň jim dodala. Potřebují odpočinek; potřebují novou víru, a vy místo odpočinku je ženete do nových marných bojů. A kdyby aspoň věděli, zač se bijí!“

Mlčí velitel i důvěrník. Je zima. Vojáci chodí po strništi a mávají rukama, aby se zahřáli.

Je zima!...

25 A ZASE ÚTĚK

Na západním bojišti válka už špěla ke konci. Nebylo pochyby, jaké bude rozhodnutí. Na soluňské frontě postupovala srbská a francouzská vojska, Bulharsko kapitulovalo. Jen na Sibiři a v Rusku se bojovalo s bolševiky dále.

Tisk oznamoval denně vojenské úspěchy v Sibiři a na permské frontě, o samarském úseku však mlčel. Pochopitelně, zde dostali spojenci těžce na frak! Protivník tu měl převahu fyzickou i morální. Jeho armády, přinášející osvobození byly s nadšením vítány dělnictvem i vesnickým chudým obyvatelstvem. Českoslovenští dobrovolci, na nichž spočívala hlavní tíha veškerého boje, naproti tomu byli již znechuceni a fyzicky do krajnosti vyčerpáni; jejich řady velmi prořídly. Prostředí, které je obklopovalo, stávalo se každým dnem nepřátelštějším. Už i vojáci národní armády, tedy spojenci, dívali se na ně s nenávisí. Říkali, že nebýt Čechoslováků, nemusili být mobilizováni a mohli si doma hledět svého hospodářství.

Velení Čechoslováků už ani nemluvilo o boji proti Němcům, nepřáteli byli teď pro ně bolševici. Ale čím více vedení proti nim štvalo, tím více si dobrovolci na frontách opravovali svůj poměr k nim. Necítili k sovětům už tu nenávisť jako na počátku. Přesvědčovali se na každém kroku, že bolševici představují vůli většiny národa a že dobrovolci vlastně slouží menšině, s níž také nelze ve všem souhlasit. Aby sami zničili bolševiky, bylo naprosto nad jejich síly, pomoc odnikud nepřichází, a oni obětují zde své životy zbytečně. Počínali ztrácet to, co je činí-

valo nepřemožitelnými: ideu boje. Mohla ji nahradit vojenská disciplína? Idea je u každé armády nejdůležitější. Ostatně dobrovolnické pluky disciplínou v běžném slova smyslu nikdy nevynikaly.

Dny Samary jsou už sečteny. Bojuje se několik kilometrů před městem. Bojují vlastně jen ony části, které se na ústupu nějakým způsobem opozdily. Není to ani boj, spíše honička.

Protivník má dostatek děl, mnoho jízdy a dobré, vojenskými úspěchy posílené pluky. Národní armáda na frontě není. Buď přešla k rudým, nebo se její vojáci rozběhli i se zbraněmi do svých vesnic a městeček. Brání jen ojedinělé hloučky Čechoslováků.

Mezi posledními je i výprava kamennobrodská a pak skupina zákopníků, kteří vyhodili do povětří obrovský most přes Volhu. U vesnice Voskresenskoje, blízko Samary, bylo těch několik oddílů obkrouženo rudými. Všechny východy z vesnice obsadili rudí. Zbýval jen riskantní útěk po široké silnici, plné prachu, ale na tuto cestu posílali rudí granát za granátem. Ještě že v tom byla jakási pravidelnost! Daly se odhadnout přestávky a v těch bylo nutno rychle běžet. Na cestě leželi mrtví a ranění, ale kdo má kdy si jich teď všimnout?

U plotu jedné chaty leží obrovský meloun.

Desátník Kučera má hroznou žízeň a meloun by mu přišel velmi vhod. Chce jej v první chvíli zvednout, ale vidí, že musí utíkat. Odplivne si.

„Zabijí tě, tak co s melounem?“

Desátník Kučera přeběhl šťastně. Škoda, přeškoda, že nevzal meloun s sebou!

Na návrší hoří stodoly, na samarském nádraží pískají zoufale lokomotivy, vybuchují granáty, houkají sirény, nařikají ranění, kteří se v nejbližších okamžicích dostanou do rukou rudým... Zdraví odhazují vše, co se dá, a utíkají.

Většina se jich zachránila. Už jsou na samarském železničním mostě, po němž již jednou utíkali. To bylo tehdy, když brali Samaru!...

Nádraží je prázdné. Kromě rozbitých lokomotiv a vagónů není zde nic. Všechno ujelo, všechno bylo vyvezeno.

Z nádražní budovy vychází na perón hlouček Čechoslováků.

„Kde je náš vlak?“ ptají se jich ti, kteří právě doběhli na nádraží.

„Odjel. Všechno už dávno odjelo. Všechno jsme včas vevakuovali. To se budou bolševici divit!“

„A jak se dostaneme ke svým?“

„Musíte pěšky. Není jiné pomoci. Zastihnete je, někde na trati...“

„A vy?“

„Na nás čeká za nádražím lokomotiva...“

Pepík Strnad místo odpovědi plivl mluvčímu na botu.

„Měls to dostat do obličeje, mizero!“

Unavení, zesláblí a hladoví dobrovolci se dali na pochod podél trati.

„Nejraději bych někomu vrazil bodlo do těla, „ pravil Strnad a vystihl tak náladu celého oddílu.

Dvoukolejná trať Samara-Kiněl byla přecpána vlaky vojenskými i civilními. Obyvatelstvu Samary se nesporně utíkalo lépe než uprchlíkům z Kazaně. Měli možnost zamluvit si místa ve vagónech, ovšem za menší odměnu. Bohaté rodiny měly

přiděleny celé vagóny. Ti, kteří neměli na úplatky, se vezli na brzdách. Přesně tak, jak to chodilo v životě; žena, dcera a milenka generálova měla každá pro sebe celý vagón, vezly s sebou harmonium, květiny, obrazy, papouška. Na brzdě téhož vagónu na ranci peřin kojila nemluvně žena mobilizovaného vojáka. Bůhvíproč utíkala!

Generálové, úředníci, velkoobchodníci, bankéři a dodavatelé, jejich ženy a milenky stěhovali psy a oblíbené kočky. Pro vojáky se však nenašlo dost vagónů.

Desítky kilometrů stál vlak za vlakem. Vypadalo to, jako by se stěhoval obrovský cirkus. V jednom vagóně si tanečnice samarského divadla upravovala před zrcadlem účes; v jiném malá gymnazistka krmila kanára a v jiném se plukovník od intendantstva pokoušel v kamínkách rozdělat oheň.

„Kdyby bolšani byli k čemu, poslali by sem na tu čeládku pár šrapnelů,“ říkal už poněkolkáté Pepík Strnad, který byl stále ještě rozezlen.

V těpluskách bylo dusno. Nastaly sychravé podzimní dny, a u železničních vozů nebylo radno nezavírat dveře. Ještě horší než počasí byla nálada. Ani karty nebavily. Vojáci raději leželi celý den pod příkrývkami a vylézali, jen když se volalo k menáži. Nevzrušovaly je ani zprávy, že se bolševici objevili kdesi v týlu a rozebrali tam železniční koleje. Jen večer, kdy v kamnech hořel oheň a na stěně blikala malá petrolejová lampička, přicházely sdílnější chvíle. Ale i ty obyčejně končily hádkou, neboť všichni byli předráždění, vyčerpaní, nemocní.

Do toho přišla zpráva, že se už dál ustupovat nebude, nýbrž že se na řece lku založí nová fronta.

„Kým?“ tázali se dobrovolci.

„Zřejmě zase jen námi!“

„Proti Němcům?“

„Ne, proti bolševikům!“

„To budou musít zakládat frontu v každém městě, v každé vesnici. Dělníci, rolníci, železničáři - všechno je to teď samý bolševik! O Němcích už nikdo ani necekne! A naším nepřítelem jsou Němci, a ne bolševici. Pěkně nás páni z odbočky podfoukli!“

„Osvobozujeme Rusy z bolševického jha,“ ozval se kdosi, cituje z paměti „Československý deník“.

„Koho osvobozujeme? Generály, fabrikanty, poměščíky, kupce, advokáty! Ostatní na naše osvobození kašlou!“

„A co spojenci?“

„Pěkní spojenci! Dosud sem neposlali ani jediného vojáka. To jedno dělo, které jsme viděli v Ufě, vytáhli jistě z nějakého muzea. Prý střílí za roh!... Pro ně je to kšeft; zatímco my krvácíme...“

„Naše vedení ví, co dělá! ...“

„Naše vedení? Sedí pěkně v suchu v Jekatěrinburgu, a tam se jim to rozkazuje! Ať sem někdo z nich přijde aspoň na týden mezi nás. Pak už mu to vysvětlíme, aby nás přestali tahat za fusekli...“

Dobrovolci už nevěřili nikomu a ničemu. Všichni je houpali.

Dva ústupy, následující rychle za sebou, zdemoralizují každou armádu.

26 NOVÁ FRONTA

Napadl sníh. Pole, silně pokrytá kyprým sněhem, jako by se protáhla do dálky, nízké chaty jako by se zaryly ještě více do země a šedivá obloha jako by se chtěla dotknout země. Po rovných polích se hnal studený vítr.

Už je to jisté: zítra nebo pozítří se bude vystupovat z vagónů. Půjde se do sněhu, zimy a větru. Bude se znovu střílet a zabíjet. Stále ještě nevyteklo dost krve! Ne země, ale bílý sníh bude teď hltavě pít teplou, červenou lidskou krev ... Noviny píší, že fronta na Volze byla příliš posunuta kupředu a že ji tedy bylo třeba zkrátit, vyrovnat. To známe! Na řece Iku je prý zvlášť příhodné místo...

Ve stanici Aksakově a na nejbližších zastávkách stojí plno vlaků. Celkem asi tři pluky střelecké, artilérie, jízda a pomocné oddíly. Vojáci různých pluků se navštěvují. Všichni svorně nadávají na počasí, spojence, Rusy, ale nejvíce na své vlastní vedení.

„Má to smysl zakládat zde novou frontu? Jsme připraveni na zimní tažení? Jak jsme oblečeni? Což už nebylo dost obětí? Rusové se mezi sebou hádají, a my abychom za ně obětovali své životy. Naše vedení by válčilo v teple do poslední kapky krve, ale my už toho máme až po krk. Ať si jde, komu to líbí...“

Dobrovolci vyslali už dříve své zástupce k vedení, aby je informovali, jaký je skutečný stav vojska, a aby vysvětlili, že vojsko v dohledné době není schopno nových válečných akcí.

Delegáti se právě vrátili. Vypravovali, jak pořídili. Nedostali se do Jekatěrinburgu, nýbrž jen do Ufy. Zastihli tam právě jednoho člena Národní rady, a tak si s ním od srdce promluvili. Vylíčili mu zlou situaci, řekli mu, jaké jsou v rotách ztráty, kolik je nemocných a jaké jsou vyhlídky, kdyby byli dobrovolci zase donuceni vyjít z vagónů a účastnit se nových bojů. Řekli mu, že vojáci jsou odhodláni z vagónů nevystupovat. Člen Národní rady byl neobyčejně překvapen, o ničem nevěděl. Takováhle že je situace? Na růžových skráních vystávaly mu drob-

né kapičky potu, a přece salónní vagón nebyl nijak zvlášť přetopen!

Vtom vstoupil do oddělení, v němž se rozmluva dála, bratr Turek, člen starého plukovního zastupitelstva, které již dávno ztratilo důvěru mužstva. Turek byl člověk, který se osobně bojů nikdy nezúčastnil, proto válečné nadšení z něho ještě nevyprchalo. Že je zlá situace? Nesmysl! Ulejšák a šplhoun se smál. Jen ať vedení dá rozkaz, samo se přesvědčí, co naši hoši ještě dovedou! Tihle - a ukázal přítom na delegáty jsou štváči, a je-li v pluku přechodně špatná nálada, pak je to jistě jen jejich zásluha...

Člen Národní rady si oddechl. To je přece československý voják, jaký má být! Uvěřil arci jemu a ne delegátům. Nezbývalo mnoho, aby je nevyhodil ze svého vagónu I. třídy.

„Ufa je od nás několik kilometrů,“ končil referát jeden z delegátů, když se potom vrátil ke své jednotce, „a ani tam nikdo neví, jak to zde skutečně vypadá. Jak to mohou vědět v Jekatěrinburgu? Nepomůžeme-li si sami, nikdo nám nepomůže!“

„Ať si jde tedy na frontu Národní rada s takovými hrdiny, jako je bratr Turek. My nejdeme nikam!“ vykřikovali dobrovolci.

Pak se sešli důvěrníci všech rot.

Rozkaz k vystoupení byl už vydán, jen se nevědělo, který prapor byl určen, aby první vystoupil z těplušek. Vystupovat se mělo v Belebeji.

Důvěrníci, když se sešli, byli trochu zamklí, nepadl ani jediný vtíp. Nejdříve obšírně referoval jeden po druhém, jaká je v jeho oddíle nálada. Všude byla stejná: z vagónů nikdo vystupovat nebude. Hlavním usnesením bylo vyslat deputaeti k novému veliteli divize plukovníku Švecovi, „aby mu vylíčila náladu vojska a požádala ho, aby od vojenské akce bylo upuštěno.

Velitel divize však deputaci nepřijal.

Důvěrníci se sešli znovu a rozhodli, že děj se co dej nikdo z vagónů nevystoupí. Než se rozešli, pevně si stiskli ruce. Důstojníci netrpělivě čekali na výsledek schůze.

„Jaké je rozhodnutí?“

„Vystupovat se. nebude!“

Důstojníci přijímali toto usnesení s netajenou radostí.

Nejdříve odjížděl do Belebeje první prapor. Z vlaku volali dobrovolci:

„Do Belebeje pojedeme, ale na frontu nás nedostanou!“

Velitelem nové fronty byl jmenován plukovník Švec, dobrý velitel, jehož si dobrovolci oblíbili jak pro jeho osobní vlastnosti, tak i pro jeho vojenské schopnosti. Ačkoli byl nejšlechpnější ze všech velitelů, byl teprve nyní jmenován divizionářem a bylo mu uloženo, aby zahájil novou ofenzívu proti rudým, a to s pluky, které právě prodělaly těžký ústup od Samary a jimž sám osobně slíbil odpočinek. Plukovník znal své vojáky a znal situaci. Věděl dobře o náladě mezi mužstvem, protože předtím přijal několik deputací. Nepochopil-li poslední, bylo to pochopitelné. Co mu mohla říci nového? A co on jí? I on, jako celé vojsko, byl vyčerpán, nervově předrážděn a unaven. Byl velitelem, chtěl plnit rozkazy. Věřil, že jeho osobnímu vlivu se podaří přimět divizi k poslušnosti. Nejvíce spoléhal na první prapor svého mateřského pluku, kde kdysi sloužil jako prostý voják. Věřil, že příklad 1 praporu strhne za sebou i ostatní. Proto také poslal do Belebeje tento prapor nejdříve.

Prapor však odmítl vystoupit. Švec, dotčen i dojat, šel sám za svými vojáky. Šel mezi ně právě tak, jako před několika týdny v Samaře. Věřil, že přijde-li k nim a promluví-li s nimi jako tehdy, podaří se mu vojáky přemluvit. Ale vojáci posled-

ní dobou prožili tolik zklamání! I Švec jim v Samaře sliboval oddech; a teď místo toho chce na nich nové boje! Všichni vojáky houpou, nikdo s nimi nemá slitování. Nevěří nikomu, kdo není z nich.

Před seřazeným prvním praporem nejstaršího prvního pluku se srazili divizní velitel a důvěrník praporu desátník Vodička. Napřed mluvil plukovník, po něm desátník. Slova plukovníkova se odrážela od těl vojáků jako od mrtvé stěny. Jeho slova se podobala slovům Bohdana Pavlů, Rudolfa Medka a jiných, kterým se tak dobře žilo daleko za frontou, v Jekatěrinburgu. Vodička mluvil za sebe, za přítomné vojáky, mluvil za celé vojsko. Nakonec prohlásil, že nikdo z vojáků z vagónu nevystoupí.

„Komu tedy víc věříte? Mně nebo Vodičkovi?“ otázal se pateticky plukovník, sázeje vše na poslední kartu.

„Vodičkovi!“ zahučelo to kolem dokola.

Plukovník Švec odcházel zdrcen od svého praporu, v němž kdysi sloužil jako řadový voják. Byl nemocen, vyčerpán, unaven a zhnusen.

V noci nato se plukovník Švec ve svém vagónu v Aksakově zastřelil.

Všichni byli tehdy nemocní, na smrt unavení a všichni si již počínali uvědomovat nesmyslnost celého tažení proti bolševické revoluci.

Vojsko ztratilo svého nejlepšího velitele. Jeho sebevražda byla příliš silnou injekcí, po níž se dostavila malátnost a nerozhodnost.

První se vzpamatovali důstojníci.

„Zabili jste plukovníka Švece!“ volali nyní plni rozhořčení.

„Dokažte, že nejste baby. Jeho smrt můžete odčinit, jen když vystoupíte z vagónů a půjdete na frontu!...“

Nejvíce křičeli lidé od štábů, z kanceláří, lékaři, pekaři a důstojničtí sluhové.

Vojáci tedy z vagónů vystoupili, ale dobrá třetina se jich hlásila nemocnými.

Nová fronta vlastně nikdy nebyla vytvořena. Vesnice se sice obsazovaly, ale hned se zase opouštěly. Čechoslováci, když zpozorovali, že na vesnici nastupují rudí, chvatně ji vyklidili, a rudí, když zjistili, že nastupují Čechoslováci, moudře ustoupili.

Jednoho dne přijel za velitelem praporu jezdec od štábu. Dohonil vojáky v nízkém, ubohém zasněženém lesíku. Vojáci měli právě odpočinek.

Velitel přečetl hlášení, řekl něco důstojníkům a pak si shromáždil kolem sebe všechno mužstvo.

„Bratři,“ pravil, „dvacátého osmého října byla v Praze prohlášena samostatnost Československé republiky. Prvním prezidentem prohlášen profesor Masaryk...“

Ticho. Nikdo neprovolával slávu, nikdo nevyhodil do výše čapku. Možná že nás zase houpají...

Prapor se znovu dal na pochod. Puška jako dřív tížila rameno stejně a nohy se zvedaly stejně těžce jako dřív, než jsme měli republiku...

„To je asi v Praze slávy! Vlají tam prapory, zní hudba, zpěv...“
protrhl někdo ticho.

„A my se zde tlučeme a ani nevíme proč...“

„Národu jsme vybojovali svobodu...“

„A kdo je ten národ? Což my k němu nepatříme? Doma slaví vítězství, a my tu všichni zdechneme jako štvaná zvěř!“

Byl by to škaredý omyl, domníval-li by se někdo, že zpráva na niž mnozí čekali tři léta, dodala vojákům bojového ducha.

V noci na stráži pravil Saska malému Fajglovi:

„Představ si, že tě to zítra klepne. Ted', když vlastně je už dobojováno. Nebylo by to hloupé?“

Malý Fajgl o tom uvažoval, představa smrti se mu mnoho nelíbila! Odpověděl:

„Ted', když je na všech frontách mír? Ted' se ještě dát zabít?“

A jako malý Fajgl nebo nohatý Saska uvažují všichni, kteří stojí na stráži v mrazivém větru, i ti, kteří se převalují z boku na bok ve špinavých hadrech na pryčnách v ubohých mordvinských příbytcích.

Bylo by opravdu hloupé dát se ted' zabít!

27 DÁLE NA VÝCHOD

Roty byly nyní velmi slabé a potřebovaly každého muže, a jak to už bývá, dostali lékaři shora ještě pokyn, aby uznávali vojáky nemocnými jen v krajním případě.

Melišek, který platil u roty za jednoho z nejodvážnějších, který se nevyhnul ani jedinému boji a který byl dvakrát raněn, na jednu se vážně roznemohl. Hlásil se nemocným, ale lékař ho neuznal.

Melišek uchopil svou pušku a před celou rotou ji zarazil hluboko do země.

„Už jsem dobojoval. Na frontách už je mír!“ řekl a celá rota mu dobře rozuměla.

Za nemnoho dní oddíly, které se potloukaly na belebejevské frontě, byly odvolány a na jejich místo přišly části svěžejší, ale ani ony neudržely dlouho tuto nešťastnou frontu. Dosažením

revolučního cíle, prohlášením samostatnosti Československé republiky, armáda ztratila schopnost bojovat. Vojáci říkali:

„Do armády jsme se přihlásili dobrovolně. Naším cílem bylo vybojovat národu samostatnost. Československá republika byla již vyhlášena, k čemu tedy ještě bojovat? Nyní je třeba starat se o návrat domů.“

Sotva si vojáci ve vagónech trochu odpočinuli, přišla ohromující zpráva: reakční politické kruhy v Omsku provedly politický převrat. Svrhly dosavadní vládu, která se vydávala za demokratickou a nastolily diktaturu admirála Kolčaka.

Dobrovolci se rozhořčovali:

„Proč tu vlastně jsme? Aby Rusové za našimi zády pod ochranou našich bodáků nastolili na trůn zase cara Nikolaje? Pro tohle máme umírat? Pro tohle se zastřelil plukovník Švec?“

Omský převrat byl velmi vážnou věcí. Dobrovolci až dosud proti bolševikům argumentovali: Vy jste pro diktaturu menšiny, kdežto my jsme pro demokracii, a to je víc! A hle, teď i oni se mají bít za diktaturu, a k tomu ještě za jakou! Za diktaturu zkrachovaných generálů a všelijakých divokých atamanů!

„Poslat do Omska dvě roty Čechoslováků! Ti by jim tu diktaturu nahnuli...“ říkali dobrovolci a měli pravdu. Avšak Národní rada neposlala do Omska ani jediného vojáka, ačkoli se jich stovky ve všech plucích hlásily dobrovolně. Poslala tam jen papírový protest, který nový diktátor hodil do koše.

Jen důstojníkům Kolčak mnoho nevadil.

„V zájmu boje proti bolševikům je nutno se smířit i s diktaturou Kolčakovou,“ vykládali.

Vojáci se však jimi přesvědčit nedali:

„Co je nám teď do bolševiků? Kdybychom se byli nepletli do vnitřních ruských věcí, dávno jsme již byli doma!“

Melíšek říkal provokativně:

„Když už diktaturu, pak raději sovětskou!“

Po dlouhé době se vlaky daly zase do pohybu. Jelo se na východ. Kam? Domů? Nikdo nevěděl. Ale hlavní je, že se zase vesele otáčela, nárazníky skřípaly a lokomotivy vydechovaly vysoké sloupy dýmu. Vojáci si posměšně prozpěvovali:

„Spějme dál, za Ural,

by nás Lenin nedohnal ...

Na jedné uralské stanici vypadl pekař Richter z vagónu a jiný vlak, který právě křížoval na druhé koleji, rozmačkal. Richter byl předtím zcela opilý.

Tomu pekařovi, na jehož chléb celý prapor nadával, říkalo se mistr popravčí nebo také ras. Bojů se téměř nikdy nezúčastnil, zato se však hlásil dobrovolně k popravám zajatců. Popravy prováděl podle svého plánu. Nejdříve postavil odsouzence do řady, na tři kroky od sebe, pak dal každému do ruky vojenskou lopatku. Když všechno bylo v pořádku, nařídil: kopat. Každý zajatec musil si vykopat jámu, aby se do ní vešlo jeho tělo. Teprve potom byli odsouzení odpravováni, Richter je střílel z pistole, a byl-li někdo vzpurný, rozbíjel mu také rád hlavu lopatkou. Takové práci se frontovní vojáci vyhýbali, jen pekař Richter a trubač Brambora si ji neradi dávali ujit ...

Richter měl slavný pohřeb. Hrála plukovní hudba a pravoslavný bátuška promluvil nad jeho hrobem:

„Klademe do posvátné ruské země tělo hrdinovo, který položil svůj krásný, mladý život za svobodu své vlasti i za blaho bratrského ruského národa ...“

28 VOLBY

Celý pluk se sešel v Čeljabinsku. Jeho vlaky stály na zadních kolejích zatřískaného nádraží. Když se šlo na perón pro horou vodu na čaj, bylo nutno podlézat deset nebo patnáct vlaků, vydávat se v nebezpečí a ještě přinést čaj zcela vychladlý. Silně mrzlo. Třicetistupňový mráz byl na denním pořádku. Ve vagónech byla zima, třebaže se v kamínkách topilo nepřetržitě. Kovové součásti vagónů bývaly potaženy několik milimetrů silnou jinovatkou. Ti, kteří spávali na podlaze vozů, často přimrzávali za vlasy nebo za bašliky, jimiž měli omotány hlavy, k stěnám vagónů.

Atmosféra v těpluškách byla k zalknutí. Třicet lidí ve voze dýchalo; jedlo, potilo se, kouřilo. Dveře se otvíraly, jen bylo-li nezbytné.

Z dlouhé chvíle se vedly nekonečné debaty. O jsoucnosti Boha, o hvězdách, o spravedlnosti, o tom, jak to asi vypadá doma, o Kolčakovi, o Sibiři, o socialismu. Nejčastěji však o tom, že by už bylo třeba se na všechno vykašlat a vydat se na cestu domů. Noviny psaly, že na Sibiř přijel právě generál Štefánik. Také o něm se mnoho mluvilo. Někteří byli toho mínění, že přijel na Sibiř, aby armádu odvezl domů, jiní, kteří ve všem viděli nějaký podfuk, vyslovovali obavy, že Štefánik přijel jen proto, aby do vojáků nalil nového ducha a aby s nimi na jaře mohl do nových bojů proti bolševikům. Všichni se shodovali v tom, že si mohl zůstat ve Francii.

Tou dobou nebyla už mezi vojáky naprostá jednota. Dělili se na dvě hlavní skupiny: vládní a protivládní. K vládním patřili téměř všichni důstojníci, vojáci od štábů, písaři a vůbec všichni „ulejváci“, jichž bylo všude dost. Politicky stáli na straně

admirála Kolčaka a chtěli dovést boj proti sovětům do vítězného konce. Z frontových vojáků k této skupině nepatřil téměř nikdo. Ti tvořili druhou, daleko větší skupinu - protivládní. Orientováni byli víceméně socialisticky, boje s bolševiky se zříkali a chtěli se co nejdříve dostat do Vladivostoku a odtud domů. Podle názoru vedení, které stále ještě neupustilo od myšlenky dobýt Moskvu a slavným pochodem přes Rusko se dostat do vlasti, byli tito dobrovolci zbolševizovaní a potřebovali, aby jim byly napraveny hlavy.

Do věčných hádek a debat přišla najednou zpráva o vypsání voleb do sněmu československé revoluce na Rusi. Sněm do něhož každý pluk vysílal čtyři poslance, byl nejvyšším správním a politickým orgánem dobrovolecké armády. Měly se již volit dávno, ale pro válečné operace bylo vypsání stále odkládáno.

V Čeljabinsku se nemluvilo o ničem jiném než o sněmu. Plukovní zastupitelstvo svolalo schůzi rotních důvěrníků a navrhlo kandidátku, která za normálních poměrů by byla prošla. Ale poměry byly zcela výjimečné. Plukovní zastupitelstvo bylo voleno ještě na Ukrajině a až na malé výjimky patřilo nyní ke straně vládní. Téměř všichni jeho členové už dávno ztratili důvěru mužstva, když už pro nic jiného, tedy proto, že většina se stala „ulejváky“.

Kandidátka, kterou navrhlo plukovní zastupitelstvo, byla arci vládní a veliteli pluku se neobyčejně zamlouvala.

A kandidáti, majíce jistotu, že budou zvoleni, když za nimi stojí sám velitel, procházeli se sebevědomě po nádraží, třeba mrzlo až praštělo, a vykládali každému, kdo byl ochoten je poslouchat, že návrat do vlasti je jedině možný a čestný, jestliže si cestu probojujeme bolševickým Ruskem.

Posluchače měli jen z řad ulejšáků. Zato v těpluškách to vřelo:

„Do bot s vaší kandidátkou! To už bychom mohli volit za svého poslance přímo velitele pluku!“

Lampa zavěšená na stropě těplušky se houpala. Vojáci říkali, že je to tím, jak Mazánek líčil milostná dobrodružství, která prožil před válkou ve Vídni. Mazánek vypravoval, ostatní se smáli, kouřili machorku a popíjeli čaj z velkých a nevzhledných číšek.

Najednou někdo prudce zabušil na dveře těplušky.

„Co zas? Pustíme si sem zimu, to tak!“ nevrle pravil Mojžíš, který spal hned u dveří a nejvíce trpěl zimou.

Nikomu se nechtělo otvírat dveře, ale bouchání se opakovalo.

„To bude jistě felák, potřebuje někoho na službu,“ mínil desátník, mrzutě vstávaje a nasazuje si papachu.

„Ať nám dá pokoj!“ doporučoval někdo v koutě.

Desátník však přece jen šel otevřít. Do vagónu se vhrnulo mnoho studené páry. Dlouho nebylo nic vidět. Teprve když si oko zvyklo, uviděli dobrovolci u vagónu postavu oblečenou do ovčího kožíšku a s hlavou omotanou velbloudím bašlikem.

„Kluci, dělejte, nemám kdy, musím oběhnout ještě dvě roty. Nesu vám novou kandidátku. Tuhle volte, a ne tu vládní!“

Desátník vzal od něho kousek papíru a rychle přivřel dveře.

Zatím voják v kožíše bušil už zase na dveře sousedního vagónu.

Mazánek přestal vypravovat. Vojáci se seskupili okolo desátníka, který s nedůvěrou prohlížel lístek. Byla to malá osmerka, na níž tiskacími písmeny byla nahektografována čtyři jména. Velmi nečitelně.

„Přečti to nahlas!“ křičeli ti, co zůstali na palandách.

Desátník četl. Byla to jména těch vojáků, které si mužstvo zvolilo za své mluvčí v Aksakově. Na prvním místě bylo jméno Jana Vodičky, který byl ve vazbě, byv obviněn jako původce smrti plukovníka Švece.

„Tohle je přece kandidátka!“ vykřikl někdo.

„A žádní uleváci!“ dodal jiný.

„Kluci, opište si to, ať víte, koho máte zítra volit!“ nařizoval desátník.

Ale vyskytl se jakýsi skeptik.

„Ono je to jedno. Až je zvolíme, budou jako ti první!“ řekl.

„Tak abychom snad volili tebe! Ne?“

Volby se prováděly v rotách, výsledky pak odváděli rotní důvěrníci ústřední volební komisi. Měla svou úřadovnu v osobním vagónu, dobře vytopeném a prostorném, který jinak sloužil za plukovní kancelář.

Ústřední volební komise se již sešla. Většina jejích členů byla vládní. Nálada u nich byla velmi sebevědomá, a když přišel také plukovní adjutant a vyslovil přesvědčení, že bratři budou volit rozumně, teprve stouplo jejich sebevědomí.

„V pluku byla včera rozdávána opoziční kandidátka“ řekl nejspíše jeden z členů komise, který se nepočítal k vládní straně.

„To nemá význam. Několik štváčů si vzpomnělo kandidovat. Bratři jim nenalétnou!“ ujišťoval sebe i ostatní rozumbra-da Drábek.

K polednímu přišel první výsledek. Byl od telefonního oddílu. Všichni se netrpělivě dívali do protokolu. Adjutant se podíval tázavě po Drábkovi.

„Tři čtvrtiny hlasů má opozice. To je divné! A u telefonistů!“ řekl předseda komise.

„Jen až přijdou výsledky od rot! Telefonisti mají nejméně příčin, aby hlasovali se štváči,“ řekl Drábek, tahaje se za svůj mohutný knír.

Brzy přicházely další výsledky. A byly ještě větším překvapením. Prvý prapor volil téměř jednomyslně opozičně, třetí prapor rovněž; jen v druhém praporu vládní kandidátka dostala poněkud více hlasů. Písaři a štábní rota zato jako jeden muž volili vládně.

Tak dal pluk najevo své smýšlení! Škoda že si z toho ti, kteří měli, nevzali poučení!

Velitel pluku pozval tři nově zvolené poslance k sobě. Nejdříve jim gratuloval k zvolení; pak s nimi velmi přátelsky delší dobu rozmlouval. Čtvrtého pozvat nemohl. Seděl ve vězení divizního soudu, obviněn div ne z vraždy plukovníka Švece.

Kamarádi v těpluškách nově zvoleným poslancům negratulovali, ale dali pořádného hobla.

29 VE VLAKU

Noviny zaznamenávaly na permské frontě velké úspěchy. Čechoslováci i sibiřská armáda Kolčakova prý se bijí statečně... Statečně?

Pravda, dobrovolci šli ještě jednou do boje. Šli se zařatými rty, podřizující se neochotně rozkazu svého prvního generála a ministra Štefánika. Věděli, že ti, kteří padnou, padnou zbytečně, Bylo to podivné hrdinství! Zůstat na frontě hladový a nedostatečně oblečený za mrazů až čtyřicetistupňových a dát se případně i zabít pro vítězství admirála Kolčaka!

Generálové pracovali na odvážných plánech, ministři

mluvili mnoho hloupostí, které na první pohled vypadaly velmi vážně. Generál a ministr Štefánik spojoval ve své osobě obě práce: dělal plány, jak se dostat s armádou domů přes Moskvu, a podivuhodně mnoho mluvil, jak si představuje demokracii. Ani v jednom, ani v druhém směru se mu mnoho nedařilo. Přes jeho plány dělali škrty bolševici a s jeho názory o demokracii velmi odvážně polemizovali i prostí vojáci.

Krutě mrzlo. Suchý sníh pokryl širokou, rovnou sibiřskou step, po níž se divoce rozháněl vítr.

Kdo by v té době nevyhledával teplý kout u kamen?

Po třpytících se kolejích, položených na panenskou stepní půdu, ujíždí dlouhý vojenský vlak. Černá, těžce oddychující lokomotiva, čtyřicet červených těplušek a jeden osobní vagón, důstojnický. Všechny vagóny mají komínky, z nichž se kouří. V každém vagóně bydlí dvacet až třicet vojáků. Hrají v karty, kouří, vzpomínají, píší dopisy, které nikdy nebudou adresátům doručeny, nadávají, mrznou.

Hned za lokomotivou je vagón-pekárna. V jedné půli osmikolového amerického vagónu je z cihel vystavěna pec, v druhé půli je skladiště mouky a pečeného chleba. Na pytlích mouky přespávají pekaři. U nízkého okna udělali si poličku a na ní kromě šálků na menáž stojí láhev domácně vyrobené kořalky, medikamenty na vystřikování kapavky a jedna stříkačka, společná pro všechny pekaře. Ve vagónu je teplo a příjemná vůně z čerstvě pečeného chleba.

S pekárnou sousedí vagón-skladiště, přeplněný zásobami: boty, blůzy, bašliky, kožichy, tělohřejky, prádlo, tabák, potravin. Zde spí skladník. Léčí se z něčeho horšího, než je kapavka. Býval to tak hezký a veselý hoch! Leží na balíku prádla blízko kamen, ale třese se zimou. Vzpomíná na Samaru.

Pozval ji tenkrát k sobě do vagónu. Jmenovala se Ňura. Měla velké hnědé oči, měkké jako samet. Do smrti na ni nezapomene.

Skladník teď myslí na svou ženu. Byla mu po celou dobu války věrná? Myslí na malou Helenku. Už musí chodit do školy. Je-li živa...

Skladník cpe do kamen nové dříví. Dříví je suché, praská a vesele hoří. Skladníkovi je zima.

Další vagón je vězení. Zařídili je teprve před několika dny. Je to vagón jako ostatní. I tam v kamnech hoří oheň. Místo dvaceti vojáků jsou tam však jen tři: dva delikventi a jejich hlídač. Je zde rozhodně pohodlněji a čistěji než v ostatních vagónech. Trest spočívá vlastně jen v tom, že delikventi nemohou volně na perón. Ale kdo by v těch mrazech toužil po procházce na peróně? Naopak trestanci mají tu výhodu, že si nemusí chodit pro menáž, o tu se jim musí postarat strážce! Kuchař, řekne-li se mu, že je to pro trestance, vždy dá polévku mastnější a pošle větší a lepší kus masa.

Jeden je zde proto, že odmítl jít na službu, druhý proto, že zpolíčkoval železničáře.

Delikventi i strážce sedí u kamen, rozpálených do červena, a hrají mariáš.

A pak už jsou jen obyčejné vagóny vojáků. Bývaly kdysi pomalované, polepené, vyzdobené a popsané různými hesly. Čas a nepohoda zničily obrazy a smyly hesla. Některá hesla smazali vojáci sami. Jen uvnitř těplušek zůstali titíž vojáci. Pravda, je jich méně, v některém voze o hodně méně, a nejsou už tak veselí a plni důvěry v sebe jako ještě před několika měsíci. Čas, zkušenosti, nepohoda...

V této těplušce žije Agathon Kříž. Býval před válkou zedníkem a už tehdy bylo jeho vášní malovat. Maloval na papíru, plátně, lepence, prknech i na střepinách. Maloval i na vojně. Někteřým kamarádům se to líbilo, většina se mu smála. U Čerdakel několik kroků od Kříže explodoval granát, a od těch dob nebyl Kříž starým, tichým a zamyšleným Křížem. Stal se plachým, nervózním a v noci často plakal. Nikdo nevěděl, pláče-li ze spánku nebo při vědomí.

Poslední dobou psal jen dopisy, které však nikomu neodesílal. Byly určeny jakési Jarmile. Jmenoval ji nejsladšími jmény, vyprávěl jí o své čisté a upřímné lásce a těšil se na shledání. Některé dopisy psal i v neumělých verších.

Kamarádi se Křížovi zle vysmívali. Kříž třeba celý den si jejich výsměšků nevšímal, jako by byl povýšen nad jejich hloupost. Ale jindy vybuchl. Celý se třásl a vykřikoval:

„Jste surovci! Zapomněli jste na všechno, co má být člověku svaté! Jen se kurvíte a nemyslíte na své ženy a děti. Ožíráte se. Máte zkaženou krev, protože jste se mnoho koupali v lidské krvi ...“

Nejrozumnějšímu z celého vagónu dalo mnoho práce Kříže uchláchnout. A pak, když se mu to podařilo, všichni se k chudáku stávali laskavějšími. Mezi sebou už si dávno řekli, že se bratr Kříž jednoho dne zblázní.

Sekava je sedlák odkudsi z Českomoravské vysočiny. Je nejrozumnější z celého vagónu. Klidný, poctivý a statečný, má značný vliv na celou těplušku. V jeho vagóně nikdy nebyly holky, nikdy se nepěstovalo obžerství. Zato se mnoho debatovalo a vykládalo. V nejtěžších chvílích Sekava sílil všechny svým klidem, rozvahou a zdravým optimismem.

Poslední dobou býval velmi zamyšlen. Všechno už ho táhlo domů. Stále jen myslel na svá pole a kdo a jak na nich nyní hospodaří. Otec zemřel v šestnáctém roce a matka už dlouho předtím churavěla.

Sekava ležívá naznak, dívá se k špinavému stropu a myslí si:

„Až zase budu mít v rukou pluh a rovnými brázdami budu obracet naši zemi! Skřivan někde v oblacích bude zpívat a naše stará, dobrá hnědka svým černým ocasem bude odhánět mouchy. Až zase v neděli budu obcházet pole a prohlížet, co dělá žito, oves, jak rostou brambory...“

Sekava je den ze dne zádušnější. Už ani nečte noviny, už ho nezajímá ani Štefánikova demokracie, ani Kolčakova diktatura. Teď je důležitější, je-li matka živa a zdráva, v jakém stavu jsou pole a co je s milou hnědkou...

Ludvík Vařejka celé dni leží přikryt houněmi a myslí na svou ženu. Válka je od sebe odtrhla několik dní po svatbě. Vařejka vzpomíná na každou částku jejího těla: na její prsy s velkými hnědými bradavkami, na její zlaté chmýří pod pažemi a v klíně, na její oblá kolena, na její sametovou pleť. Ve dne na ni myslí a v noci se mu o ní zdávají živé sny. Vypadá jako nemocný.

„Nemohu na ni nemyslet,“ svěřil se svému kamarádovi.

„Snad i ona tak myslí na tebe,“ řekl mu kamarád.

„Snad. Právě z toho snad mám strach. Kamaráde, pět let je dlouhá doba. Pět let válečných, to je jako deset let obyčejných. Snad skutečně nezapomněla. Ale já se tolik bojím, že její prsa už nebudou tuhá a krásná, že její kůže nebude jako samet. Mám strach, že jsem opustil dívku a že se teď vrátím k ustarané, ubohé ženě. Nebudu se moci na ni ani podívat...“

Kozel přivedl do vagónu jakési děvče. Chce prý se svézt do Petropavlovsk a nemá na lístek.

„Svezeme ji,“ říká Kozel, a v jeho očích jiskří veselé plaménky. Ostatní vědí, oč jde.

Dívka je zahalena do hustého ovčího kožichu a hlavu má omotanou vlněným šátkem. Odstrojuje se. Nejdříve snímá šátek z hlavy. Jako hrst zlatých klasů vysypou se z něho překrásné dívčí kadeře. Oči vojáků se na ně dívají jako na zázrak a všem prochází tělem slabé příjemné mrazení. Dívčiny oči se rozhlízejí po vagóně i vojácích zvědavě, téměř dětsky. Pak odkládá kožich. Šat dává tušit krásu jejího mladého těla. Je jisté, že její prsa jsou tuhá.

Kozel nalévá děvčeti čaj a dává do něho mnoho cukru. Děvče už dávno nevidělo tolik cukru, vždyť cukr je tu všude vzácná věc. V dívčích očích je radost, její malá ústa kráší rozkošný, nevinný úsměv.

Všichni se dívají na děvče. Od jeho pohledů, úsměvů a zlatých kadeří jako by bylo ve vagóně světleji.

„Tak, mládenci,“ praví Kozel, jehož hlas se chvěje netrpělivostí, „teď půjdu já a pak jeden za druhým...“ Děvče nerozumí, stále se usmívá...

Říha je důstojnickým sluhou, a ostatní ho proto přezírají. Ještě kdyby snad byl sluhou u plukovníka nebo u velitele praporu, ale Říha posluhuje praporčíkovi, který vlastně na sluhu ani nemá nárok. Vysmívají se mu kamarádi z vagónu, pro praporčíka se mu vysmívají ostatní sluhové, směje se mu i kuchař, když mu vydává pro praporčíka menáž.

Říha za ústupu vyvezl z Krotovky pytel cukru. Nyní jej proměnil za desetitisícovky Kolčakovských obligací. Nakoupil sa-

lámu, bílého chleba a hlavně hodně vodky. Hostí celý vagón. Snad mu pak kamarádi odpustí, že je sluhou u praporčíka ...

Kamarádi pijí, třebaže je to od Říhy. Kdo by v těchto dobách nepil?

Ale veselost z pití trvá jen krátkou dobu. Pak přichází zá-
dumčivost, hádka a na konec rvačka. Kortán s Říhou se chytli
do křížku. Silnější Kortán praštil Říhou, ubohým důstojnickým
sluhou, na rozpálená kamna a Říha si škaredě popálil ruce.

Z očí mu tečou slzy, ruce ho pálí. Vzlyká:

„Dal jsem vám jíst a pít. Nikdo se mě nezastane...“

Kdo by se zastal důstojnického sluhu?

V dolejším koutku vagónu má své místo Suchý, říkají mu
skrčenec. Je malý, má velmi dlouhé ruce, krátké nohy
a smutný hlas. Býval horníkem na Mostecku. Když nyní hoši
občas vykládají, co budou dělat, až se vrátí, Suchý stále opa-
kuje:

„Ani mě nenapadne, až se vrátím domů, abych lezl zase
do šachty a dal se tam pro nějakého židovského uhlobarona
udusit. Odejdu někam do lesů, vykopám si tam dekunk, oko-
lo si nastavím hindrnisy a před vchod do dekunku postavím
mašinkvér. A ať mi přijde někdo poroučet...!“

I v důstojnickém vagónu se vedou nekonečné rozhovory.

Hlavní slov o má poručík Ertl, bývalý učitel. Býval nesnesi-
telný pro své žáky, býval nesnesitelný jako fähnrich v rakouské
armádě a je nesnesitelný jako poručík u 9. roty. Jen důstojní-
ci od praporu - ale ne všichni - dovedou ho poslouchat.

Musíme se snažit stůj co stůj povzbudit bojovného ducha
bratří, abychom se mohli zjara znovu vrhnout na bolševiky jako
jarní přívál ...“

Velitel praporu se směje:

„Jaký přívál, prosím tě. Pojedeme domů! Jen abychom zdraví dojeli!“

Poručík Ertl nerad slyší o domově. Potřebuje nové boje, protože se chce vrátit domů jako major.

30 SESTRÍČKA VĚRA

Studovala medicínskou fakultu na slavné kazaňské univerzitě. Otec jejího děda byl Ital, který se jako potulný muzikant dostal před lety do Ruska. Jeho děti se již porušily. Věřin otec byl vysokým státním úředníkem. Její dva bratři se dobrovolně přihlásili do národní armády a ona sama vstoupila jako milosrdná sestra k Čechoslovákům.

Věra byla útlé, hezké děvče světlých a upřímných očí. Měla bledé a velmi hebké vlasy. Ráda se smála.

„Co chce ta holčička mezi námi?“ říkali zpočátku s opovržením otrlí vojáci. „Jak někdo blízko ní vystřeli, uteče a bude po milosrdí!“

Ale Věra neutekla. Držela se statečně. Šla kupředu, a když bylo třeba utíkat, utíkala s posledními.

V Kazani nosila ještě kabát a sukni, ušité z vojenského sukna, ale brzy poté si na hlavu koketně posadila vysokou papachu s bíločervenou stužkou.

Vypadala jako chlapec. Kam přišla, všude bylo veselo. Jako by s sebou přinášela svit slunce, jaro, radost. Naučila se trochu žvatlat česky. Zнала skoro všechny vojáky od praporu a říkala jim Franto, Pepíku, Vašku. Dobrovolci ji zase jinak nejmenovali než naše Věra.

Chlapi suroví, kteří často o ženách nedovedli mluvit jinak než ve dvojsmyslech a hrubých narážkách, v přítomnosti Vě-

řině si počínali jako sotva škoře odrostlí hoři. Neřekli jedině špatné slovo, nedotkli se jí svými špinavými rukama. Kdyby jí byl někdo ublížil, celý prapor byl by se za ni postavil jako jeden muž.

Když šly roty do boje, Věra navlékala na levý rukáv uniformy odznak Červeného kříže a na rameno si zavěšovala karabinu.

V místech, kde byla Věra, mohlo být nejnebezpečněji, ale v její přítomnosti nebezpečí jako by ani nestálo za řeč. Věra byla ještě dítě, proto se snad nebála ani smrti. Jednou na belebejevské frontě se ustupovalo před prudkým útokem rudých a bratru Vocílkovi přitom kulomet prostřelil obě kolena. Ubožák se skácel. Všichni utíkali a nikoho ani nenapadlo starat se o raněného. Jen Věru! Vrátila se pro něj, vzala ho pod ramena a s velkou námahou vlekla ho po zmrzlém poli. Křičela přitom tak dlouho, až přispěchali dva dobrovolníci aby jí vystřídali.

„Dostaneš za to vyznamenání!“ říkali jí potom.

„Ale vy dostanete pětadvacet! Víte kam! Svého kamaráda byste nechali vykrváčet...“ odpovídala Věra.

Když byl klid a roty žily ve vagónech, Věra ošetřovala lehce raněné a nemocné, pro něž byl ve vlaku vyhrazen jeden vůz. Tehdy oblékala tmavou sukni a bílý nemocniční plášť.

Svítila čistotou a voněla mládím. Chodila od nemocného k nemocnému, tu řekla několik laskavých slov, tu pohladila vousem zarostlou tvář, a když viděla, že někomu toho mnoho nechybí, zašimrala ho znenadání šelmovsky za uchem. Nemocní jí brali za ruce a nechtěli ji pustit. Byli by se celé hodiny dívali do jejích světlých očí, byli by do smrti hladili její malé ruce a pro její hlas byli by zapomněli na všechno ostatní.

Věra krmila nemocné, omývala a převazovala jejich rány. Sedávala u nich od rána do večera, a bylo-li třeba, nastavovala i noci.

„Lepší než vlastní sestra!“ říkali o ní ti, kteří se jako uzdravení vrátili k rotám.

Jednoho dne rotní důvěrník zastal Věru v slzách.

„Co se to stalo?“ ptal se jí.

Ani on, ani kdokoli jiný z celého praporu ještě neviděl Věru plakat.

Místo odpovědi se Věra nahlas rozeštkala.

„Ublížil ti někdo?“

Ale Věra plakala jako malá holčička.

„Urazil tě někdo?“

„Musím jít od vás pryč,“ řekla nakonec a znovu propukla v pláč, který otřásal celým jejím tělíčkem.

„Ty? A proč?“

Věra nepřestávala plakat. Zatím se už sběhlo více vojáků.

Věra pláče, velmi pláče. Stalo se jí jistě něco tuze vážného. Ublížil-li jí někdo, je tu prapor vojáků, a dobrých vojáků, aby ho ztrestal. Věře nikdo nesmí ublížit!

„Mluv, Věro; co se stalo?“ naléhají vojáci.

Věra, vidouc tolik vojáků okolo sebe, přestává plakat.

Oči má sice ještě zalité slzami, ale na tvářích už jí roste úsměv.

„Všem to nepovím, řeknu to jen důvěrníkovi,“ praví. Vojáci se smějí, mají radost, že se Věra již usmívá.

Věra vypravovala důvěrníkovi, jak jeden z důstojníků ji stále zve k sobě do kupé a jak se před chvílí na ni vrhl a že se mu jen stěží ubránila.

Důvěrník zaťal pěsti.

„Neboj se, Věro. Buď klidná a veselá, jako by se nic nestalo. Promluvím si s panem kapitánem, a nepomůže-li to, promluví si s ním celý náš prapor!“

Důvěrník odešel hned do důstojnického vagónu.

Věra se za ním dívá a myslí si: Z vojáků si za tu dobu nikdo nedovolil to nejmenší. Musil to být důstojník, inteligent ...

Přišly vánoce. Vojáci žili v petropavlovských kasárnách a Věra ošetřovala nemocné v nemocnici. Vojáci se nyní se svou Věrou neviděli tak často jako dříve, ale aspoň jednou za týden přicházela na návštěvu do kasáren, a to pak bývalo všem hodně veselo.

„Budeme mít vánoční stromeček. Nezapomeň přijít. Možná že i dáreček dostaneš,“ zvali ji vojáci při jedné návštěvě.

„Vy mi toho, neřádi, dáte,“ smála se Věra, ale slíbila, že přijde.

Vojáci pak sbírali mezi sebou na dáreček pro Věru. A sebralo se mnoho, více než kdo očekával. Stačilo to na kožich, šaty, střevíce i prádlo. Všichni dávali rádi, neboť to bylo pro Věru!

Vánoční stromek září. Vojáci jako malé děti jsou shromážděni okolo něho, dívají se do světél svíček a vzpomínají...

Přichází Věra. Má radost z tolika světél, div netleská rukama. Směje se.

Všichni vlastně čekali na ni. Její radost je i jejich radostí. Důvěrník přináší velký balík a podává jej Věře.

Sta očí se nyní dívá na Věru. Sta očí, které už nejdou hleděly do tváře smrti, sta očí, které už viděly mnoho prolité lidské krve, sta očí, které viděly vraždit, loupit, násilnit, dívá se teď nedočkavě na malé, rozpačité děvče, které neví, co s rukama a očima.

„Žertujete...“ šeptají její rty.

Oči hrubých, otrlých chlapů září štěstím. Všichni se usmívají.

„Nežertujeme! Podívej se!“ praví jejich veselé hlasy.

Věra neví, jak do balíku. Důvěrník jí pomáhá rozbalovat.

Objevuje se kožich, střevice, šaty...

Věra by se chtěla smát radostí, ale pláče dojetím.

Sto lidí je dokonale šťastno z radosti a štěstí druhého. To je štěstí největší. I vojákům se stahuje hrdlo. Jako by tu před nimi stálo jejich vlastní dítě, vlastní žena, vlastní milenka.

Věra se chvěje, chce něco říci, ale nemůže.

„Bratři...“ vypraví konečně ze sebe, ale hned se zase rozpláče.

„Takhle to nejde,“ vkládá se do věci důvěrník, „ještě bys nás všechny rozbrečela. Jdi do kanceláře a tam se převlékni. Pak se nám přijdeš ukázat.“

Věra poslušně jde. Když se vrací, vypadá jako nějaká dáma. V kožichu se ztrácí její malá postavička. Všechny svíčky vánočního stromku na ni svítí a všechny oči starých válečníků na ni hledí.

„Jak ti to sluší, Věro!“ volají vojáci.

Věra se tiše, dojatě usmívá.

Později, když dobrovolnickou armádu přetvořili na armádu podle všech předpisů a důvěrníky pozavírali, odstranili od praporu i Věru. Poslali ji kamsi do nemocnice za ošetřovatelku. Tam se nakazila tyfem a zemřela.

Sestřičko Věro! Dobrota tvého srdce a krása tvého ženství byly silnější než bubnová palba nepřátelské artilérie a útoky obrněných automobilů. To nám bralo lidskou důstojnost, ale ty jsi nám vracela lidskou podobu.

Na tebe, sestřičko Věro, nelze zapomenout!

31 V CIZÍCH SLUŽBÁCH

V Omsku sídlí diktátor. Vládne nad Sibiří, kterou ze jha nenáviděných bolševiků osvobodili Čechoslováci. Vydává manifesty o svobodě, volá do zbraně, žádá oběti na životech i statcích. Nestačí mu Sibiř, chce si podmanit celé Rusko. Mluví o demokracii, ale vládne jako car. Buduje především armádu. Podpisuje objednávky na děla, kulometry, municí a výstroj. Japonci, Američané, Francouzi a Angličané dodávají spolehlivě. Dodávají rádi, neboť válka v Evropě již skončila a zásoby válečného materiálu jsou všude velké. Kolčák platí zlatem, kazaňským zlatem, jež ukořistili Čechoslováci.

Kolčakovi v jeho těžkém a odpovědném díle pomáhá několik ministrů, osvědčených vlastenců. A tito ctihodní pánové mluví mnoho o svaté povinnosti bít se a umírat za vlast, která je v nebezpečí. Sami horlivě chodí na bankety, připíjejí na šťastnou budoucnost, zpívají vznešenou carskou hymnu a hlavně - spolupodpisují objednávky. Tato práce jim jde zvlášť k duhu. Ve Vladivostoku se pro ně nakládají dlouhé vlaky cukrem, konzervami, šatstvem, válečným materiálem. Do Omska přijíždějí zpravidla jen prázdné vagóny. Ministři o tom vědí, ale nic nepodnikají.

Je to stejné nahoře jako dole. Krade se, podplácí. Vraždí se...

Omsk, podobný velké, roztáhlé vesnici, stal se najednou hlavním městem. Naplnili jej ministři, generálové, důstojníci. Našla zde přístřeší všechna společenská elita, která utekla z Petrohradu, Moskvy a povolžských měst. Nízké dřevěné domky provinciálního města nemohly pojmout tolik panstva a dokonce snad nahradit moskevské a petrohradské palá-

ce. Ale Omsk se snažil přizpůsobit se. I zde tekly za dlouhých mrazivých nocí potoky vodky a vína, i zde posilovaly ducha staré vlastenecké písně, i ve zdejším skromném divadle mohly krásné ženy ukazovat své drahé šperky a obnažená ňadra. Společenský žebřík, dole s mužikem, nahoře s generály a ministry, fungoval bezvadně: generálové bili, muži byli bití...

Každý druhý člověk nosil uniformu se zlatými pogony. Všude se blýskaly vysoké důstojnické boty. Lesk jejich holínek sice oslňoval oči, ale podešve byly špinavé k zvracení.

Nejen omskému diktátorovi a jeho ministrům šlo o osvobození Ruska od bolševiků, i spojenci to potřebovali. Jejich zástupci při každé příležitosti prohlašovali, že boj Kolčakův je spravedlivý a že se mu dostane od spojenců největší podpory. Do Omska každý ze spojenců poslal rotu nebo dvě svých statečných vojáků, jichž už nemohli potřebovat ani v koloniích. Na ukázkou. Spojenečtí vojáci hráli kopanou, v karty a nepěkně svými valutami přepláceli nejlepší holky. Obchodní zástupci pak nabízeli své zboží. Někdy zdvořile, jindy méně zdvořile. Angličanům se podařilo výhodně umístit několik tisíc souprav vojenských uniforem, Američané ujednali skvělou dodávku moderních kulometů, Japonci získali veškerou obuv. Francouzové se spokojili přiměřenou provizí ze všech těch obchodů a obchůdků.

Kolčakova vláda už o demokracii ani nemluvila jako kdysi vláda samarská nebo omská. Kolčak již nic neskrýval, naopak říkal hodně nahlas, že vládnout je třeba tvrdě, aby lid poslouchal a náležitě si své vlády vážil.

Jen kdyby Rudá armáda stále nepostupovala! Jinak by se vládlo! Teď Kolčak musí všechny své starosti věnovat ar-

mádě. Vyhlásil mobilizaci. Že mobilizovaní dělníci a muži šli neochotně? Že do mnohých rajónů musily být vyslány zvláštní trestní expedice, aby se mobilizace vůbec mohla uskutečnit? Že nováčkům nebylo co dát jíst a do čeho je obléci? Samé klevety nepřátel vlasti.

Omské noviny o ničem takovém nevěděly. Naopak, psaly o nadšení, s jakým se na frontách bijí sibiřské pluky, o mobilizaci, která probíhá neobyčejně úspěšně a klidně. V zimě se ovšem fronta mnoho neměnila, byly-li přece jen nějaké přesuny, jaký prospěch mohli mít z toho rudí? Horší bylo, že zima byla velmi krutá a že Kolčakova armáda na ni nebyla vůbec připravena. Vojáci trpěli strašlivě zimou a hladem. Také mnoho řádil tyfus.

„Čím to je, že naši vojáci neprojevují nejmenší nadšení?“ ptal se kterýsi ruský generál, když byl právě odeslal do hlavního štábu hlášení o výborné náladě mužstva.

„Jsou tupí a nevzdělaní,“ odpověděl mu jeho adjutant.

Generál se však neměl ptát svého adjutanta, který mu nemohl odpovědět nic chytřejšího. Měl zastavit prvního svého vojáka a jeho se zeptat. Byl by dostal takovouto odpověď:

„Co je nám do vašeho boje? Obnovujete carské pořádky. Bolševici z nás udělali lidi, dali nám půdu a moc. Vy nám teď všechno berete. Kozáci pálí a loupí naše vesnice. Odbíráte nám poslední zásoby. Střelíte naše ženy a děti...“

A jiný by byl možná dodal ještě něco hanlivého o Čechoslovácích!

V dílnách, továrnách a vůbec všude tam, kde pracovalo více lidí pohromadě, prováděla se sabotáž. Nepomáhalo ani že pro výstrahu každou chvíli někoho vytáhli na strom nebo zastřelili. Sabotovaly pošty, doly, továrny, nejvíce železnice.

U každého dělníka aby stál voják s nabitou puškou. Ale na vojáka také nebylo spolehnutí!

Na Sibiři ovšem byli také Čechoslováci, kteří se dobrovolně dali na vojnu, aby vybojovali svému národu osvobození. Jejich generálové a politikové stavěli je nyní do dolů, do závodů pracujících pro armádu, na lokomotivy místo četníků a ruských kolčakovských vojáků. Snad budou spolehlivější.

Ruští dělníci se jich ptávali:

„Řekněte, za jakou svobodu vy vlastně bojujete?“

Když kdesi před Krasnojarskem vyjel z kolejí první: vlak, psaly o tom omské noviny dlouhé články. Pak se vykolejovaly vlaky častěji a nakonec to byla zcela běžná věc. To už omské noviny o tom vůbec nepsaly. Na trati Čeljabinsk-Vladivostok nebylo dne, aby nedošlo k nějaké železniční katastrofě.

Pochopitelně že to nebyly nešťastné náhody, ale úmyslná a systematická práce sibiřských revolučních živlů. Zpravidla v místech, kde se trať zatáčela, někdo z povstalců rozšrouboval kolejnice. Jakmile těžká lokomotiva na ně vjela, kolejnice se rozestoupily a lokomotiva a za ní další vagóny sjely z náspu.

Ale jak to bylo možné? Vždyť trať hlídají Čechoslováci? Kdo jel vlakem a díval se oknem, každou chvíli uviděl na stromě nebo telegrafní tyči viset člověka. Byli to povstalci nebo železničáři dopadení při poškozování trati nebo při sabotáži. Viseli zde pro výstrahu. Nikdo je nesměl sejmout z potupných větví.

Přilétali krkavci a vrány, aby bohatě pohodovali. Vítr cloumal ztuhými těly.

Také mrtví hlídali magistrálu...

Podle jména vládne Kolčak nad celou Sibiří od mongolských hranic až k Ledovému moři, od Uralu až k Tichému oceánu.

„Vládnu nad územím, které je jedním z největších států světa,“ říká Kolčak, smlouvaje se s dohodovými obchodníky, nad jejichž kolekcemi se srdce směje.

Spojenci mu přikyvují. Proč by kazili radost svému dobrému zákazníkovi?

Ovšem rozkazy vladařovy se respektují jakž takž jen na magistrále a na území několika kilometrů na sever a na jih od trati. Dál je volná tajga s neprostupnými lesy, rovné stepi, pole, řídkce rozseté vesničky s mužiky, kteří kolčakovské komedie mají plné zuby. Sbírají pušky, vyrábějí si podle starých receptů střelný prach a místo na divokou zvěř chystají se na lov ještě nebezpečnější. Mají své vůdce. Mají svůj komunismus. Krutě tresťají kvůli kolčakovských vojáků. Brání se i útočí. Jsou pobíjejni, ale i oni usmrcují mnoho nepřátel. Důvěřují svým Kravčenkům a Ščetinkinům.

Takový malý Ščetinkin nebo Kravčenko se najdou pomalu v každé vesnici.

Kolik vojáků by potřeboval ubohý omský diktátor, aby potlačil všechna povstání a pobil všechny Kravčenky a Ščetinkiny!

Ani Čechoslováci nestačí!

Temná noc. Věje studený severní vítr a přináší s sebou spousty sněhu.

Na malé, zapomenuté staničce stojí dlouhý vojenský vlak. Z komínů vagonů se kouří, z některých vyšlehuje oheň. Vojáci spí, spí i ti, kteří mají službu. Co je jim ostatně do Kolčaka?

Ve stepi, několik set kroků od trati, se objevilo několik černých teček. Stále se blíží. Zastavují se až u trati. Jedna tečka jde dopředu. Tiše a opatrně. Je to vousatý mužik, oblečený do starého ovčího kožichu a s ohromnou papachou. Na nohou má primitivní lyže.

Došel až k vagónům. Ohlíží se. Všechno je tiché. Mužik připevňuje na dveře jednoho vagónu jakýsi papír. Pak rychle odchází, zanechává ve sněhu stopy svých lyží.

Ráno četli vojáci vyhlášku, psanou neumělou rukou velkými písmeny:

Bratři Čechoslováci! Vy nejste našimi nepřáteli. Naším nepřítelem je Kolčak! Svou přítomností na magistrále však ochraňujete Kolčaka. Co zde děláte? Proč nejedete domů? Celá Sibiř vzplane povstáním. Neodjedete-li, udusíte se v něm ...

„Ochraňujeme magistrálu pro spojence a pro sebe, ne pro Kolčaka,“ pravil četař.

„Ale Kolčak má z toho především užitek,“ řekl rotní důvěrník, dříve než důstojník neumělou vyhlášku zabavil.

V Paříži se diplomati radí o míru. Na Sibiři je ve válečném stavu každá vesnice. Lidská krev zbarvuje sníh na Urale, lidská krev kropí kolejnice magistrály od Čeljabinska až k Vladivostoku.

Magistrálu hlídají hlavně Čechoslováci. Aby prý měli kudy utéci. Ale neutíkají. Střílejí do povstalců a povstalci do nich. V Omsku generálové kují plány pro jaro. Stále jsou ještě plni víry, že v létě budou hodovat v Moskvě. Jen aby Čechoslováci neutekli! Československý politický plnomocník Bohdan Pavlů upřímně lituje, že se kazaňské zlato stěhuje do Tokia, Londýna a New Yorku. Máme přece svůj stát: Je mladý

a chudý. I v Praze by se našlo pro kazaňské zlato výhodné umístění.

Omšti generálové počítají s Čechoslováky. Politický plnomocník to ví a jede učinit nabídku. Ano; Čechoslováci se zúčastní jarní ofenzívy, všechno pro osvobození Ruska z bolševického pekla, ale admirál bude muset vyplácet Čechoslovákům žold ve zlatě...

Hle, jak dobře se o dobrovolce staral jejich politický plnomocník!...

32 ROZKAZ Č. 588

Generál Štefánik přijel na Sibiř 18. listopadu. 16. ledna podepsal rozkaz č. 588, 20. ledna se vydal na cestu z Ruska. Rozkaz č. 588 byl publikován teprve 28. února.

Třímístná číslice 588 neřekne nic dnešnímu člověku. Tisíce rozkazů se vydalo za války, některé se vyplnily, některé zachránily sta životů a jiné přivodily smrt celým tisícům. V československé dobrovolnické armádě na Rusi nebylo důležitějšího rozkazu nad tento. 588! Kolik lidí při vyslovování této číslice zatínalo pěsti, kolik lidí do dneška na toto prokleté číslo nezapomnělo! Rozkaz č. 588 sáhl až na sám kořen dobrovolnické armády. Jím se rušily všechny revoluční a demokratické instituce v armádě: sněm, Národní rada jako jeho výkonný orgán, plukovní zastupitelstva a rotní důvěrníci, komisaři, prostě všechno, co odlišovalo dobrovolnickou armádu od pravidelné.

Velitelství československé armády vydalo k rozkazu Štefánikovu ještě zvláštní prováděcí nařízení, podle něhož všechny volené orgány měly zastavit svou činnost nejpozději do čtrnácti dnů. Do té doby měl být pořízen také soupis veškerého jmění

těchto institucí a jmění mělo být odevzdáno vojenským velitelstvím.

S rozkazem Štefánikovým bezvýhradně souhlasila odbočka Národní rady, orgán volený vojskem na čeljabinském sjezdu, a podřídila se mu.

Jinak ovšem bylo u mužstva. Všechny pěší pluky, všechny pluky jízdní i dělostřelecké, všechny speciální bojové části a oddíly, celá armáda po publikaci rozkazu se zachvěla. Posádky v Jekatěrinburgu, sídle odbočky, v Šadrinsku, Čeljabinsku, Petropavlovsku, Omsku, Mariinsku, Krasnojarsku, Kansku Jenisejském, Irkutsku i na všech nepatrných staničkách dlouhé magistrály byly vzhůru.

Bylo to překvapení, které nikdo z vedení nečekal, přímo úder pěstí do hlavy. Před několika týdny přijel z Francie nemocný generál, hrdina, první československý ministr. Pro nic jiného nepřišel, než aby armádu odvezl domů. Sám to prohlašoval nejedné delegaci, která s ním rozmlouvala:

„Přišel jsem pro vás. Jinak odtud neodjedu než s vámi!“

A nyní odjel, zanechav celou armádu zlému osudu...A nejen to: podepsal rozkaz č. 588! Podepsal jej skutečně? Podepsal-li jej 16. ledna, proč byl rozkaz publikován až 28. února? 20. ledna opustil Sibiř. Proč nebyl rozkaz publikován za jeho přítomnosti? Nejde zde o podvod vojenských pánů, jimž vždycky velmi záleželo na tom, aby udělali z dobrovolnické armády svůj nástroj?

Vojáci se rozhořčovali:

„Měli jsme své komitety a své sjezdy v době, kdy jsme udivovali svět. Tenkrát nikomu nepřekážely!“

„Vždycky, když bylo vojsku nejhůře, svolávaly se sjezdy a sjezd vždy pomohl. Proč teď, když nám teče voda do Štefánik sjezd nesvolal?“

„Komitěty nám byly zárukou demokracie a byly jistotou že nás nebude zneužito!“

„Nahrazovali nám veřejné mínění!“

„Do armády jsme se hlásili dobrovolně. Nejsme žoldněři! Nepotřebujete-li dobrovolníky a chcete-li pravidelnou armádu, musíte nás odvádět!“

„Odkdy je vláda Československé republiky ve válečném stavu se Sovětskou republikou?“

„Ani ministr nemá právo zrušit naše samosprávné instituce, Nedal nám je, sami jsme si dali své zákony a zase jen my máme právo je zrušit! Naše zákony jsou starší než republika. Ministr měl jednat se sjezdem a ne si počínat jako diktátor. Urazil nás!“

„V Praze jistě o ničem nevědí. Ministr to dělal jen o své vůli!“

„Chtějí z nás za každou cenu udělat žoldněřskou armádu, mašinu bez ducha, chtějí nás hnát znovu na frontu, místo aby nás poslali domů! Prodali nás za zlato!“

„Chceme domů!“

„Chceme sjezd!“

Měkký sníh chrupal pod nohama. Z nízkých dřevěných domků se kouřilo. Ženy dodělávaly večeri, stavěly na stoly obrovské samovary a na bílé ubrusy kladly jídelní příbory. Slunce již zapadlo, na obloze zůstala po něm krvavá záře, připomínající požár.

Důvěrník 11. roty a jednatel plukovního zastupitelstva šli vyšlapanou cestou z města k vojenskému lágru.

Důvěrník, starý Halas, černý a rozložitý chlapík, bývalý brněnský textilní dělník, konečně promluvil:

„Co bude dělat naše plukovní zastupitelstvo?“

„Budeme protestovat. Jako u jiných pluků.“

„Protestovat? Jaké protesty? Hned bílit! Zavřít celý zvláštní sbor, který nám nadiktovali místo odbočky, svolat sjezd a zvolit jednu maršrútu: domů. S nikým se nepárat.“

„Nejdříve svoláme všechny rotní důvěrníky.“

„Ale telegraficky!“

Jednatel plukovního zastupitelstva stál sám na konci nádraží a díval se do dálky, kde se sblížovaly kolejnice.

Šel tudy důstojnický sluha Hlavaň.

„Tak už jste dokomitéovali,“ smál se uštěpačně.

Jednatel neodpověděl. Bylo mu hanba z tohoto dobrovolníka, kterého chytli na Ukrajině, když se vracel s německými zajatci do Rakouska. V jeho hlavě vířilo na sta myšlenek:

„Žoldáky z nás tedy udělali! Vojsko bude teď sloužit každému, kdo mu zaplatí. To je tedy konec revoluční dobrovolnické armády! Šlápli na nás, naplili nám do tváří ... Proto jsme dávali všanc své životy, proto jsme na Ukrajině, na Volze a na Urale pohřbili tolik dobrých kamarádů. Proto jsme osvobozovali vlast, aby nám sem nakonec poslala generála, který nás všechny jedním podpisem zbaví všech práv. A jen proto, abychom dál umírali v cizích službách. Komu je třeba našich obětí? Republice? Sotva, spíše Angličanům, Francouzům, Japoncům a hlavně Kolčakovi. Pro ně se však bít už nebudeme. I kdyby přijelo ještě deset ministrů ...

Jednatel plukovního zastupitelstva, mladý hoch, zatínal pěsti.

„Kdybych měl sám jediný z celého pluku protestovat, budu. Jde o naši čest. Kdybychom mlčeli, naši kamarádi doma, naši otcové a naši bratři by nám musili naplít do tváří, až se vrátíme. I kdyby to mělo stát život, nesmíme mlčet...“

Takovým rozhodnutím se mu ulehčilo. Šel potom do svého vagónu a dal se do spisování plukovní rezoluce.

Pluk byl roztroušen po trati dlouhé mnoho kilometrů. Každá rota stála na jiné stanici, ale telegrafista si nedal pokoj, dokud nedostal spojení se všemi oddíly. Zval všechny rotní důvěrníky na důležitou schůzi.

Dostavili se všichni, na schůzi přišel i velitel pluku, plukovní komisař i nedávno zvolení poslanci.

Nálada byla vážná a zpočátku zamlklá. První dostal slovo jednatel plukovního zastupitelstva. Nejdříve přečetl rozkaz ministrův, potom rezoluce 3. a 4. pluku, které byly již odpovědí na Štefánikův rozkaz. Sám své stanovisko zatím neřekl, ale vyzval k projevům rotní důvěrníky. Mluvili téměř všichni. Mluvili staří vojáci, vyznamenaní v mnohých bojích, věrní a spolehliví vojáci, mluvili mladí hoši, stejně udatní a spolehliví. Mluvili neobratně, nenacházeli správné výrazy, mluvení jim dělalo obtíže, ale smysl všech řečí byl stejný:

„Ministrova rozkazu neuposlechneme. O věci musí s konečnou platností rozhodnout sjezd. Sjezd je náš nejvyšší orgán. Jestliže jsme bojovali za demokracii, musíme se podle ní řídit.“

Mluvil plukovní komisař, důstojník. I on mluvil ve stejném duchu.

Pak se přihlásil ke slovu velitel pluku. Jediný obhajoval ministrův rozkaz, ale ani jemu nešla slova od srdce. Konal spíše svou povinnost, než aby přesvědčoval.

Nakonec mluvil jednatel plukovního zastupitelstva. Shrnul všechno, co řekli důvěrníci, a pak předložil k schválení rezoluci. Aby měla větší váhu a každého zavazovala osobně, navrhl, aby rezoluci osobně podepsali nejen všichni důvěrníci, ale i všichni dobrovolníci.

Rezoluce i návrh byly přijaty jednomyslně, jen velitel pluku nehlasoval.

Kromě důstojníků, důstojnických sluhů a několika písařů podepsal rezoluci celý pluk.

Podobně se dalo ve všech oddílech na celé magistrále. Politický plnomocník Bohdan Pavlů, jehož ministr po svém odjezdu jmenoval svým zástupcem, přijímal rezoluce. Delegáti, kteří mu je doručovali, říkali, že je hází do koše, on však tvrdil, že je posílá do Prahy. Jeho rozmluvy s delegacemi byly krátké a vždy stejné.

„Celá armáda je proti rozkazu!“

„Nemám právo rozkaz odvolat nebo jej měnit.“ „Vyžádej si tedy povolení z Prahy!“

„Podám hlášení!“

„To bude trvat věčně. Telegrafuj!“

„Nemohu. Z ohledu na spojence.“

„Tedy aspoň odsuň provádění rozkazu do té doby, než přijde rozhodnutí z Prahy!“

„Nemohu.“

Mohl, ale nechtěl!

Jaký div, že politický plnomocník se stal nejnenáviděnější osobou. Mluvil-li kde, byl dobrovolci ukřičen, jeho salónní vůz byl poplíván...

V celé armádě to vřelo odporem proti politickému vedení a protože důstojníci šli s ním, i proti vojenskému vedení. Vojíci nabývali sebevědomí, zatímco důstojníci vliv ztráceli.

Objevily se i jakési zprávy v ruských novinách, ale politický plnomocník dovedl je ještě dementovat.

Proti vůli vedení začali se do Jekatěrinburgu sjíždět sjezdoví delegáti.

33 ZAKAZANÝ SJEZD

Politický plnomocník přijímal denně delegace od všech pluků. Ve dne vedl podrážděné rozmluvy s vojáky, večer se radil s generály. Bydlel ve vagóně I. třídy Východočínské železnice, ačkoliv admirál Kolčak mu nabídl zvláštní luxusní vagón. Delegace se musily nejdříve hlásit u plnomocníkovy pobočnicka, který žádal na každém dobrovolci vojenské dokumenty. Většina delegátů takové dokumenty samozřejmě neměla, ale to na věci nic neměnilo. Plnomocník byl zástupcem demokratické vlády a musil přijmout všechny delegace.

Na každou delegaci spustil nejdříve hrůzu:

„Jste vojáci, nebo spolek? Jste-li vojáky, poslouchejte, nejste-li vojáky...“

Plnomocník byl silný, krevnatý pán. Rudl v obličejí a nafukoval se. Oh, jeho úřad nebyl lehký!

„Celé vojsko je spokojeno. Jen kdyby v každém pluku nebylo několik takových štváčů, jako jste vy...“

Ale nedořekl, co si myslel. Pohled na jednoho člena delegace, ověšeného několika kříži za statečnost, ho zarazil.

Pak mluvili vojáci:

„Svámi rozkazy podkopáváte základy naší armády. Vyháníte z ní ducha, který jí činil slavnou a nepřemožitelnou. Vám už na armádě nezáleží!“

„Nemohu dělat nic jiného, než vaše žádosti předložit vládě republiky, a to také dělám. Rozhodne-li vláda, že komitěty mají zůstat; zůstanou; nepřijde-li však z Prahy jiný rozkaz, musíme všichni respektovat rozkaz generála Štefánika.“

„Vláda se jistě rozhodne pro komitěty!“

Plnomocník hned zchladil naději delegátů:

„To není tak jisté! Naopak! V nejbližší době bude vydán rozkaz, podle kterého každému, kdo nechce být dobrým a poslušným vojákem, bude dána možnost vystoupit z armády. Beztak nás vydržování armády stojí mnoho peněz a starostí. Lépe, budeme-li mít jen osm pluků, ale spolehlivých, než dvanáct, na něž spolehnutí není ...“

Tohle bylo příliš mnoho. Starý voják, který sloužil od roku 1916, se rozčilil:

„Tak teď už nás nepotřebujete? Teď vás stojíme mnoho peněz? Teď může každý táhnout, kam mu napadne? My, kteří jsme po tolik let nasazovali své životy, můžeme teď zdechnout někde za plotem jako psi? Díky vaší politice nikdo nám nyní na Sibiři nepodá ani sklenici vody! Teď tedy republika k nám nemá žádné povinnosti? Co mluvíš ty, jako by mluvila republika, neboť ty jsi zde jejím zástupcem. Nás to uráží, Ale to prohlašuji: my jsme svou povinnost k republice plnili a splnili, republika musí splnit svou povinnost vůči nám. My z toho neslevíme. Sibiřskou armádu jsme si stvořili my a my si ji nedáme rozvrátit. Ani od lidí, kteří ještě dnes vystupují jako zástupci republiky. To byste se, páni bratři, velmi zmýlili; že to půjde tak lehce, nás, staré bojovníky, vylučovat z armády! My jsme vám dnes drazí! Tak proč mobilizujete Němce z Čech? Ano, takové vojáky vy dnes potřebujete. Z nás však takoví vojáci nikdy nebudou!“

Plnomocník se usmívá:

„Nesmíš, bratře, brát všechno tak, jak se mluví... Jistě že nám jde o zachování armády, ale právě proto musí zmizet komitety. Jsou bolševickým přežitkem. Denně podávám do Prahy zprávy o stavu armády, ale nedostávám odpovědi...“

Hodinu, dvě a někdy ještě déle trvaly rozmluvy plnomocníka s delegacemi, ale měly jen ten význam, že se delegáti vrátili ke svým oddílům ještě radikálnější a ještě přesvědčenější, že plnomocník hraje s celým vojskem nepěknou hru.

Také delegace 3. pluku přijela za plnomocníkem do Omska. Ovšem bez dokumentů, neboť velitel tohoto pluku patřil k nevládnějším. Dal telegrafovat do Omska, že tam odjeli bez dokumentů tři vojáci jeho pluku a že žádá, aby byli ihned zatčeni. A vskutku, sotva delegace 3. pluku vystoupila na omském nádraží, přikročila k ní hlídka vojenské policie.

„Vy jste delegáti třetího pluku?“

„Ano. A co je?“

„Mám na vás zatykač. Ale nejsem tak špatný chlap, abych zatýkal delegáty...“

V Jekatěrinburgu se sešli zástupci všech pluků a oddílů. Debatovali, schůzovali, ale nevěděli, jak zmocí situaci. Nakonec pozvali politického plnomocníka, aby se s ním dohodli. Plnomocník opravdu přijel mluvit a jednat s vojáky, na něž z valné části byl vydán zatykač.

Shromáždění ho uvítalo klidně a chladně. Plnomocník se mračil a první si vyžádal slovo.

„Občané,“ mluvil, „nepřišel jsem k vám ani jako voják, ani jako plnomocník, nýbrž jako občan. Jako plnomocník bych mezi vás přijít nemohl. Mám dostatečnou moc, abych vás dal dnes nebo zítra násilím rozehnat, ale já to neučiním ...“

„Protože tolik moci nemáš,“ padla pravdivá poznámka.

„Přišel jsem vás varovat, přišel jsem, abych učinil poslední pokus přemluvit vás, abyste se podrobili rozkazům...“

Mluvil dlouho; ještě déle mluvili delegáti, ale nedohodli se. Sjezd jen formuloval přesně své požadavky a písemně je předložil politickému plnomocníkovi. Plnomocník je přijal.

Doma je hodil k objemnému balíku ostatních rezolucí.

Tím ovšem nebyla věc vyřešena. Konflikt vlastně teprve začínal. I posledního vojáku bylo jasné, že bez boje plnomocník kapitulovat nebude. Proto sjezd zvolil své předsednictvo, které mělo fungovat nepřetržitě, a dohodl se na směrnicích, které měly být dodržovány u každého oddílu. Směrnice zněly:

1 - Řádný sjezd se sejde v městě Tajze 20. května. Do té doby vojáci všech částí budou provádět pasivní rezistenci.

2 - Rozkaz č. 588 se nevyplní.

3 - Nikdo ani za nic nepůjde na frontu.

4 - Nikdo nebude stávkokazem při stávkách ruského dělnictva.

5 - Nikdo nebude vykonávat policejní služby proti ruskému obyvatelstvu.

6 - Žádným činem nepodporovat Kolčaka.

7 - Všemi prostředky dokazovat spojencům, že československá armáda není již schopna vojenských akcí.

8 - Nikomu nevydávat zbraně.

Vedení zpočátku nemělo v úmyslu užít násilí, domnívalo se, že jiné prostředky budou účinnější. Aby odvedlo pozornost vojáků od politiky, zvýšilo najednou podstatně jejich plat, nepoměrně víc však plat důstojníků.

Ale v tom se vedení škaredě přepočítalo. Devět desetin armády zvýšené služné nepřijalo, a kde se tak stalo; rozdíl mezi starým a novým služným byl věnován ve prospěch sjezdových akcí! Důvod, proč se tak stalo, byl zásadní. Podle starého

zákona zvyšovat nebo snižovat vojákům plat směl jedině sjezd. A svolání sjezdu vedení odmítlo.

„Zvýšení služného je protizákonné. Budou je musít jednou zaplatit naši dělníci, a my nemáme v úmyslu vytahovat jim z kapes poslední peníz. Nepotřebujeme zvyšovat služné, ale potřebujeme svolat sjezd!“ říkali vojáci.

Je třeba dodat, že důstojníci zvýšené služné přijali do noho!

Přišel 1. máj, svátek všech pracujících.

Sjezd vydal pokyny, aby se všude pořádaly tábory 1idu, třebaže na území ovládaném Kolčakem jakékoli projevy byly přísně zakázány.

Byl to opravdu zase jednou revoluční 1. máj. Všude, kde stály vlaky československých dobrovolců, byly vztyčeny rudé zástavy. Rudě byly vyzdobeny těplušky, rudé prapory visely i z nádražních budov. V Tajšetě vlál rudý prapor i na vodárenské věži.

Sjezd se neptal ani admirála Kolčaka, ani politického plnomocníka, ani vojenských velitelů.

Na tábory se dostavilo i mnoho ruských dělníků, kteří sami nesměli manifestovat a demonstrovat. Naslouchali cizí řeči, pochytili sem tam nějaké slovo, ale dobře chápali, oč jde. Jejich oči se usmívaly. A když pak nakonec zazněly revoluční písně, zpívali nadšeně s sebou.

Sjezd předpokládal, že pasívní rezistence a jednotnost celého vojska donutí politického plnomocníka ke změně stanoviska, ale zklamal se. Vedení zatím nic zvláštního nepodnikalo, jako by jen vyčkávalo, že vysoko vzedmutá hladina časem sama klesne. Nikdo pro sjezdovou činnost nebyl trestán, do-

konce u některých pluků i samotní velitelé umožňovali delegátům agitaci.

Mnohým se zdálo, že vítězství je na dosah ruky.

Jen „Československý deník“ štvál dál proti sjezdu, dokonce ještě zuřivěji než dřív. Dobrovolci jej zahazovali, šlapali po něm a používali jej k úkonům, k nimž se obyčejně užívá papír nepotištěný.

20. května, podle usnesení jekatěrinburského, sešel se sjezd znovu, a to nejdříve v Tomsku; později se přestěhoval do stanice Zima, aby měl blíže k ústředí, které sídlilo tou dobou v Irkutsku.

Sjezdoví delegáti v Zimě dělali totéž, co v Jekatěrinburgu: schůzovali a debatovali, a hlavně hledali cestu, jak se domoci oficiálního uznání. Vysílali deputace k politickému plnomocníkovi, psali dopisy, ale marně. Kromě toho vydávali pro armádu vlastní časopis, tištěný v tiskárně plukovního zastupitelstva 3. pluku.

V Zimě chyběli jen zástupci 1. pluku, který tou dobou byl posádkou v Irkutsku. Když přijeli i tito poslanci a jménem svého pluku pozvali sjezd do Irkutsku, kde mu zaručili ochranu, sjezd se rozhodl, že se přestěhuje do Irkutsku.

Poslanci žili vlastně nelegálně. Od svých velitelů neměli dokumenty, nikdo se však neodvážil je zatknout. Legitimace sjezdového delegáta platila víc než jakýkoli jiný dokument. Posádka v Zimě je ochraňovala, stravovala a starala se o ně v každém směru.

Do Irkutsku se vypravili poslanci ve dvou částech. Druhá část měla na místo dojet o den později.

První část se dostala do Irkutsku bez překážek. Přijela pozdě večer a na noc se uchýlila do kasáren 1. pluku. Vojáci je přijali srdečně a přátelsky je pohostili.

Jakmile se o tom dozvěděl velitel pluku, spojil se telefonicky se štábem armády. Instrukce, které dostal, byly jasné: delegáti musí ihned z pluku zmizet. Plukovníci obvykle poslouchají, hůře je to s vojáky. Důstojník, který měl službu, z rozkazu plukovníkova začal sice hned prohlížet všechny ubikace a žádal, aby všichni cizí dobrovolci, kteří nepatří k pluku, okamžitě opustili kasárny. Nikdo však jeho rozkaz nevyplnil.

Druhého dne všichni tušili, že se stane něco rozhodujícího. Časně zrána bylo nařízeno, aby se celý pluk shromáždil na nádvoří kasáren. Musí nastoupit i všichni krejčí, ševci, písaři, kucháři a nemocní. Dobře, proč by tohoto rozkazu vojáci neposlechli?

V devět hodin na dvoře kasáren stál celý 1. pluk. Roty tvořily čtverec. Slunce svítilo, vzduch voněl, bude krásný den, ale vojáci stáli tiše, zamračeně.

Nikdo nemluví. Tolik lidí, a skoro úplné ticho.

„Pozor!“ najednou roztrhne ticho plukovník.

Branou do kasárenského nádvoří vjíždí kavalkáda vzácných hostí: politický plnomocník, generálové, vyslanci, politikové.

Vojáci se mračí.

Velitel divize, provázený velitelem pluku, se ocitá uprostřed čtverce. Chvíli se rozhlíží po vojácích a pak slabým, zajímavým hlasem, jemuž málokdo rozumí, se táže:

„Kdo nechce poslouchat rozkazy vlády Československé republiky, necht' vystoupí z řady!“

To je otázka! Kdo nechce poslouchat rozkazy vlády Československé republiky? Všichni chtějí poslouchat. Tady přece

nejde o vládu Československé republiky, ale o něco jiného! Vojáci však chápou, oč jde. Jde o plnomocenskou vládu, která byla ustavena neprávem a násilím! Jde o sjezd. Kdyby velitel položil jinou otázku, například kdo je proti plnomocenské vládě, vylétlo by ze tří tisíc hrdel: všichni!

Vojáci stojí zamračeně, ponuře, nikdo se nehýbá. Nikdo přece nechce vypovědět poslušnost vládě své republiky. Ticho se velmi zamlouvalo udýchanému veliteli divize a snad ještě více politickému plnomocníkovi a jeho svitě. Na červených masitých tvářích plnomocníkůvých se objevil sotva znatelný úsměv. A tu se stalo něco, co nikdo nečekal. Dvě protilehlé strany čtverce se zavlnily a do prázdného prostranství vystupovali dva vojáci: důvěrník 11. roty Franta Halas a důvěrník oddělení rychlopalných děl Karel Krejčí. Vystoupili z řady, aby promluvili za celý pluk, aby řekli přede všemi, že otázka, která byla vojákům předložena, je podvod, že se mají ptát, kdo jde za sjezdem a kdo za vedením.

Krejčí se dívá do lišáckých očí plnomocníkůvých a už otvírá ústa, ale vtom velitel divize, který přece jen není tak hloupý, jak se zdá, sípavým hlasem prohlašuje:

„Karel Krejčí a František Halas se tímto činem sami vyloučili z československé armády...“

Řady vojáků zaševlily. Ale bylo to příliš neočekávané, příliš dobře aranžované a příliš kruté, aby masa na to rychle reagovala. Všichni pod těžkou ranou jako by se schoulili. Ale ještě nebylo představení u konce.

Velitel divize si narovnal na nose skřípec, obrátil se k veliteli pluku a hlasitě, aby to všichni slyšeli, rozkazoval:

„Nařizuji ti, abys okamžitě dal zatknout všechny cizí příslušníky shromážděné v kasárnách tobě svěřeného pluku!“

Poslanci v té chvíli byli v místnostech plukovního zastupitelstva. Čekali, co se bude dít. Dovedli si představit, co bude na vojácích žádat velení, ale nemohli vědět, jak se zachová mužstvo pluku. To, co se stalo, nikdo neočekával.

Kdosi navrhoval útěk.

Proti tomu se ozval předseda sjezdu:

„Utéci nesmíme. Ztratili bychom vážnost před celým vojskem. Ať nás zatknou! Musí nás osvobodit. My máme pravdu a za námi stojí celé vojsko, i když první pluk zklamal.“

Jeden z delegátů se však přece jen pokusil o útěk - aby dal zprávu druhé části sjezdu, která do Irkutska snad ještě ani nedošla.

Poslance přišel zatýkat sám velitel 1. pluku. Třásl se rozčilením, a protože ještě nikdy nikoho nezatýkal, nevěděl, co má dělat.

„Jménem republiky vás zatýkám,“ dostal konečně ze sebe..

Nikdo nic neříkal. Delegáti se naň dívali posměšně. On sám těkal očima po neznámých vojácích, až jeho zrak spočinul na delegátech jeho vlastního pluku. Ještě před několika týdny jim podepsal dokumenty na jekatěrinburský sjezd a přál jim dobré pořízení... Velitel sklopil zrak.

„Tak si nás tedy odved'te!“ řekl předseda sjezdu.

Velitel v rozpacích pohlédl na svého pobočníka, který s sebou přivedl část první roty, ozbrojené puškami. Vojáky zahlédl jeden z poslanců I. pluku.

„Pěkné vojáky jsi přivedl, aby eskortovali sněm Československé revoluce do vězení. Není mezi nimi ani jeden dobrovolc, samí mobilizovaní!“ pravil.

A tu pod okny plukovního zastupitelstva povstal hluk. Co se děje?

Staří vojáci druhého praporu nemohli dopustit takovou hanbu. Přiběhli s granáty a puškami.

„Nedáme zatknout delegáty!“ volali hrozivě.

Pro plukovníka nastala trapná situace. Zbledl. Vojáci, které si přivedl, stahovali se dozadu a do chodby před plukovním zastupitelstvem vnikají staří vojáci druhého praporu s granáty. Plukovník ví dobře, že s nimi nejsou žerty. Uvědomuje si, že stačí jen přestříhnout vlasek - a poteče krev.

To cítili také poslanci. Krve se báli. Jeden z nich promluvil:

„Nechceme prolít zbytečně ani kapku krve. Odejdemo k soudu dobrovolně. Velitel pluku vykonává jen rozkaz, daný mu z vyšších míst. Nechceme mu zabránit ve vykonávání jeho povinností, ale stačí, pošle-li s námi jednoho neozbrojeného poddůstojníka...“

Velitel pluku se rád podrobil usnesení sjezdu...

Delegáty odvedli do domu invalidů. Trávili v něm neutěšené chvíle mrzáci, nemocní a rekonvalescenti po těžkých chorobách. Sotva tam přivedli delegáty, nastal v celé budově nebývalý ruch. Invalidé se objímali s delegáty, nosili jim čaj, nabízeli tabák a vůbec hostili je, jak mohli nejlépe.

Velitelství dalo postavit k invalidovně stráž, invalidé však ji poslali domů:

„My sami budeme hlídat delegáty. Aby se jim nic nestalo!...“

Bezruký a dvakrát prostřelený invalida stál vedle delegáta svého bývalého pluku.

„Mám jen jednu ruku a jsem mrzák, ale když na to přijde, za sjezd se ještě dovedu bít!“

Zpod slavníku vytáhl dobře namaštěnou pušku.

Když se druhá skupina delegátů, která měla do Irkutsku přijet o den později, dozvěděla, co se stalo, dala rozkaz 3. praporu 4. pluku a pluku těžkého dělostřelectva, aby se daly do pohybu směrem k Irkutsku. Artilérie zůstala v Innokentjevském, poslední stanici před Irkutskem, kdežto prapor 4. pluku dojel až na irkutské nádraží. Hned po příjezdu byli vysláni delegáti do slovenského tábora na Zvězdočce. A pak už to šlo rychle.

Celý prapor 4. pluku v bojové výzbroji, s kulomety, sanitáry a vozy se seřadil před irkutským nádražím. U vlaku zůstalo jen několik vojáků, aby hlídali dočasně uvězněné důstojníky. K 4. pluku se přiřadili Slováci.

V nejlepším pořádku, vážně a odhodlaně, tisíc vojáků se dalo na pochod po mostě přes Angaru do města.

Drncí telefony z nádraží do štábu čechvojsk, drncí telefony ze štábu na nádraží. Do vagónů generálů a politiků stěhují se narychlo americké kulomety. Hrůza, panika.

Prapor 4. pluku se Slováky už zahýbá z hlavní třídy do postranní ulice k invalidovně. Po špatném dláždění drkotají sanitní povozy a kulometné káry. Duní kroky vojáků. Lidé se dívají z oken, vybíhají před domy; nechápou, co se děje.

Úsečné komando před invalidovnou - a tisíc kroků naráz umlká.

Okna invalidovny jsou přeplněna invalidy a delegáty. Desátník, který velel celému praporu, postavil oddíl frontou k budově. Najednou vojáci na ulici i vojáci v oknech budovy propukají v nadšený jásot.

„Přišli jsme pro vás,“ praví velitel praporu v hodnosti desátníka, když se jásot uklidnil, „naš pluk vám poskytne bezpečnou ochranu!“

Zástupce invalidů se cítí uražen:

„I my bychom dovedli delegáty ochránit!“

Zatím delegáti balí své věci.

Potom předseda sjezdu děkuje invalidům i vojákům 4 pluku.

„Nikdy vám to, bratři, nezapomeneme!“

A zase jde ulicemi Irkutska průvod. Prapor 4. pluku a Slováci. Před nimi jdou delegáti. Všem radostí září oči. Je jim do zpěvu.

„Jaký je to průvod? Tolik vojáků a bez jediného důstojníka?“

Kdosi zanotoval revoluční píseň Rudý prapor a pak Marseillaisu.

Revoluční písně, zpívané mladými, silnými, mužnými hlasy se nesou ulicemi užaslého města. Obyvatelstvo se zastavuje na chodnících. Někteří snímají z hlav čepice, jiní vesele kynou vojákům. Kolčakovští důstojníci znají Marseillaisu, a tato píseň se jim nelíbí. Mizejí rychle z hlavní třídy. Českoslovenští důstojníci vědí, oč jde, a také se zbytečně na hlavní třídě nezdržují.

Hned toho večera poslalo vedení své zástupce vyjednávat se sjezdem.

V slovenském táboře na Zvězděnce zasedal kompletní sněm československé revoluce na Rusi, který se přejmenoval na II. sjezd československého vojska. Byli zde zástupci všech pluků i všech samostatných oddílů armády, třiapadesát delegátů.

Slovenští chlapi, zdraví a silní, vyzbrojení granáty a ostře nabitými puškami, hlídali.

Před vchodem do baráku, v němž zasedal sjezd, stálo několik osedlaných koní. Byli to koně dělostřelců, udržujících spojení se stanicí Innokentjevskij, kde stály další vlaky, jejichž

posádka čekala jen na pokyn sjezdu. Jezdci stále přijížděli a odjížděli se zprávami. Po trati, po telefonu, po telegrafu i hughesem ke všem vojenským oddílům šly zprávy:

II: vojenský sjezd zasedá. II. vojenský sjezd je pánem situace!

V noci přijel automobilem československý vyslanec v Japonsku vyjednávat jménem vedení.

Uvítal ho chlad a ticho.

Delegáti se zapadlýma očima sedí na dlouhých vojenských lavicích. Špatné světlo petrolejových lampiček osvětluje spore jejich bledé tváře. Delegáti jsou plni rozpaků, nejistí, nevědí, jak začít.

Konečně zvučný hlas předsedy sjezdu přerušil ticho: „Politický plnomocník k nám poslal svého vyjednavče.

Vždycky jsme si přáli dohodu a chtěli se vystříhat násilí. Rádi budeme jednat o dohodě. Ze svých zásadních požadavků však sjezd slevit nemůže...“

Jokohamský vyslanec se neusmíval.

Politický plnomocník protahoval jednání. Jeden z jeho zástupců vyjednával se sjezdem, druhý s Japonci, kteří měli v Irkutsku silnou posádku, jiný s velitelem spojeneckých vojsk na Sibiři...

Teprve třetího dne byla ujednána dohoda o dvanácti bodech, podle níž definitivní rozhodnutí všech sporných otázek se přenášelo na vládní delegaci z vlasti, která již byla na cestě. Dohoda byla podmíněna tím, že proti delegátům nebudou podniknuty žádné represálie.

Sjezd se domníval, že vyhrál nad obratným politickým plnomocníkem. Odeslal všem plukům na magistrále telegraficky svůj poslední rozkaz:

„S vedením byla ujednána dohoda, podle níž požadavky sjezdu budou splněny. Vraťte se všichni na původní místa!“

Také politický plnomocník se domníval, že vyhrál nad nezkoušenými sjezdovými delegáty.

Zatímco vlaky s pěchotou, jízdou a dělostřelectvem se vzdalovaly od Irkutska, z červených kasáren 1. pluku vycházel neveliký oddíl vyzbrojený jako na frontu. Pochodoval do tábora Slováků na Zvězdočce, aby z nařízení politického plnomocníka zatkl sjezdové delegáty...

34 KONEC SLÁVY

Generálové, diplomati, zástupci spojenců a různí jiní důležití činitelé se shromáždili k slavnostnímu obědu. Na stolech se leskly stříbrné přibory a poháry z křišťálového skla. Bufet přetížený různými lahůdkami, lákal i přesycené žaludky. Obrovský stříbrný samovar si spokojeně pobručoval.

Jídelna se již naplnila. Nad hosty, bzučícími zdvořilým a duchaplným hovorem, se vznášely obláčky dýmu zahraničních cigaret.

Už přišel i politický plnomocník. Panstvo opustilo bufet a zasedlo k dlouhému stolu, v jehož středu byla postavena krásná stará čínská váza, naplněná bílými a červenými květy.

Zábava se brzy dostala do proudu. Dvojice důležitých osobností, jak seděly vedle sebe, řešily předůležité problémy, nezapomínající při tom na jídlo, které bylo chutné, vkusně vybrané a syté.

Vedle plnomocníka seděl generál, vrchní velitel československé armády na Sibíři.

„Co uděláš teď s těmi vzbouřenci?“ ptal se generál, zapíjeje tučnější sousto.

„Co bych já s nimi dělal? Jsou to vojáci a jako vojáci budou souzeni vojenským soudem!“

„Měli by se postřílet. Aspoň každého desátého zastřelit pro výstrahu!“ mínil generál, jemuž v té chvíli neobyčejně chutnalo.

Avšak plnomocník, který byl lépe informován, odpověděl mu otázkou:

„A víš, co se stalo v Tomsku?“

Generál se podíval nechápavě na plnomocníka.

Tomská posádka se vzbouřila. Postavila k vagónům štábu II. divize svou stráž a prohlásila ústy svých zástupců, že provedou s důstojníky totéž, co provedeme my v Irkutsku s delegáty.“

Také to mohl říci plnomocník generálovi až po obědě! Generál měl před tím tak dobrý apetit!

Na jakési malé staničce stál vlak dobrovolců. Vojáci byli zalezlí ve vagónech, zato důstojníci se plni sebevědomí procházeli podél vlaku, vesele rozmlouvali a labužnický vťahovali do sebe kouř z cigaret.

Venku byl slunný den. V těpluškách bylo dusno, strašně dusno.

„Tak jsme to prohráli na celé čáře,“ pravil Votoček, strhuje si bíločervenou stužku ze své čepice.

„Všichni nás zradili. I delegáti! Dali se zavřít, ačkoli už mohli být pány Irkutska a disponovat celou armádou...“ pravil jiný.

„Delegáti, když šlo do tuhého, ztratili hlavu. Báli se! Snad Japonců.“

„Japonců se bát nemusili. Jedna naše rota by na ně stačila“

...

Dlouhé, smutné a bezútěšné hovory ve všech vagónech. „Co teď?“

„Teď už nám může být všechno lhostejné,“ říká důvěrník, „ať nás všechny třeba zavřou. Nikdo jim už překážet nebude. Ale jedno je jisté: nás už na frontu nepoženu! A konečně, co chcete. To přece stačí!“

V prázdném baráku na Zvězdočce, hlídaném slabou stráží, na dřevěných palandách leželi sjezdoví delegáti. Jeden z nich se zmítal v kruté horečce ale nikde se nedovolal lékařského ošetření. Slabou horečku měli všichni.

Byli tiší a zamlklí, Nepředstavovali si, že jejich věc takhle skončí.

„Co bude teď?“ kladli si tutéž otázku jako jejich voličové v těpluskách na ztracených stanicích.

„Co bude?“ začal vysvětlovat neúnavný sjezdový předseda. „Vedení bude musit dělat jen to, co chtěl sjezd, třebaže naň bude stále nadávat. Pozvolna bude posunovat armádu na východ a někde v neutrálním pásmu, v Mandžurii, bude pak armáda čekat na lodi. Nic jiného dělat nemůže; protože taková je situace. Poslat armádu na frontu už nemůže. Stejně by jim tam už nikdo nešel!“

„A co bude s námi?“

„To pusť, bratře, z hlavy. To už je lhostejné. Svou povinnost jsme vykonali, třebaže efekt není slavný. Hlavní je, že jsme dokázali našemu vedení i spojencům, že se československé armády k bojům na frontě již použít nedá. Nevíme, kolika dob-

rovolcům jsme zachránili život. A kdyby to bylo jen sto lidí, dost jsme vykonali. Sjezd boj s bolševiky zahájil, sjezd zase tento boj skončil. V tom boji jsme byli poraženi ...“

„Ale jaký režim nyní zavedou v armádě?“

„Na tom také už mnoho nezáleží. Čím horší režim zavedou, tím je větší jistota, že se domů vrátí naši lidé, a nikoli bílé gardy, jak by si snad vedení přálo.“

Na jedenáctou hodinu byla hlášena vzácná návštěva. Přijede francouzský generál, velitel všech spojeneckých sil na Sibíři.

Vojáci jsou lhostejní, nikoho ani nenapadne, aby se nějak rozčiloval. Důstojníci však a jejich sluhové jsou velmi nervózní.

Dobrovolci už nastoupili: dvě řady po každé straně trati. Bodáky jejich pušek se lesknou hrozivě na slunci, ale vojáci nevyhlížíejí nikterak bojovně. Jsou netečnější, než kdyby je vedli k očkování. Vědí, že generál je chválit nebude, ale také na jeho chválu nečekají. Zato důstojníci netrpělivě přešlapují, opravují si opasky, škrábou se za ušima. Ani oni nečekají pochvalu

...

Konečně přichází avízo a brzy po něm generál s malou družinou. Bledě modrá francouzská uniforma vypadá příliš ve-sele a nehodí se dobře k situaci. Generál má hůl a jde klátivě.

„Jde jako přiožralý!“ padne poznámka a všichni, kdo ji slyší, musí se přemáhat, aby se nesmáli.

Generál koulí očima a občas si sáhne na svůj černý knír. Jeho průvodci se tváří ještě hrozivěji a jistě mnohé mrzí, že nemají knír, aby mohli napodobit generálovo gesto.

„Samí staří známí! A všichni vypasení!“ praví kdosi v druhé řadě.

„Ti toho zase nakušní,“ bojí se jiný.

Ale obava byla zbytečná. Tentokrát nebylo mnoho mluvení, jen několik slov o vlasti, o vojenské povinnosti a nakonec něco o nemocných nervech...

Odkdy se vojákům miuví o nervech?

Vedení se rozhodlo neposlušné oddíly odzbrojit. Obávalo se však, že dobrovolci nebudou chtít odevzdat zbraně, s nimiž tolik let bojovali a vítězili, a pozvalo si proto k tomuto aktu francouzského generála. Ten, aby si úkol usnadnil, vymyslel si cosi o nemocných nervech.

„Jste nervově nemocní. Půjdete se léčit k moři. K léčení zbraně nepotřebujete. Necháte nám je tady,“ koktal ruský francouzský generál českým vojákům.

Štáb očekával protesty, výkřiky, ale špatně znal své vojáky. Vojáci se - usmívali...

„Jen si zbraně vezměte,“ myslili si, „my už jsme se rozhodli, že z nich střílet nebudeme...“

A pak jeden po druhém házel na hromadu svou pušku. Bývaly to staré, věrné přítelkyně, svědkyně nejhorších chvil života... Někdo si při tom odplivl, někdo kopl do hromady, a pak to zachrastilo jako kosti.

„Jak jsou cyničtí,“ řekl s odporem plukovník od zásobovacího oddílu.

„Jsou zboljševizovaní. Odhazují zbraně, jako by to byly špinavé onuce,“ pravil důstojník, jemuž byla svěřena osvětová činnost. Ale vojáci si myslili:

„Tohle je jako demobilizace. Teď jsme jen vojáky s nemocnými nervy. Skoro už jako bychom byli v civilu...“

Sta nejlepších dobrovolců bylo odzbrojeno a posláno do Vladivostoku. Jednotlivce, kteří se zdáli být nejnebezpečnější dopravili na nucené práce do dolů. Ti, kteří nejvíce štváli proti sjezdu, přeběhlici, udavači a zrádci byli povýšeni. I prostých vojáků tehdy nadělali hned důstojníky.

„Československý deník“ psal, že armáda byla očištěna od bolševického vředu.

Tou dobou se již pro Kolčakovu diktaturu připozdávalo. Jeho armády vytrvale ustupovaly. Rudí zvyšovali tempo. Celá Sibiř už byla vlastně v rukou povstalců, jen města při dráze a železniční stanice dosud sténaly pod násilím Kolčakových důstojníků a úředníků. Transport po magistrále vázl. Všude jen rozbité vagóny, převrácené lokomotivy a mnoho vypálených stanic.

Po dráze se plazily dlouhé vlaky nemocných a raněných kolčakovských vojáků. Nikdo se o ně nestaral, nikde je nechtěli přijmout. Hladoví a zesláblí, otrhaní a špinaví, dívali se ti ubožáci z vagónů. Ti, kteří se ještě mohli udržet na nohou, při každé příležitosti opouštěli vlak a žebrali...

„Ne, Kolčak se neudrží,“ říkali měšťáci i dělníci. První s úzkostí a obavami, druzí s netajenou radostí.

Bylo stále hůře. Železničáři sabotovali a povstalci si víc troufali. Kolčak nařizoval trestné expedice, jejichž účelem bylo nahánět hrůzu. Byly to oddíly složené hlavně z kozáků, ale také některé československé části konaly tuto službu.

A tak hořely vesnice, muži byli vražděni v celých stovkách, ženy znásilňovány a majetek pleněn. Výpravy připomínaly trest boží. Obyvatelstvo před nimi prchalo do nepřístupných tajg. Když zbýval čas, odvádělo s sebou dobytek, ale zpravidla nebylo dost času ani k záchráněni života. Trestné expedice po-

vraždily celé stovky pokojných obyvatelů, odstřelujíc je bez soudu, často pro pouhé podezření z politické neloajnosti.

Celé okresy byly zalaty lidskou krví a z mnohých vesnic nezbylo nic než doutnající požářiště...

A to všechno se dělo pod záštitou nebo za přímé účasti československých bodáků!

Delegáti byli uvězněni na Glazkově a pečlivě střeženi. Přesto však nebyli bez styků s vnějškem.

Věznice byla stará jednopatrová dřevěná budova. V poschodí byli umístěni kriminální zločinci, v přízemí političtí delikventi, nyní hlavně delegáti druhého vojenského sjezdu.

Velitelství dalo mnoho práce, než našlo v celé irkutské posádce dost spolehlivých lidí, kteří byli ochotni stát u delegátů na stráž. Ale nakonec se přece našli, neboť někteří lidé se již rodí policajty. Velitel stráže hrdě prohlašoval:

„Svého času jsem hlídal Klofáce, teď hlídám sjezdové delegáty a nevím, koho ještě v životě budu hlídat...“

Jedné noci se nad Irkutskem rozpoutala prudká bouře. Lidé na svých lůžkách byli vyplašeni strašným burácením hromu. I delegáti na Glazkově se vzbudili. Ani ne tak bouří jako hřmotným příchodem velitele stráže.

„Připravte se. Ve dvanáct hodin budete odvedeni;“ řekl a ihned odešel.

Jeho tvář ve světle blikavé lucerny byla zlomyslná.

Všichni věděli, co to znamená v noci někam dopravovat trestance. Starý známý zvyk, který rádi praktikovali v carském Rusku. Po cestě se trestanci odstřelují jako zajíci: Druhého dne pak noviny přinesou zprávu, že se vězňové pokusili o útěk a byli při tom zastřeleni. Armáda se však musela dozvědět,

co se stane se sjezdem... V této chvíli nabídli sjezdu pomoc trestanci z prvního patra.

„Zapálíme tuhle chajdu a ve zmatku všichni utečeme...“
Předseda sjezdu však nemohl přistoupit na jejich nabídku.

„Nikoli. Utéci jsme mohli mnohokráte; ale my utéci nesmíme. Slibte nám však, že se zítra irkutská posádka doví, co se stalo se sjezdem.“

Trestanci slíbili a slibu svému také později dostáli.

Bouře přestala. Zůstaly po ní na obloze roztrhan mraky, pohádkově osvětlené zářícím měsícem. Po liduprázdné cestě prokopené v mírném náspu, vedla silná stráž zatčené delegáty. Vpředu, po stranách i vzadu šli vojáci ozbrojení nabitými puškami a ručními granáty. Bodla jejich pušek se leskla i v zelenavém měsíčním světle. Uprostřed nich šli delegáti posledního sněmu československé revoluce na Rusi.

Cesta jde dolů, kamsi k řece, tedy nikoli do města.

„Kam nás vedou?“ uvažuje každý z delegátů.

Někde štěká pes. Měsíc již vyšel z mraků a krajina dostává podivný, nezvyklý ráz. Bílá cesta, vedoucí tmavým polem, vypadá jako cesta na hřbitov.

„Vyber si jednoho z těch žoldáků,“ vyřizuje někdo šepem zezadu podané heslo, „kdyby začali střílet, každý se vrhne na jednoho. Někomu se přece podaří utéci.“

Cesta uhýbá k lesíku.

„Budou-li někde do nás střílet, nebude to nikde jinde než tady, neboť nikde není příhodnější místo. Já si беру na starost toho zrzavého, co jde přede mnou. Dostane ránu dřív než strhne pušku z ramene. Neujde mi ani jeden jeho pohyb praví potichu jeden z delegátů, starý a zkušený voják.

Cesta jde stále z kopce.

Pojednou se před zraky delegátů objeví cosi jako obrovské zrcadlo.

„Angara!“ zvolá kdosi.

Opravdu Angara, nejtajemnější řeka Sibiře. Vytéká z Bajkalu, vodu má studenou jako led a čirou jako křišťál.

„Že by nás chtěli zahnat do řeky?...“

Podél řeky běží trať. Na lesklých kolejích lehce oddechuje velká černá lokomotiva. K ní jsou připojeny dva vagóny: jeden trestanecký, v němž už za báťušky cara vozili politické provinilce na Sibiř, a jedna obyčejná červená těpluška.

Tento vlak čeká na delegáty. Pro ně je trestanecký vagón, pro stráž je těpluška. V několika minutách jsou posazeni do vozu a vagón uzamčen.

Lokomotiva hvízdl a hned se dala do běhu.

Na východ, stále na východ, až do Vladivostoku.

35 POZDRAV Z VLASTI

Vlast nezapomněla na své nejmilnější dítky. Vyslala k nim na Sibiř zvláštní delegaci, vybranou přepečlivě: politiky, básníky, spisovatele, lékaře. Po nich poslala jim nejuprávnější díky za své osvobození a slib brzkého návratu domů. Kromě slov přivezla však s sebou delegace cosi, co mělo tak nesmírnou cenu, že se ani nedala vyjádřit: korespondenci! Tisíce dopisů ze vzdálených rodných měst i vsí, psaných povětšinou těžkou, upracovanou rukou. Ty dopisy přiblížily dobrovolcům vzdálenou vlast více než spousta nejprocitěnějších řečí.

Telegramy hlásí, kde se delegace právě nalézá. Už není daleko. V Tokiu. Už není v Tokiu, už je v Šanghaji... Ze Šanghaje není do Vladivostoku daleko...

Ve Vladivostoku se konají přípravy k uvítání prvních poslů z osvobozené vlasti. Je třeba je řádně přivítat.

Na molu v dlouhých vyrovnaných řadách stojí dobrovolci, vedle nich čestné roty dohodových armád. Mnoho důstojníků, generálů, diplomatů, reportérů a špiclů. Na pravém křídle vojenská hudba se třpytícími se nástroji. Za Ruským ostrovem se objevuje parník. Zdá se, že stojí, ale ve skutečnosti se přibližuje značnou rychlostí. Zvětšuje se. Už je vidět i komíny a stožáry. Už je i slyšet houkat sirénu.

Po lodním můstku sestupuje vůdce delegace a za ním ostatní členové. Všichni jsou v občanském oděvu. Jaký nezvyklý dojem pro dobrovolce! Občanský oblek! Vojáci si uvědomují, že je také jiný život než život v uniformě.

„Kdy my na sebe oblečeme civilní šaty?“

Vůdce delegace je starý, suchý pán s brýlemi na nevýrazných očích. Jeho oblek vypadá trochu směšně. Má šaty ze surového hedvábí přepásané vojenským řemenem. V ruce má měkký slaměný klobouk. Kdyby nebylo toho dohodového řemenu, každý by se domníval, že je to americký farmář, který náhodou zabloudil do Vladivostoku.

Hudba hraje hymnu.

Všichni jsou dojati: vojáci, delegace, ano - i spojenečtí zástupci, o nichž se dobrovolci vždy domnívali, že jsou bez srdce.

Vůdce delegace mluví. Hlas se mu chvěje a oči vlhnou. Je nadmíru dojat.

„Neseme vám pozdravy z vlasti, nejupřímnější její díky a příslib brzkého návratu domů. Neseme vám spravedlnost pro zbytek dnů, které zde ještě strávíte...“

Je to spisovatel, sociální demokrat. Bude jistě mít pochopení pro bolesti dobrovolců!

Sjezdoví delegáti byli internováni za Vladivostokem na mysu zvaném Gornostaj. Za ubikace jim byly vykázány staré pevnostní kasárny. Delegáti byli sice přísně střeženi, ale přesto měli živý a stálý styk s vladivostockou posádkou, jejíž většinu tvořily odzbrojené oddíly.

Jedna z prvních návštěv delegace z vlasti platila sjezdovým delegátům. Poselstvo přijelo v plném počtu. Doprovázelo je několik důstojníků a přijel dokonce i generál, velitel vladivostocké posádky.

Sjezd se na tuto návštěvu důkladně připravil. Vždyť poselstvo mělo rozhodnout s konečnou platností celý spor, mělo sjezdu dát za pravdu, jako mu dal už za pravdu vývoj událostí na Sibiři.

Starý vůdce poselstva mluvil vážným hlasem:

„Přišel jsem k vám, abych vás - jako zástupce armády - slyšel nejdříve. Vašimi ústy jako by mluvilo ke mně celé Československé vojsko na Sibiři. Vaši věc dobře uvážím a spravedlivě rozsoudím, neboť spravedlnost je základem našeho demokratického státu.“

Pak mluvili poslanci. Prvý, druhý, třetí, čtvrtý... Když začal mluvit třetí, vůdce poselstva se díval na hodinky. Řeči všech internovaných delegátů byly jedinou krutou a tvrdou obžalobou plnomocenské vlády, která nutila dobrovolce k činům nesrovnávajícím se s dobrým svědomím, která zdiskreditovala dobré a poctivé jméno dobrovolectva i v očích nepředpojatých, která zavedla armádu do trapné situace vojenské i politické a která v dobrovolcích ničila víru ve spravedlnost a demokracii. Jediným požadavkem internovaného sjezdu bylo, aby se delegace postarala o brzký odjezd armády do vlasti. Čím déle mluvili poslanci, tím více se choulila suchá

postava vůdce poselstva. Když potom vstal, aby promluvil, jeho hlas už nebyl plný slavnostní vážnosti. Byl mrzutý a velmi chladný.

„Bratři, jsem zarmoucen. Nemohu si představit, že ti, které doma považují za hrdiny přímo pohádkové, zde na sebe vznášejí tak kruté obžaloby. Je nutno si odpouštět... Je naším neštěstím, že nám vždycky chyběla svornost a ukázněnost ...“

Nakonec ještě jednou prohlásil, že věc spravedlivě rozhodne.

Trvalo to šest měsíců, než záležitost II. vojenského sjezdu prozkoumal a spravedlivě rozhodl. Jeho rozhodnutí bylo vskutku dobře uvážené a hlavně spravedlivé. Poslance sněmu československé revoluce poslal domů jako trestance. Jejich spor měly vyřídit vojenské soudy ve vlasti, kde podle starých rakouských vojenských zákonů soudili staří rakouští vojenští soudcové...

Poselstvo z vlasti přijímalo ve Vladivostoku četné návštěvy, účastnilo se mnoha banketů a neustále vyřizovalo každému pozdravy z vlasti. Zatím vojsko na magistrále netrpělivě čekalo, kdy k nim poselstvo přijede a kdy vyřeší spor, na němž každému velmi záleželo.

Konečně se poselstvo vydalo na cestu.

Jeho vůdce byl velmi nepříjemně dotčen, když poznal, že cesta po magistrále je ještě nebezpečnější než jízda po oceáně. K svému dohodovému řemenu si dokonce připevnil pouzdro s revolverem!

Nejhorší byly noci, nemohl spát, ale i ve dne, díval-li se oknem svého přepychového vagónu do smutných mandžuských stepí, nebylo mu veselo. Viděl vypálené vesnice, opuštěné domky hlídačů trati, na telegrafních tyčích se leckde houpali

oběšenci... Viděl mnoho převrácených lokomotiv a ještě více rozdrčených vagónů. Znovu si uvědomoval, že jeho poslání není jen výletem do zajímavých zemí.

„Kolik je ještě kilometrů do Irkutsku?“ tázal se stále svého tajemníka a nad obrovským číslem se mu zatočila hlava.

„Na trati je to vlastně čím dál tím horší,“ povzdechl.

„A to zde je vlastně ještě pořádek,“ pravil tajemník. „Až uvidíte, jak to vypadá na západ od Irkutsku...“

Vůdce celou noc přemýšlel o situaci. Teprve k ránu udělal závěr:

„Zde je místo jen pro hrdiny. Nemám-li zklamat, i já se musím stát hrdinou. Osud mne zřejmě povolal k velkým a slavným činům...“

Ráno se učil vůdce poselstva střílet z vojenské pistole.

Politicky plnomocník a jeho nejbližší spolupracovníci na rozkaz z Prahy byli zbaveni svých funkcí a poslání do vlasti. Veškerá politická moc přešla nyní na vůdce poselstva.

Druhému sjezdu se tak dostalo morální satisfakce. Ale o tu nyní nešlo; šlo spíše o to, jak rychle dostat vojsko domů. A to bylo víceméně v rukou vůdce poselstva.

Starý pán se nikdy v životě neoctl v podobné situaci. Před válkou i za války se živil klidně svou prací učitelskou a spisovatelskou a nikdy ho ani nenapadlo, že by se z něho jednou stala tak důležitá a odpovědná osobnost, a to ještě v poměrech tak vzrušujících.

Byl první, kdo uviděl českou pěchotu, české kulometry, českou jízdu s poděbradkami, českou artilérii. Starý muž, který se snad nikdy neodvážil ani snít o samostatném českém státě, dostal se najednou v čelo tak opojivé, nádherné a netušené

skutečnosti. Jeho oči dojetím často slzely, jeho srdce přeté-
kala radostí, pýchou a láskou.

Jak brzy si oblíbil zvláště fešné důstojníky s hrudí přeplně-
nou pestrými vyznamenáními! Jak si zamiloval několik těch
demokratických generálů, kteří si s vojáky dokonce tykali!

„To vše jednou povezeme domů. Tolik koní, tolik děl, kulo-
metů, zbraní?“ ptal se jednou v opravdovém údivu.

„Ještě více!“ usmíval se armádní intendant. „Vždycky jsme
myslili na vlast. Máme i měď a jiné drahé kovy. Mnoho cen-
ného povezeme domů...“

Jací jsou to skvostní hoši! dumal starý, šedivý vůdce. Teď
už nevěřil těm na Gornostaji. Správně o nich říkali bratři dů-
stojníci: jsou to štváči, bolševici...

A starý vůdce denně přehlížel vojska roztroušená po ma-
gistrále a s upřímným patosem jim vyřizoval pozdravy z osvo-
bozené vlasti a její nekonečný dík. Přijímal zástupce pluků,
takové osmahlé, prudké hochy, vedl s nimi debaty a jen to
nemohl pochopit, proč ti hoši stále mluví o sjezdu, delegá-
tech a spravedlnosti. Denně se účastnil slavnostních obědů
nebo večeří. Přijímal přípitky a zdvořile na ně odpovídal. Ban-
ketů bylo tolik, že si o nich vedl přesný záznam, který se stal
později základem jeho sibiřských vzpomínek. Zapisoval si
nejen pořadové číslo banketu a místo, ale také, čím byl kde
pohoštěn a jaké přípitky byly proneseny.

Členové delegace vyprávěli vojákům mnoho o vlasti. Vojá-
ci se ptali na mnoho věcí a podrobností, na které často byla
těžko přesně odpovědět. Ale i z toho, co slyšeli, dalo
se soudit, že nový stát bude pokrokový, spravedlivý, demo-
kratický a že bude pravým opakem starého Rakouska.

Zatím však již pošta počala doručovat dopisy, které s sebou přivezla delegace.

Netrpělivé ruce s rozechvěním otvíraly dopisy, staré několik měsíců. První zprávy od nejdražších po tolika letech!

„Přijed', Toníku, máme se velmi špatně. Potřebujeme

Tvých rukou jako soli...“ psali v jednom dopise.

„Tatínek loni umřel na španělku. Všechno jsme prodali, abychom neumřeli hladem...“ psala sestra bratrovi.

„Snad už ani nejsi živ, ale přece Ti píši. Moc jsem zestárla, moc jsem vytrpěla. Ani mne nepoznáš, vrátíš-li se. Když jsi odcházel, byla jsem mladá a hezká, teď je ze mne ruina. Snad se ani ke mně nebudeš hlásit... Miládka už chodí třetí rok do školy. To je jediná má radost a prosím Boha, aby se stala i Tvou radostí,“ psala žena muži.

„Věděla jsem od prvé zprávy o legiích, že jsi v nich. Stal jsi se hrdinou, a až se vrátíš, všichni si Tě budou vážit. Vrať se jen brzy a zdráv. Tolik jsem se na Tebe navzpomínala,“ psala dívka svému hochovi, který byl internován na Gornostaji.

A starý, upracovaný dělník psal velkými písmeny synovi:

„Jsou zde pověsti, že podporujete na Sibíři proti dělnické vládě reakci. My jsme se domnívali, že až se vrátíte, pomůžete nám zatlačit a dáte to tady do pořádku. Ale je-li to pravda, co se říká, raději s návratem nespíchejte. Pepíku, víš k čemu jsem Tě vždycky vychovával. Víš, čím jsi a kam patříš. Naší dělnické věci se nesmíš zpronevřit...“

Pepík se vskutku nezpronevřil. Byl také internován na Gornostaji.

Četař Nehasil, který celé noci probděl, vzpomínaje na svou mladou ženu, nedostal žádný dopis. Možná že se ztratil na poště, možná že žena nevěděla, jak dopis poslat, možná že zemřela. Možná že...

Ne, na tuto možnost četař Nehasil nechtěl ani pomyslit. To by bylo lépe, kdyby zemřela.

Vůdce delegace stále vyřizuje vojákům pozdravy z vlasti, přijímá zástupce vojáků, ale důvěrně se stýká jen s důstojníky. Vojáci zřejmě ve všem přepínají. Jsou to děti, třebaže nádherné děti.

Záhy si osvojil tentýž názor, který měli důstojníci. Povstalce bojující proti Kolčakovi nazýval bandami, které nutno střílet a trestat, dojímal ho osud ruské buržoazie, dokonce i stará carská hymna ho rozechvívala. Navštěvoval bankety průmyslníků a obchodníků a vyslovoval jim sympatie československého národa. Sedal vedle atamanů, majících na svědomí sta nevinných lidských životů, a vykládal jim obšírně o smyslu českých dějin a o vývoji lidské kultury a co nejzdvořileji odpovídal i na nejpošetilejší přípitky.

Čtyřicátý osmý oběd, jehož se vůdce poselstva zúčastnil spolu s některými jinými členy delegace, byl pořádán v Kansku Jenisejském. Na nejčestnějším místě seděl vůdce, z jedné strany vedle něho československý generál, z druhé strany ataman Krasilnikov, jeden z největších hrdlořezů sloužících Kolčakovi. Krasilnikov měl dlouhou zrzavou bradu a vůdci poselstva nějak připomínal císaře Zikmunda z doby husitské.

Vůdce si prohlížel atamana, a čím více si ho prohlížel, tím větší zalíbení nacházel v jeho slovanských očích, v jeho bradě, tak podobné bradě císaře Zikmunda. Byl by ho rád přivinul na své teplé srdce a byl by ho rád stiskl svými slovanskými lokty, kdyby... Kdyby ostatní členové poselstva nebyli os tentativně opustili místnost na znamení, že s tímto atamanem u jednoho stolu sedět nemohou.

Poselstvo přivezlo s sebou také noviny. Třeba byly staré, četli je dobrovolci od titulu až do odpovědného redaktora. Bylo to něco jiného než „Československý deník“, kterému nikdo nevěřil.

Z opatrnosti poselstvo s sebou nevzalo ani jedno číslo dělnického tisku.

Dopisy a noviny z vlasti přiblížily vojákům domov a na krátkou dobu zatlačily zájem o osobní věci.

Ale události letěly. Dobrovolci brzy musili vzít do rukou místo novin zase pušky a jít obhajovat své ubohé životy.

36 ROZVRAT

Smutný konec se blížil. Poznali to i největší optimisté, když se na trati objevily vagóny s nábytkem, obrazy, papoušky a jiným harampádím. Generálové, ministři a vysocí hodnostáři začali stěhovat své rodiny a milenky do bezpečí.

Doutnalo to ve Vladivostoku, v Mandžurii, Zabajkalí, v Irkutsku i Omsku. Kolčakovu armádu jako by pohlcovala země. Nastával nezadržitelně konec diktatury bílého admirála, konec pohádky o dobytí Moskvy, konec krásným obchodům, skvělým banketům a vojenským paradám. Zůstávala jen starost, jak zachránit holý život. A záchrana spočívala pouze v rychlém útěku. Co nejrychleji na východ, neboť rudí nebudou znát smilování.

Došlo to už tak daleko, že admirál, vrchní vladař Sibiře, požádal spojence o svou osobní ochranu...

Ale kdo mu ji měl, nešťastníkovi, poskytnout? Američané, Francouzi? Nebo snad Japonci? Všichni se již dávno odvrátili od starého zákazníka, který jim dal hodně a dobře vydělat. Dávno již odjeli za Bajkal. Zbývali tu jen Čechoslováci. Ale

ani ti se dnes k vrchnímu vladaři nehlásiti. Šlo jim už jen o vlastní kůži. A Rusové? K smíchu! Kdo by nyní, když se rudí kvapem blíží, prstem hnul pro bývalého diktátora?

Kolčak opouštěl Omsk, sídlo své bývalé vlády. Zůstal mu luxusní vagón a výborná, americká lokomotiva. Vagón Kolčakův byl ověšen vlajkami všech dohodových států, snad aby vzbuzoval větší respekt a zmenšoval diktátorovo nebezpečí. Chyba byla jen v tom, že se nezachraňoval útekem diktátor sám. Všichni se zachraňovali, všem šlo o lokomotivy, vagóny a uhlí, neboť jinak hrozilo nebezpečí, že je rudí dostihnou. Vlak diktátorův stál na hlavní koleji, na vedlejší vlak vojenský. U vlaku diktátorova spokojeně oddychovala americká lokomotiva s dostatečnou zásobou uhlí, k vojenskému vlaku byla připojena stará posunovací lokomotiva, a i ta nyní vypověděla službu. Vojáci se dlouho nerozmýšleli. Od vlaku Kolčakova odpojili nádherný americký stroj a připojili jej k svému vlaku. Jakýpak vrchní vladař!

Admirál, bledý hrůzou a nemohoucností, stál u okna svého vagónu. Zapomněl, že má po boku revolver. Mohl si už tehdy udělat představu, co ho čeká!

V Irkutsku se už zmocnili vlády povstalci. Stalo se to téměř bez boje. Čechoslováci byli neutrální, což znamenalo, že vedení proti nim nic nepodniklo, dobrovolci ovšem při každé příležitosti dávali povstalcům najevo své sympatie. Telegrafisté a telefonisté na stanicích jim prokázali neocenitelné služby.

Rudí postupují.

Trať je zatarasena spoustou vlaků, jeden překáží druhému. Nejhorší je, že je málo uhlí do lokomotiv. A horníci v Čeremchově stávkují!

Rudí se blíží.

Vrchní velitel spojeneckých vojsk se strachuje o život Kolčakův a také pochopitelně o náklad zlata, odváženého z Omska. Rudí postupují a mohou zajmout admirála, uznaného spojenci za jediného vládce osvobozené Sibiře, a co horšího, mohou uchvátit i celý zlatý poklad, ukořistěný kdysi v Kazani. Vrchní velitel spojeneckých vojsk nařizuje Čechoslovákům, aby převzali ochranu admirála i ruského státního pokladu. Rudí se kvapem blíží.

Ne, teď už nelze zachraňovat Kolčaka, teď už nelze pomýšlet na záchranu ruského zlata. Čechoslováci neposlušují rozkazu vrchního velitele spojeneckých vojsk ani netelegrafují do Prahy pro rozkazy. Bez souhlasu pražské vlády, proti rozkazu vrchního velitele spojeneckých vojsk - vydávají drahou osobnost Kolčakovu a ještě dražší zlatý poklad irkutskému revolučnímu výboru.

Tak silně že se dech sráží na vousech a na obočích, a jsou z něho okamžitě kousky ledu. V takovém mrazu ustupuje podél trati poražená kolčakovská armáda. Ničí vše, nač přijde, jako by krajinou táhla mračna kobylek. Cenu má to, co je k jídlu. Vojáci jsou zmučení, hladoví, vysílení; nemocní.

Všechno spěje na východ, ale ani tam není záchranu. Irkutsk je již v rukou revolučního výboru. Je třeba odbočit hodně na jih. Snad bude možno dosáhnout mongolských hranic.

Mrzne.

Cesta, po níž se ubírají zbytky sibiřské armády, je značena vintovkami, kulomety, nemocnými, zesláblými a mrtvými.

Nejhorší je utíkat, není-li kam. A tak utíkaly zbytky kolčakovské armády.

Poláci, Srbové, Rumuni a Lotyšů, kteří sloužili v Kolčakově armádě; si poradili. Pobili své důstojníky a čekali, až přijdou rudí. Dočkali se.

Čechoslováci, kteří byli nejzápadněji, ve spěchu opustili své vagóny a jen s nejnutejnějším se dali na pochod podél zatarašené trati.

Byla to hrozná cesta. Mnozí litovali, že nenásledovali příkladem Poláků. Všichni vzpomínali na sjezd, internovaný v Gornostaji. Kdyby bylo po jeho, byla by již celá armáda v bezpečí. A proklínali politického plnomocníka, generály, delegaci z vlasti...

Plnomocenská vláda, kdykoli jí sověty nabízely mír, vždy hrdě prohlašovala:

„Se sověty nejednáme. Utáme ruku podanou sověty ke smíru!“

Nouze však láme i železo. A tak 7. února 1920 byl podepsán mír mezi sověty a československou armádou. Žádná ruka při tom nebyla uťata.

Rudí byli milosrdní. Ne proto, že by byli zvláště nakloněni Čechoslovákům, spíše proto, že rychlý ústup Čechoslováků Zabajkálím a Mandžurií znamenal pro ně velkou strategickou výhodu. Čechoslováci si musili probíjet cestu proti Semjonovovi a jiným banditům, rudí se pak mohli za Čechoslováky tlačit kupředu bez bojů.

U železničního mostu stojí dvě strážě, jak bylo ujednáno v příměří: rudá a československá.

Oba vojáci jsou dělníci. Jeden je tesař z Jekatěrinburgu, druhý slévač z Brna. Oba mají stejnou uniformu, stejné zbraň, stejně upracované dlaně, oběma je stejně zima. Jen malé

znaménko je odlišuje: jeden má na čepici bíločervenou stužku, druhý rudou hvězdu.

„Co tomu říkáš, soudruhu?“ říká rudý voják.

Bíločervený mlčí.

Rudý přešlapuje z nohy na nohu a znovu začíná rozhovor:

„I k vám se to jednou dostane. Všechno bude rudé!“ Bíločervený neví, co odpovědět. Také přešlapuje z nohy na nohu.

Rudý však nedá pokoj:

„Vaše dobrodružství zaplatilo životy mnoho našich nejlepších soudruhů...“

„Našich také,“ vyhrklo teď z bíločerveného.

„Vidíš. Naše oběti však nebyly nadarmo. Teď konečně jsme pány my, dělníci!“

„Já jsem také dělník!“

„Ale střílel jsi po nás...“

Bíločervený chvíli přešlapoval. Pak se zastavil před rudým vojákem, podíval se mu do jasných modrých očí.

„Už nebudu!“ řekl.

Rudý voják s bíločerveným si podali a stiskli těžké upracované ruce.

Přetížený vlak dobrovolců pomalu jede na východ. Vojáci jsou v těpluškách namačkáni právě tak, jako když opouštěli Ukrajinu.

Karel Šídlo, rotní kuchař, má dva ohromné, těžké kufry, plné válečné kořisti. Jako kuchař sice nechodil na frontu, zato tím více si hleděl zajatců... Dobrovolci vědí, proč jsou jeho kufry tak těžké.

V těplušce není místo pro jeho zavazadla. Kuchaři nezbývá než naložit je na otevřený vagón, kde je také polní kuchyně.

Šídlo tedy odnesl své kufry na platformu, a protože mrzlo, odešel se ohřát do těplušky.

Je noc. Vlak více stojí, než jede. Silně mrzne. Mráz dosahuje 42 stupňů.

Vojákům je v těplušce zima, nemohou spát, proto povídají.

„Šídlo by nám mohl vypravovat, co má ve svých kufrech,“ pravil někdo, když uvázla nit hovoru.

Kuchař však nezná žertu a utruhuje se na posměváčka:

„Co je ti do toho!“

„Ale byla by to švanda, kdyby ti tak někdo v noci kufry vyfoukl!“ odpověděl ten, který byl okřiknut.

Pak šel hovor zase dál jiným směrem, ale Šídlo nemyslí na nic jiného než na své kufry. Slova právě pronesená utkvěla mu v mozku. Opravdu, někdo by mu mohl lehce v noci kufry ukrást! Ukrást!

Šídlo je nepokojný, chvěje se. Nemůže se dočkat, až vlak zastaví.

Konečně stanice. Kuchař si oblékl ovčí kožich, přes uši si narazil papachu a vyskočil z těplušky.

„Kam jdeš?“ volají za ním.

Ale kuchař neodpovídá. Všichni vědí, že jde hlídat své kufry.

„Zmrzneš!“ volá ještě někdo za ním, ale Šídlo se neohlíží a neodpovídá.

Noc je dlouhá a stále mrzne. Vlak jede pomalu, více stojí než jede. Vojáci klímají nebo vypravují. Na kuchaře si už nikdo nevzpomene. Teprve ráno, když už je světlo a vojáci si jdou pro horkou vodu na čaj.

Toho dne voda na čaj nebyla uvařena. Kuchyně je ledová a vedle ní, na dvou těžkých kufrech, leží zmrzlý kuchař Šídlo.

Poslední vlak odjíždí na východ. Až k Bajkalu a daleko za něj, všude vlaje rudý prapor.

Zde už se nebojuje. Země si oddechla jako po velkém úklidu před slavným svátkem. Všechna špína byla umyta, všechno staré, nepotřebné harampádí vyhozeno na smetiště.

V těpluše, z níž vlaje malý, špinavý bíločervený praporek, je dusno. Je přeplněna lidmi, výpary a dýmem z laciného tabáku.

Bývalý důvěrník sedí na palandě a hovoří:

„Až přijedeme domů, budeme muset všechny legendy o našich činech přivést na pravou míru. Musíme strhnout všechno falešné pozlátko a ukázat národu nahou pravdu, aby přítomnost i budoucnost se mohla učit z našich chyb. Bude těžké vyložit, co to byla vlastně anabaze. Kdyby jí nebylo, vraceli bychom se domů spokojenější, neboť všechna krev, vylitá v bratrovražedném boji, padá na naši hlavu. Historie jednou zjistí, kdy jsme sloužili pravdě a spravedlnosti, a kdy jsme zrazovali sami sebe - a kdo je tou zradou viněn... „

37 PROŠČAJ, ROSSIJA!

Vladivostok je přecpán vojskem: Japonci, Američany, Francouzi, ale nejvíce Čechoslováky. A ze Sibíře stále ještě přijíždějí nové vlaky.

Lidé, kteří po tolika utrpeních zachránili své životy, nyní se v němém údivu zastavují u moře. Studené vlny kalně zelené vody bijí do pobřežních kamenů. Jejich bílé hřbety běží po hladině. Malé rybářské čluny, uvázané k molu, se zmítají neklidně a bijí jeden do druhého. Z komínů válečných lodí dohodových mocností, které bdí nad pořádkem ve Vladivostoku, vystupují oblaky kouře. Mezi Ruským ostrovem a Jegeršeldem je kousíček volného moře. Tudy vede cesta do vlasti.

Od moře vane studený vítr.

Velmi často teď zajíždí k hlavnímu molu elegantní zámořský parník, hýřící čistotou, která se ve zdejším prostředí vyjímá neuvykykle. Bílá barva těchto lodí je bělejší než sibiřský sníh, bronzové obruby kulatých lodních okének jsou lesklejší než Kolčakové zlato a mniová červená barva, jíž je natřen lodní kýl, je jasnější než druhá polovina českého praporu.

Sny dobrovolců ze Sibíře o zázračných zámořských parnících, které je vysvobodí, stávají se skutkem.

Houkají lodní sirény. Na lodi se nakládají roty a prapory. Více než na zbraně dávají teď dobrovolci pozor na dřevěné kufříky, narychlo zrobené a ještě vonící sosnovou smolou.

Vladivostok žije jako nikdy předtím. Jeho ulice nestačí pojmut takové množství mezinárodního obecnstva: Japonce, Američany, Francouze, ruské uprchlíky a především Čechoslováky.

Američané hrají prim. Vyhazují z kapes dolary, jako by to byly upotřebené zápalky. V šantánech a restauracích hrají hudby, tančí polonahá děvčata a potokem teče víno, vodka nebo silné japonské pivo „Sakura“. Sibiřské peníze zde nemají cenu, neboť jejich konkurence s americkým dolarem je směšná. Vládne dolar. Jemu daly přednost i nabarvené milenky generálů a ministrů, s takovými obtížemi dopravené sem z Omska a Irkutska.

Pověstná vladivostocká Jošivára - Karpaty - prožívá svůj zlatý věk...

Vladivostok je opilý, potácí se ze strany na stranu.

Jen v chatrčích na okraji města, kde žijí přístavní dělníci, rybáři, topiči, námořníci, nakladači, není stopy po opilosti. Pra-

cuje se zde co nejhorečněji, jak zbavit Vladivostok mezinárodního hmyzu.

V americkém bam se scházívalí českoslovenští dobrovolci. Hraje tu gramofon, pije se tu lehké pivo nebo černá káva. Více se tu mluví, než pije.

U malého stolku sedí dva dobrovolci, krajané. Sešli se na ulici a nyní zašli sem, aby oslavili své shledání. Mluví mnoho o svém rodném hnízdě, o svých společných známých, a jak ani nemůže být jinak, o Rusku.

„Šel jsem dnes okolo školy a víš, co tam děti zpívaly? Internacionálu!“ pravil mladší.

„Co se divíš? Může tu být něco jiného po tom, co předcházelo? Nikdo jiný nemá právo stát v Rusku u kormidla než bolševici...“

„Tak proč jsme proti nim bojovali?“

„Také se to jednou dovíš! Ale zásluha to nebyla...“

Starý vousatý dobrovolc se díval chvíli na pestrý lampión, visící od stropu. Potom se rozpovídal:

„Mnoho nocí už o tom přemýšlím. Každý revolucionář je svou dobou a většinou svých vrstevníků proklínán, aby po letech mohl být oslavován. Ve všech dobách lze pro to nalézt doklady. Vzpomeň na naše husity. Pro tehdejší dobu nebyli vlastně ničím jiným, než jsou dnes bolševici. Také šli proti všem. Také proti nim byly podnikány křížové výpravy, také jejich skutky byly nepřáteli líčeny nejhroznějšími barvami. A dnes? Koho si více vážíme, koho dnes oslavujeme? Husity, nebo křížácká vojska? Tak to jednou bude s námi a bolševiky. Na Sibiři jsme měli to neštěstí, že jsme hráli úlohu německých křížáků... Budoucí historie bude do posledního puntíku studovat každé hnutí u bolševiků, každý jejich projev, každou rezoluci a každý jejich vojenský rozkaz. Kdežto o nás se napíše jen několik řád-

ků: Jedním z vážných nebezpečí pro sověty byli Čechoslováci, kteří v roce 1918 podnikli proti bolševikům povstání, dali kontrarevolučním ruským žvlům možnost, aby se zorganizovaly, ale nakonec byli potřeni... Naše úloha končí. Odjíždíme do vlasti. Zde jsou rádi, že odjíždíme, a doma? Bůhví, jak je. Člověku je trochu smutno...“

Mladší dobrovolce až po chvíli odpověděl:

„V jednom s tebou, kamaráde, nesouhlasím. Historie, bude-li objektivní, bude muset přiznat, že jsme nebyli jen křižáky z doby husitské, neboť když jsme poznali svůj omyl, vzepřeli jsme se. Snad ne dost dobře, snad ne dost energicky a prozřetelně. Druhý vojenský sjezd a Gornostaj, myslím, zachránily naši čest...“

„Pravíš sjezd? Gornostaj?“

„Ano. O Gornostaji budeme musit doma i celému světu mnoho vyprávět!“

Na lodi není možno spát. Je tam zima. Stará japonská loď není zařízena pro vojenské transporty. Vojáci tráví raději poslední noc v restauracích, barech nebo u děvčat.

Blízko přístavu je malá chata, z jejíhož komínu se kouří. Několik dobrovolců dostalo nápad, aby se v ní ohřáli. Dlouho tloučou na dveře, které se konečně neochotně otvírají. Ukazuje se, že chatrč je vlastně ubohá bouda, v níž starý dělník ohřívá vodu na čaj přístavním dělníkům. Dobrovolci se chtějí dát se starcem do řeči, ale ten je skoupý na každé slovo. Nakonec se však přece rozhovořil:

„Vy, Čechoslováci, jste nám nepřinesli štěstí. Měli jste už dávno odjet a byl by býval na Sibiři pokoj. Za Gajdova převratu zabili mi Japonci bratra a syna, živitele. Nechybělo mnoho, a i mne by byli vaši zabili...“

Máte pravdu, dědečku, myslí si dobrovolci, mnoho štěstí jsme dělníkům na Sibiři nepřinesli...

Mrzne. I moře je potaženo ledovým povlakem několik centimetrů silným. Japonská loď s nákladem několika set dobrovolců se brzy vydá na dalekou plavbu.

Na loď vystupuje jakýsi zástupce evakuačního úřadu. Má nádherný kožich a drahou papachu. Je hladce vyholen, jeho tučné tváře upomínají na čerstvě opařené prasátko. Vykládá totéž, co vykládal předevčírem poslednímu transportu a co bude týmž prsním tónem vykládat zítra příštímu transportu. Co vykládá, není ani dojmavé, ani chytré, ani zajímavé, jen nekoněčně dlouhé. Dělá dojem sekretáře pohřebního bratrstva.

Pak hraje hudba národní hymnu. To je okamžik opravdového pohnutí.

Zazní lodní siréna, jejíž ostrý a řezavý zvuk se odráží od vladivostockých straní.

Už se roztočil lodní šroub. Loď se chvěje a dává se do pohybu.

Všichni jsou na palubě. Zraky mají upřeny na Vladivostok i na sopky, čnějící za ním k nebesům. O něco na sever je sráz Gornostaje.

„Proščaj, Rossija!“ praví kdosi pohnutě.

Vyjádlil tím, co všichni cítili. Všichni myslili na Rusko. Sbohem, Rusko!

Dlouhý film vzpomínek na několik let pobytu v této zemi rychle probíhal před zraky dobrovolců. Rusko měli všichni rádi. Na ně nelze zapomenout!

„Proščaj, Rossija!“

Některým se derou do očí slzy.

„Proščaj, Rossija!“

„Prosti!“

„Odpust!“